

Slezské zemské muzeum

Kulturněhistorický atlas Slezska

Mgr. Kamil Rodan, Ph.D.

Program aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI)

Projekt „Slezsko: Paměť – identita – region“

(č. r. DF11P01OVV018)

2011–2015

Specializovaná mapa s odborným obsahem – Kulturněhistorický atlas Slezska

Kulturněhistorický atlas Slezska vznikl jako součást grantového projektu „*Slezsko: Paměť – identita – region*“ (č. r. DF11P01OVV018) v rámci výzkumného projektu „*Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity*“ (NAKI) a je definován jako soubor specializovaných map s odborným obsahem. Jeho realizace v úzce profilovaném týmu odborníků byla již od počátku spojena s úmyslem zaznamenat výsledky široce koncipované muzejní a výstavní činnosti a základního a aplikovaného výzkumu a vývoje k širokému využití ve veřejné i soukromé sféře.

Z teritoriálního hlediska zahrnuje Kulturněhistorický atlas Slezska území tzv. rakouského Slezska,¹ tedy té části historického Slezska, která zůstala po slezských válkách v polovině 18. století součástí habsburské monarchie. Vzhledem k přesahům tematiky do 20. století jsou na některých mapách akcentovány i vztahy v rámci tzv. českého Slezska² ve stavu po vzniku Československa v říjnu 1918.

Po stránce obsahové je předkládaný Kulturněhistorický atlas Slezska multifunkční pomůckou vytvořenou na základě výzkumné a výstavní činnosti aplikované do mapového materiálu pomocí kartografických značek a geografického informačního systému. Základní a aplikovaný výzkum reprezentují mapová zobrazení paměťových institucí, pietních míst a sociologický průzkum, činnost výstavní pak představují mapy slezské identity v proměnách věků od počátku dějin do současnosti.

Metodologicky je Kulturněhistorický atlas Slezska v dokumentační a interpretační rovině postaven na různorodosti vědeckovýzkumných metod a postupů zahrnujících přímé rozhovory, dotazníková šetření, archivní a terénní průzkum ad.

Kulturněhistorický atlas Slezska byl vytvořen jako syntéza výsledků práce celého řešitelského týmu a je určen k širšímu využití.

¹Rakouským Slezskem (německy Österreichisch Schlesien), též Vévodstvím slezským, nazýváme území bývalého historického území Slezska, jehož část zůstala po slezských válkách a uzavření míru v roce 1742 součástí habsburské monarchie.

²Českým Slezskem označujeme územně upravenou část bývalého rakouského Slezska, ke které bylo po roce 1918 přičleněno Hlučínsko a oddělena část Těšínska.

Mapový list č. 1 – Paměťové instituce

Mapový list si v rámci specializovaného Kulturněhistorického atlasu Slezska klade za cíl představit kulturní, kulturně-osvětové a vzdělávací instituce (muzea, archivy, knihovny, galerie ad.) na území tzv. rakouského a českého Slezska³, které jsou svým charakterem nositeli slezské identity. Hlavním cílem předkládaného listu je poukázat na specifický charakter slezských paměťových institucí, na jejich dějinnou zakotvenost v regionu i mimo něj, a na potřebu těchto institucí vyvíjet vědeckovýzkumnou a edukační činnost ve shodě s potřebami regionu a jeho obyvatel. Neméně důležitým cílem mapového listu je s odkazem na další součásti specializovaného atlasu poukázat na výjimečnost archivních a muzejních sbírek a vyzdvihnout specifika sbírkových předmětů hmotného, listinného, obrazového i jiného charakteru, které nesou historickou paměť regionu a podtrhují slezskou identitu.⁴

Na základě přímých dotazů byly v rámci projektu osloveny instituce, u nichž se udržování slezské identity považovalo již od počátku za programové (např. Slezské zemské muzeum, Zemský archiv Opavě ad.) a instituce, jejichž sbírkové předměty s regionem Slezska souvisí a z logiky věci jsou tudíž rovněž nositeli slezské identity (např. muzea v Nysie a Raciborzu a Österreichisches Staatsarchiv in Wien – Haus-, Hof- und Staatsarchiv ve Vídni). Na základě dotazníkového šetření a informací z literatury a internetových zdrojů byly sestaveny (pokud to údaje umožnily) medailony těchto institucí s cílem představit jejich činnost a sbírkové předměty.

Struktura medailonu:

1. historie instituce
2. charakter pracoviště
3. významné sbírky a předměty
4. specifika a doplňky
5. výběrová literatura a elektronické zdroje

Výsledkem výzkumu je mapový list mapující široké spektrum kulturních, kulturně-osvětových a vzdělávacích institucí Slezska, které jsou představeny ve své celistvosti (historie institucí, vymezení jejich základních úkolů a oborů činnosti, představení artefaktů nesoucích

³V rámci komentované části mapového materiálu jsou představeny také instituce, které se na území rakouského a potažmo i českého Slezska přímo nenacházejí, ale svým charakterem nebo předměty slezskou identitu zprostředkovávají a upevňují. K takovým institucím patří např. Archiv města Ostravy, Ostravské muzeum, Moravský zemský archiv Brně, Muzeum v Nysie, Muzeum v Raciborzu, Österreichisches Staatsarchiv in Wien – Haus-, Hof- und Staatsarchiv ve Vídni, Státní oblastní muzeum v Třeboni, Národní muzeum a jeho části, Vorarlberg Museum Bregenz a další.

⁴ V této části projektu odkazujeme na výstupy v podobě vydaných katalogů Paměť Slezska (Opava 2011), Město-zámek-krajina (Opava 2012), Znamení vertikál (2013), Země a její pán (Opava 2014), Země a její muzeum (Opava 2014) a Neklidné století (Opava 2015).

slezskou identitu a dílčí specifika) jako nositelky slezské paměti a identity. Do mapového listu byly zaznamenány paměťové instituce nacházející se na území rakouského, potažmo českého Slezska, institucím nacházejícím se vně hranic regionu je věnován prostor v obsahovém informačním komentáři.

Údaje a informace zahrnuté v mapovém listu a komentáři k němu jsou ve svém výsledku určeny zejména historickým a výzkumným pracovištím /muzeím, archivům ad./ jako přehled o činnosti a sbírkových předmětech institucí stejného nebo podobného charakteru, informačním centřům, kterým poslouží jako zdroj informací při službě veřejnosti, a školám jako doplňkový edukační materiál. Využívat jej mohou také knihovny a úřady pro výměnu publikací, vyhledávání informací a celkovou propagaci regionu.

Seznam související použité literatury:

Adamus, Alois: Naše Slezsko. Praha 1924.

Gawrecká, Marie: Československé Slezsko mezi světovými válkami 1918–1938. Opava 2004.

Gawrecki, Dan a kol.: Dějiny Českého Slezska 1740–2000. Opava 2003.

Gawrecki, Dan: Hlavní problémy výzkumu dějin českého Slezska od roku 1742 do současnosti. In: Mečislav BORÁK (ed.), Slezsko v dějinách českého státu. Opava 1998, s. 255.

Jirásek, Zdeněk a kol: Slezsko v 19. století. Opava 2011.

Vyhlídal, Jan: Naše Slezsko. Praha 1900.

Žáček, Rudolf: Slezsko. Praha 2005.

Seznam literatury, které předcházely bezprostřednímu výsledku mapového listu:

100 let Zemského archivu v Opavě, Sborník příspěvků, Opava 2002.

Adamec, Tomáš: Z historie Státního okresního archivu Frýdek-Místek, Sborník Státního okresního archivu ve Frýdku-Místku 7, 2006, s. 5–14.

Auer, Leopold/Wehdorn, Manfred (Hrsg.): Das Haus-, Hof- und Staatsarchiv. Geschichte – Gebäude – Bestände. Innsbruck 2003.

Baďurová, Monika: Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur. Praha 1999.

Brožek, L. – Iwanek, W.: Muzeum w Cieszyńie i jego terenowe oddziały, Cieszyński rocznik muzealny 1, 1969, s. 121–126.

Čapka, Viktor: Sbírky Muzea v Bruntále, Bruntál 2009.

Černý, Jan Matouš. Museum království Českého: Stručná zpráva historická i statistická. Praha 1884.

Filip, Aleš: Brno: průvodce po městě, informace. Brno 1996.

Growka, Květoslav – Tinzová, Bohumila: "Jesenický" okresní archiv oslavil šedesátku (1953–2013). Vlastivědné listy, roč. 40, č. 1, Opava 2014, s. 22–26.

Hajzlerová, I.: Státní okresní archiv Karviná-pět let v nové budově, Karviná 1999.

Chojecki, Dariusz: W domu Ozyrysa. Racibórz: Muzeum w Raciborzu, 2000. Chojecki, Dariusz (red.): Muzeum w Raciborzu. Racibórz: Muzeum w Raciborzu, 2002.

Indra, B.: 70 let Státního archivu v Opavě, Sborník Státního archivu v Opavě 1968–1971, s. 75–96.

Indra, B.: Státní archiv v Opavě 1945–1968, Sborník Státního archivu v Opavě, Opava 1969.

Jarmarová, Hana: Okresní archiv v Šumperku v posledních pěti letech. In: Severní Morava, sv. 62 /1991/, s. 79–80.

Jarmarová, Hana: Státní okresní archiv v Šumperku znovu otevřen. /R. 1948–1999./In: Severní Morava, sv. 78 /1999/, s. 78–80.

Juřák, Petr: Muzeum Beskyd Frýdek-Místek. Frýdek-Místek 2004.

Kaďorek, Rudolf: Vznik a vývoj Státního ústředního archivu v Praze, In: Aby na nic a na nikoho nebylo zapomenuto. K jubileu ústředního archivu českého státu 1954–2004, Praha 2004, s. 13–44.

Kolektiv autorů: Kulturně historická encyklopedie Slezska a severovýchodní Moravy 2. díl (N–Ž), Ostrava 2005, s. 284–286, 446–447.

Kolektiv autorů: Muzeum Silesiae. Opava 2014.

Kolektiv autorů: Muzeum Těšínska. Český Těšín 2007.

Kolektiv autorů: Ostravské muzeum. Ostrava 1999.

Kolektiv autorů. Země a její muzeum. Opava 2014.

Kottner, Josef Ludvík: Průvodce sbírkami Náprstkova Českého průmyslového musea v Praze. Praha 1898.

Lifka, Bohumír: Náprstkovo muzeum. Praha 1955.

Matějová, Alena.: Okresní archiv ve Frýdku-Místku, VL 1989, r. 15, č. 2.

Matějová, Alena: Nad minulostí a současností Státního okresního archivu ve Frýdku-Místku, Sborník Státního okresního archivu ve Frýdku-Místku 1, 1999, s. 3–7.

Müller, Karel – Žáček, Rudolf a kol.: Opava. Praha 2006.

Müller, Karel: 90 let zemského archivu v Opavě, Archivní časopis 41, 1991.

Prix, Dalibor: Kostel sv. Ducha kláštera minoritů. In CHAMONIKOLA, Kaliopi, a kol. Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550. IV., Opava. Brno, s. 48–49.

Prix, Dalibor. Počátky a rozvoj minoritského kláštera v Opavě ve středověku. In Opava: sborník k dějinám města 1. Opava 1998, s. 39–62.

Průvodce sbírkami Musea království českého v Praze. Praha 1905.

Przybylová, Blažena-Šerka, Josef: 75 let archivu města Ostravy. Šenov u Ostravy 1998.

Sklenář, Karel: Obraz vlasti, příběh Národního muzea. Praha 2001.

Smutná, Kateřina: Moravský zemský archiv v Brně. Pamětní kniha k otevření novostavby. Brno 2007.

Státní archiv v Opavě. Průvodce po archivních fondech, 1–4, Praha 1955–1961.

Státní vědecká knihovna v Brně. Jubilejní sborník 1808–1883–1958–1983. Brno 1983.

Stručný průvodce městským museem v Bruntále, Bruntál 1951.

Svozil, Oldřich: Nástin vývoje a současný stav Okresního archivu v Šumperku. Severní Morava, sv. 54 /1987/, s. 78–80.

Štarha, Ivan: Moravský zemský archiv v Brně. Několik poznámek k jeho poválečným dějinám, Archivní časopis 44, 1994, 4, 217–222.

Štarha, Ivan: Moravský zemský archiv v Brně 1839–1989. Brno 1993.

Tesař, Petr. Ke stavebnímu vývoji věže kostela sv. Ducha v Opavě. Časopis Slezského zemského muzea. Série B. 2006, roč. 55, čís. 1, s. 24–32.

Tesař, P. – Kuřimová, A.: Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka v Opavě (tzv. opavské františkánky), In: Ženské řehole za komunismu (1948–1989), s. 185–196, Olomouc 2002.

Tomášek, Kolektiv autorů: Moravská národní galerie. Brno 2011.

Zukal, Josef: Paměti opavské: črty kulturní a místopisné. Opava 1912.

Seznam elektronických zdrojů, které předcházely bezprostřednímu výsledku mapového listu:

http://www.archives.cz/zao/za_opava/index.php

<http://www.opava-city.cz/cs>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Opava>

<http://www.muzeum.jesenik.net/>

<http://www.vorarlbergmuseum.at/>

http://www.vorarlberg.at/vorarlberg/bildung_schule/bildung/landesarchiv/start.htm

<http://www.cuzk.cz/Uvod.aspx>

<http://opava.minorite.cz/>

<http://www.smfo.cz/>

<http://www.milosrdni.cz/>

<http://www.masaryk.info/vlastivedne-muzeum-kyjov/>

<http://www.jeseniky.net/muzeum-krnov>; <http://www.muzeumkrnov.cz/>

<http://www.mikskrnov.estranky.cz>

<https://www.mzk.cz/>

<http://www.muzeumbeskyd.com/uvodni-strana/>

<http://www.muzeum.krakow.pl/>

<http://www.muzeumnj.cz/>

<http://www.muzeumvalassko.cz/>

<http://www.muzeumcieszyn.pl/>

<http://www.muzeumct.cz/homepage/>

<http://www.olmuart.cz/AM/>

<http://www.mubr.cz/>

<http://www.muzeum.nysa.pl/>

http://pl.wikipedia.org/wiki/Muzeum_w_Raciborzu

<http://muzeum.raciborz.pl/>

<http://www.nacr.cz/>

<http://www.nm.cz>

<http://www.nm.cz/Naprstkovo-muzeum/>

<http://www.npu.cz/uop-os/>
<http://www.oesta.gv.at/site/4980/default.aspx>
<http://www.ostrmuz.cz/website/mainmenu/kontakt/>
<http://www.farnostfrydek.cz/kostely/>
<http://farnost.proit.cz/>
<http://farnostbudisov.webnode.cz/farnost-budisov-nad-budisovkou/>
<http://www.ruzenec.cz/showpage.php?name=Jesenik>
<http://www.farnostopava.cz/>
<http://www.farnostdobra.cz/>
<http://www.szm.cz/>
<http://www.ceskearchivy.cz/>
<http://www.archives.cz/zao/bruntal/index.php>
<http://www.archives.cz/zao/frydek-mistek/index.php>
<http://www.archives.cz/zao/jesenik/index.php>
<http://www.archives.cz/zao/karvina/index.php>
<http://www.archives.cz/zao/novy-jicin/index.php>
<http://www.archives.cz/zao/olomouc/index.php>
<http://www.archives.cz/zao/opava/index.php>
<http://www.archives.cz/zao/sumperk/index.php>
<https://amo.ostrava.cz/cs>
<http://www.mza.cz/>
<http://www.moravska-galerie.cz/>
<http://www.vitkovice.cz/9/cs/node/2486>
<http://www.tsopava.cz/spolecnost/>

Obsahový informační komentář k mapě:

Instituce nesoucí slezskou identitu:

Archivy:

Archiv města Ostravy

Vznik Archivu města Ostravy se datuje k roku 1923, kdy byl jmenován první městský archivář Alois Adamus. Po jeho odchodu v roce 1935 byla činnost archivu ochromena. Funkce archiváře nebyla obnovena a archiv společně s muzeem řídil v letech 1935–1939 magistrátní úředník s pomocí tříčlenné archivní a muzejní rady. Během druhé světové války byl městský archiv pod německou správou. V té době převzal do péče archiválie zrušených okresních úřadů Frýdek a Moravská Ostrava. Po druhé světové válce městský archiv obnovil svou činnost, rozšířenou v polovině 50. let 20. století o kompetence v oblasti kulturně-osvětové. V souvislosti s vydáním zákona o novém územním členění a zrušením okresu Ostrava-venkov začal Archiv města Ostravy plnit od roku 1960 funkci okresního archivu. Od

roku 1969 získal Městský archiv v Ostravě nový oficiální název Archiv města Ostravy. Sídlem archivu je bývalá přívozká radnice na Špálově ulici.

Archiv města Ostravy provádí dohled na výkon spisové služby u svého zřizovatele a jím zřízených organizačních složek a právnických osob, provádí výběr archiválií u těchto původců a přejímá archiválie k trvalému uložení. Současně provádí výběr archiválií mimo skartační řízení u dokumentů, nabídnutých statutárnímu městu Ostravě darem nebo ke koupi. Také vyhledává a zpřístupňuje archiválie a provádí vědecko-výzkumnou činnost.

V archivu jsou vedle nejstarších listin uloženy dokumenty orgánů samosprávy a státní správy, které působily na úrovni města a okresu Ostrava, případně v obcích, které dnes tvoří součást města (obecní úřady, národní výbory, okresní úřad), orgánů justice (okresní soud, městská prokuratura), dokumenty školských a zdravotnických zařízení působících na území města, spolků, církevní správy (farní úřady jednotlivých obcí), osobní fondy význačných osobností regionu aj. Důležité místo mezi archiváliemi mají specializované sbírky, např. sbírka map a plánů, fotografií a pohlednic, plakátů a úředních tisků, sbírka stavebních spisů demolovaných objektů a řada dalších.

Součástí Archivu města Ostravy je vedle badatelný a přednáškového sálu také bohatá příruční knihovna (cca 38 000 svazků knih, 8 500 svazků časopisů a 7 500 svazků novin), zaměřená na historickou a historicko-vlastivědnou literaturu. Zájemce zde však nalezne i nejrůznější encyklopedie, slovníky, statistiky, právnickou literaturu, sbírky zákonů a nařízení ad. Příruční knihovna obsahuje také obsáhlou sbírku regionálních periodik českých, německých i polských. Od roku 1963 vydává Archiv města Ostravy Sborník Ostrava.

Literatura a zdroje:

Przybylová, Blažena – Šerka, Josef: 75 let archivu města Ostravy. Šenov u Ostravy 1998;
<https://amo.ostrava.cz/cs>

Moravský zemský archiv v Brně

Moravský zemský archiv byl zřízen moravským zemským sněmem roku 1839. Přesto, že se jednalo o ústav zemské správy, plnil do roku 1855 funkci archivu nejvyšších zemských politických, soudních a samosprávných orgánů. Během své téměř dvousetleté existence byl Moravský zemský archiv postižen neustálými přesuny archivního materiálu a skladbou nevhodných prostor k jejich uskladnění. Situace se nezměnila ani poté, co v roce 2002 archiv převzal do své správy materiály patnácti státních okresních archivů z krajů Jihomoravského, Zlínského a Vysočina (Blansko, Brno-venkov, Břeclav, Havlíčkův Brod, Hodonín, Jihlava, Kroměříž, Pelhřimov, Třebíč, Uherské Hradiště, Vsetín, Vyškov, Zlín, Znojmo a Žďár nad Sázavou). Druhý největší archiv v českých zemích sídlil od roku 1908 v tzv. Zemském domě na

Žerotínově náměstí v Brně, důstojnou budovu úměrnou množství jím spravovaných archiválií však získal až v roce 2007 na okraji katastru Starý Lískovec.

Moravský zemský archiv v Brně je organizační složkou státu a správním úřadem řízeným Ministerstvem vnitra. V souladu s vydanými předpisy vykonává státní správu, provádí odbornou činnost a plní úkoly v oblasti archivnictví vymezené jeho věcnou a územní působností.

Moravský zemský archiv v Brně uchovává archiválie zemských stavů a moravské samosprávy (od 1310), fondy politické státní správy, úřadů a institucí na úrovni země a krajů, justiční správy, soudů, státních zastupitelství a prokuratur na úrovni zemské a krajů, fondy finanční a pozemkových katastrů, materiály společenstev, spolků a politických stran, velkostatků, průmyslových podniků, církevních řeholních řádů, kapitul a biskupství. Součástí spravovaných fondů jsou i rodinné a osobní archivy.

Moravský zemský archiv v Brně vlastní rozsáhlý knihovní fond (cca 150 000 svazků). Knihovna je zaměřena na díla historiografická, vlastivědná a regionální, edice pramenů, archivnictví, pomocné vědy historické a dějiny umění.

Literatura a zdroje:

Smutná, Kateřina: Moravský zemský archiv v Brně. Pamětní kniha k otevření novostavby. Moravský zemský archiv v Brně, 2007; Štarha, Ivan: Moravský zemský archiv v Brně. Několik poznámek k jeho poválečným dějinám, Archivní časopis 44, 1994, 4, 217–222; Štarha, Ivan: Moravský zemský archiv v Brně 1839–1989. Dějiny ústavu Brno, Moravský zemský archiv 2003; <http://www.mza.cz/>

Národní archiv v Praze

Počátky Národního archivu v Praze spadají do 12. století, kdy vznikl první listinný materiál Přemyslovců (Archiv České koruny, nejstarší listina z roku 1158). V polovině 18. století byl archiv rozdělen na pražskou a vídeňskou větev, k opětovnému spojení obou větví došlo až roku 1920 po vyřešení archivní rozluky s Rakouskem. Domácí tzv. pražská větev sledovala kontinuálně vývoj v českých zemích a byla vždy spojena s existencí ústředních správních institucí českého státu od 12. století do současnosti. Do rozpadu Rakousko-Uherska vystřídal archiv mnoho označení, která se vztahovala k instituci, která jej právě spravovala (od 16. století archiv české kanceláře a české komory, od počátku 20. let 17. století archiv českého místodržitelství, od 1749 archiv reprezentace a komory, od 1763 archiv českého gubernia, od 1850 archiv českého místodržitelství). Po vzniku ČSR v roce 1918 se nepodařilo prosadit myšlenku jednotného národního archivu. Místo něj vznikala tzv. rezortní ministerstva s vlastními archivy. Nástupcem místodržitelského archivu a pokračovatelem české archivní tradice se tak v roce 1919 stal archiv ministerstva vnitra (od 1950 známý pod názvem Ústřední archiv ministerstva vnitra). Během druhé světové války se archiv nacházel pod německou správou. Na základě dlouholetých jednání vznikl v roce 1954

Státní ústřední archiv, který se stal zastřešující institucí celorepublikové archivní sítě. Od roku 2005 nese instituce název Národní archiv. Jeho centrálou je novostavba v Praze 4 na Chodovci (od 1992).

Národní archiv v Praze je správním a ústředním archivem státu řízeným Ministerstvem vnitra. Navazuje na činnost ústředních archivních institucí českého státu po celou dobu jeho existence. Kontroluje výkon spisové služby organizačních složek státu s celostátní působností, u jejich archivů a u jimi řízených státních příspěvkových organizací a právnických osob s celostátní působností s výjimkou těch, které si zřídili specializované nebo bezpečnostní archivy. Provádí výběr archiválií vrcholných orgánů českého státu, státních a samosprávných orgánů a organizací, vrcholných orgánů politických stran, hnutí a občanských sdružení, vybraných fyzických osob (osobní fondy), nadací, fondů a obecně prospěšných společností, poskytuje vlastníkům archiválií odborné, informační a poradenské služby.

Národní archiv v Praze spravuje, zpracovává a zpřístupňuje archivní fondy z oblasti politické (Archiv České koruny, Česká dvorská kancelář, České gubernium, fondy ministerstev ad.), finanční (katastry ad.), soudní (desky zemské ad.), církevní správy (archiv pražského arcibiskupství, archiv kolegiální kapituly vyšehradské, církevních řádů ad.) a zemské samosprávy (archiv českých stavů ad.) vzniklé z činnosti ústředních úřadů, orgánů a institucí starého českého státu (tj. soustátí zemí Koruny české) a Českého království od 12. století do současnosti. V Národním archivu se nacházejí také osobní fondy významných činitelů státu (Prokop Drtina, Petr Zenkl, Josef Pelikán ad.), fondy politických stran a spolků, škol, speciální fond pražského Národního divadla, fotografické sbírky ad.

Národní archiv v Praze vlastní knihovnu, která disponuje rozsáhlým knihovním fondem polytematického charakteru odpovídajícího správnímu, kulturnímu a vědeckému poslání a významu Národního archivu. Zaměřuje se však především na literaturu společenskovědního oboru, především z archivnictví, správy a práva, historie a pomocných věd historických.

Literatura a zdroje:

Kaďorek, Rudolf: Vznik a vývoj Státního ústředního archivu v Praze, in: Aby na nic a na nikoho nebylo zapomenuto. K jubileu ústředního archivu českého státu 1954–2004, Praha 2004, s. 13–44; <http://www.nacr.cz/>

Österreichisches Staatsarchiv in Wien – Haus-, Hof- und Staatsarchiv

Österreichisches Staatsarchiv in Wien – Haus-, Hof- und Staatsarchiv byl založen císařovnou Marií Terezií v roce 1749 jako centrální archiv habsburského panovnického domu. Základem archivu se staly listinné sbírky a archivní dokumenty jednotlivců a rodin, na které Habsburkové ve své činnosti navazovali. Od roku 1918 je Österreichisches Staatsarchiv in Wien – Haus-, Hof- und Staatsarchiv součástí Rakouského státního archivu (Österreichischen Staatsarchiv).

Hlavní náplní Österreichisches Staatsarchiv in Wien – Haus-, Hof- und Staatsarchiv je zajištění archivní péče, využívání a zpracování archiválií a vědecká činnost v oblasti archivnictví a činnost výzkumná a prezentační.

Österreichisches Staatsarchiv in Wien – Haus-, Hof- und Staatsarchiv má ve své péči důležité listiny a dokumenty vztahující se nejen k dějinám habsburského rodu, ale rovněž k dějinám habsburské monarchie jako instituce (cca 130 000 kusů knih a kartonu aktového materiálu, 75 000 listin, 15 000 pohlednic a plánů a 3 000 rukopisů). V jeho fondech se kromě osobních dokumentů Habsburků (osobní fondy císařů a arcivévodů, svatební smlouvy, abdikační listiny, závěti ad.) nacházejí také archiválie vzniklé činnosti dvorských úřadů a císařských kabinetů, zahraničněpolitické a diplomatické materiály, archiválie obsahující správu a právní záležitosti Svaté říše římské národa německého, pozůstalosti a další cennosti (spojenecké smlouvy, mírové smlouvy, příměří, stavovská privilegia ad.).

Součástí Österreichisches Staatsarchiv in Wien – Haus-, Hof- und Staatsarchiv jsou mimo jiné také rodinné archivy, rukopisy a sbírky pohlednic a plánů.

Literatura a zdroje:

Auer, Leopold/Wehdorn, Manfred (Hrsg.): Das Haus-, Hof- und Staatsarchiv. Geschichte – Gebäude – Bestände. Innsbruck 2003; <http://www.oesta.gv.at/site/4980/default.aspx>

Podnikový archiv Vítkovice, a.s.

Podnikový archiv Vítkovice, a.s. patří k nejstarším a největším podnikovým archivům v České republice. Zřízen byl na základně vládního usnesení z 9. ledna 1953, jeho faktické založení se však datuje 7. dubnem 1954. Po několikerém stěhování našel archiv v roce 1991 útočiště v budově bývalé dělnické ubytovny na Pohraniční ulici č. 27 v Ostravě-Vítkovicích (tzv. Bílá kasárna). Rozhodnutím archivní správy Ministerstva vnitra ze dne 24. března 2006 získal archiv status soukromého archivu.

Podnikový archiv Vítkovice, a.s. je organizačně začleněn do společnosti VÍTKOVICE REALITY DEVELOPMENTS s.r.o. a vykonává předarchivní péči (posuzování skartačních návrhů, dohled na průběh skartačního řízení a pravidelná kontrola personálního a prostorového zajištění spisoven a organizace spisové agendy ve všech dceřiných společnostech) o písemnosti a zpracování archivních fondů (přejímání, evidování a zpřístupňování archiválií) a spravuje muzejní sbírky umístěné v budově starého ředitelství. Do kompetence vítkovického archivu patří také evidence veškerých uměleckých předmětů. Nadřízeným orgánem Podnikového archivu Vítkovice, a.s. je Zemský archiv v Opavě.

V Podnikovém archivu, a.s. se nacházejí archivní materiály spjaté s dějinami mateřského podniku a jeho dceřiných společností. Archiv disponuje vlastní badatelnou, čtyřmi depozitními místnostmi a odpovídajícím technickým vybavením.

Literatura a zdroje:

<http://www.vitkovice.cz/9/cs/node/2486>

Státní oblastní archiv v Třeboni

Státní oblastní archiv v Třeboni klade svůj počátek do roku 1602 do doby vzniku rožmberského rodinného archivu. Po vymření Rožmberků se o archiv starali Schwarzenberkové, kterým byl materiál později zestátněn a převeden do péče státu.

Státní oblastní archiv v Třeboni je organizační složkou státu pod správou Ministerstva vnitra. Jedná se o státní oblastní archiv s působností pro Jihočeský kraj s hlavním sídlem v Třeboni a pobočkami v Českých Budějovicích, Českém Krumlově a Jindřichově Hradci. Pod centrální správu spadá celkem sedm institucí, a to státní okresní archivy České Budějovice, Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Písek, Prachovice, Strakonice a Tábor. Státní oblastní archiv v Třeboni Uchovává písemné dědictví a disponuje nepřeborným materiálem kulturně-historického významu s časovým rozsahem od středověku po současnost.

V rámci své působnosti kontroluje archiv výkon spisové služby u organizačních složek státu a u orgánů územních samosprávných celků, organizačních složek, příspěvkových organizací, státních podniků, škol a právnických osob na území Jihočeského kraje, provádí výběr archiválií, pečuje o uložené archiválie a umožňuje jejich zpřístupnění široké veřejnosti.

Státní oblastní archiv v Třeboni spravuje rozsáhlý archivní fond zahrnující archiválie od středověku po současnost. K nejvýznamnějším fondům patří vedle řady matrik, kronik, soupisu poddaných a sčítacích operátů zejména obsáhlá listinná sbírka Rožmberků (1216–1669).

Součástí oblastního archivu v Třeboni jsou také knihovny v Třeboni, Českých Budějovicích, Českém Krumlově, Jindřichově Hradci, Písku, Prachaticích, Strakonici a Táboře.

Literatura a zdroje:

<http://www.ceskearchivy.cz/>

Státní okresní archiv Bruntál

Státní okresní archiv v Bruntále vznikl v roce 1958. Jeho současnou podobu a šíři jeho působnosti však určila až územně-správní reforma z roku 1960, kdy došlo ke sloučení okresů Bruntál, Krnov a Rýmařov. Sjednocením politické správy došlo také se spojením do té doby samostatných okresních archivů v Krnově (zřízen 1952, v roce 1955 došlo k jeho sloučení s městským archivem), Rýmařově (formálně založen 1947, jako odborné pracoviště od 1956) a Bruntále (1958). Sídlem nově koncipovaného archivu se staly Janovice u Rýmařova. V Krnově a Rýmařově zůstaly zachovány pobočky okresního archivu, které se v průběhu let

přestěhovaly ze stávajících do nových a archivní péči lépe vyhovujících prostor. V průběhu více než čtyřiceti let bylo vedení bruntálského archivu nuceno řešit havarijní stav budov ve své správě (zámek Janovice u Rýmařova, tzv. Olbrichův dům v Bruntále ad.) a přihlížet postupnému ničení (vlhkost, vandalové, povodeň ad.) archivního materiálu uloženého v nevyhovujících prostorových podmínkách. Vzhledem k uvedeným problémům bylo v letech 2004–2006 přistoupeno k rekonstrukci bývalého továrního objektu podniku Karnola v Krnově, který se stal důstojným prostorem pro současné uložení archiválií.

Státní okresní archiv v Bruntále se sídlem v Krnově je součástí organizační struktury Zemského archivu v Opavě. V rámci své působnosti kontroluje výkon spisové služby u organizačních složek státu s působností okresu nebo obcí, u orgánů územních samosprávných celků, provádí výběr archiválií, pečuje o uložené archiválie a umožňuje jejich zpřístupnění široké veřejnosti.

Do správy Státního archivu v Bruntále spadají písemnosti úřadů a organizací státní i komunální správy, materiály škol, církevních institucí, cechů, firem, družstev, spolků a dalších organizací. Vedle archiválií okresních úřadů v Bruntále, Krnově a Rýmařově a archivů měst Andělská Hora, Bruntál, Dvorce, Moravský Beroun, Vrbno pod Pradědem, Rýmařov, Město Albrechtice, Horní Benešov, Krnov, Osoblaha a Úvalno, jsou v bruntálském archivu uloženy rovněž materiály německé válečné správy (Landráty, NSDAP), církevních institucí (děkanáty a farní úřady), okresních a městských národních výborů, okresních soudů, okresních výborů komunistické strany a osobní pozůstalosti (JUDr. Bohuslav Genserek, Johann Theimer a Vincenz Robert Widimský).

Součástí Státního okresního archivu v Bruntále je také rozsáhlá knihovna (cca 15 000 svazků) s knihami s převážně regionální tematikou, problematikou českých dějin a archivnictví.

Literatura a zdroje:

Kolektiv autorů: Kulturně historická encyklopedie Slezska a severovýchodní Moravy 2. díl (N–Ž), Ostrava 2005, s. 284–285; <http://www.archives.cz/zao/bruntal/index.php>

Státní okresní archiv Frýdek-Místek

Vznik Státního okresního archivu ve Frýdku-Místku navazuje na existenci tamního městského muzea. Součástí muzea, založeného v roce 1925, bylo také archivní oddělení, obhospodařující vzácné listiny, spojené s historií města. V archivní tradici frýdecko-místecké oblasti pak pokračovalo také Lašské muzeum, založené krátce po druhé světové válce (1945). Ve smyslu odborné archivní práce začal Státní okresní archiv Frýdek-Místek fungovat od roku 1955. Po řadě neutěšených let v prostorách kina Petra Bezruče získal archiv v roce 1996 nově postavenou pětiposchodovou budovu na Bezručově ulici.

Státní okresní archiv Frýdek-Místek se sídlem ve Frýdku-Místku je v současnosti organizačním článkem Zemského archivu v Opavě. V rámci své působnosti udržuje kulturněhistorické povědomí obyvatel Frýdecko-Místecka, kontroluje výkon spisové služby u organizačních složek státu s působností okresu nebo obcí, u orgánů územních samosprávných celků, provádí výběr archiválií, pečuje o uložené archiválie a umožňuje jejich zpřístupnění široké veřejnosti.

Archivní materiál Státního okresního archivu Frýdek-Místek tvoří zejména fondy okresních úřadů Frýdek a Místek a Okresního národního výboru Frýdek-Místek společně s archivy jednotlivých měst a obcí nacházejících se v působnosti okresu. Specializace archivu je zaměřena především na regionální dějiny, v rámci kterých nabízí širokou škálu archivního materiálu k dějinám místně příslušných cechů, farních úřadů, spolků, škol, peněžních ústavů ad. Výjimečnou i atraktivní zároveň je rovněž rozsáhlá sbírka pohlednic a fotografií a fondy osobních pozůstalostí (Jan Loriš, Jaroslav Ludvík Mikoláš ad.).

Součástí archivu je vedle studovny, přednáškové haly, výstavního prostoru, knihovny (cca 16 000 svazků knih, 214 titulů časopisů a 192 titulů novin) také konzervační a restaurátorská dílna.

Literatura a zdroje:

Matějová, Alena.: Okresní archiv ve Frýdku-Místku, VL 1989, r. 15, č. 2; Matějová, Alena: Nad minulostí a současností Státního okresního archivu ve Frýdku-Místku, Sborník Státního okresního archivu ve Frýdku-Místku 1, 1999, s. 3–7; Adamec, Tomáš: Z historie Státního okresního archivu Frýdek-Místek, Sborník Státního okresního archivu ve Frýdku-Místku 7, 2006, s. 5–14; Kulturně historická encyklopedie Slezska a severovýchodní Moravy 2. díl (N–Ž), Ostrava 2005, s. 285; <http://www.archives.cz/zao/frydek-mistek/index.php>

Státní okresní archiv Jeseník

Státní okresní archiv Jeseník byl formálně ustanoven v roce 1953, vlastního sídla v Javorníku se mu však dostalo až po sloučení s okresem Šumperk v roce 1960. Při odchodu archiváře a historika PhDr. Rudolfa Zuberu do penze (1977) bylo pracoviště v Javorníku zrušeno a nadále bylo využíváno výhradně jako odloučený depozitář. Na poč. 80. let 20. století byly archiválie vzhledem k nevyhovujícím podmínkám uskladnění převezeny nejprve do budovy ženského charitního domova a následně v roce 1987 do novostavby šumperské centrály. Při obnovení politického okresu Jeseník v lednu 1996 došlo k vybudování místního okresního archivu a převezení archivního materiálu do místa svého určení (vedle delimitovaných místně příslušných archiválií z Okresního archivu Šumperk byly do Jeseníku dopraveny také fondy ze Zlatohorska, které byly po reformě z roku 1960 ve správě Státního okresního archivu Bruntál).

Státní okresní archiv Jeseník spadá organizačně pod Zemský archiv v Opavě. V rámci své působnosti kontroluje výkon spisové služby u organizačních složek státu s působností okresu nebo obcí, u orgánů územních samosprávných celků, provádí výběr archiválií, pečuje

o uložené archiválie a umožňuje jejich zpřístupnění široké veřejnosti. Ve spolupráci s Vlastivědným muzeem Jesenicka vydává archiv od roku 2000 vlastivědný sborník Jesenicko a pořádá Svatováclavská česko-polsko-německá setkání.

Státní okresní archiv Jeseník nabízí badatelům vedle nejstaršího listinného materiálu (14.–15. století) především archivní materiál regionálního charakteru jakým jsou např. fondy okresních úřadů, soudů, okresního národního výboru, fondy jednotlivých obcí a na ně navazující fondy místních národních výborů. Důležitou složku archivního dědictví jesenického archivu tvoří také fondy děkanských a farních úřadů, agenda škol, spolků, cechů a osobních pozůstalostí (rodinný archiv Priessnitz-Ripper, PhDr. Rudolf Zuber, Rudolf Rittner ad.). Stranou zájmu veřejnosti nezůstávají ani fondy nacistických politických stran, okresního výboru KSČ a akčního výboru Národní fronty. Důležitá je rovněž široce koncipovaná sbírka pohlednic a fotografií.

Vedle badatelný disponuje Státní okresní archiv Jeseník také knihovnou (cca 8 000 svazků), výstavními prostory a konferenční místností.

Literatura a zdroje:

Kulturně historická encyklopedie Slezska a severovýchodní Moravy 2. díl (N–Ž), Ostrava 2005, s. 285; Growka, Květoslav, Tinzová, Bohumila: "Jesenický" okresní archiv oslavil šedesátku (1953–2013). Vlastivědné listy, roč. 40, č. 1, Opava 2014, s. 22–26; <http://www.archives.cz/zao/jesenik/index.php>

Státní okresní archiv Karviná

Státní okresní archiv Karviná byl zřízen v červnu 1952, praktický provoz však vzhledem k neuděleným prostorám započal až v březnu následujícího roku. První stabilní budovu získal archiv pro nadměrný růst archiválií (v rámci územně správní reorganizace z roku 1960 převzal karvinský archiv materiály zrušeného okresního archivu v Českém Těšíně) v roce 1964 v historické budově prvorepublikového hejtmanství. Dlouholetý boj o vyhovující prostory byl ukončen v polovině 80. let 20. století zadáním projektové dokumentace na novou budovu, která byla dokončena a převzata v roce 1993. Novým sídlem Státního okresního archivu Karviná se stala budova na Fryštátské ulici v Karvině-Fryštáku.

Státní okresní archiv Karviná je společně s ostatními okresními archivy Moravskoslezského a Olomouckého kraje od roku 2002 organizační složkou Zemského archivu v Opavě. V součinnosti s platnými předpisy kontrolují pracovníci archivu výkon spisové služby u organizačních složek státu s působností okresu nebo obcí, u orgánů územních samosprávných celků, provádí výběr archiválií, pečuje o uložené archiválie a umožňuje jejich zpřístupnění široké veřejnosti.

Státní okresní archiv Karviná spravuje nejstarší listiny (od 1377), kopiáře a městské knihy, fondy okresních úřadů bývalých politických okresů Fryštát, Těšín (později Český Těšín)

a Bohumín a na ně navazující fondy okresních národních výborů. Spravuje rovněž fondy archivů jednotlivých obcí v jeho působnosti, válečné správy (úřad landráta), městských a národních výborů, škol, zdravotnických a kulturních zařízení, děkanství a farních úřadů, spolků a peněžních ústavů. Nedílnou součástí karvinského archivu tvoří také osobní pozůstalosti (MUDr. Józef Mazurek, Hubert Laštůvka, Jaroslav Zahradník, Eduarda Kováře, Józefa Kazika ad.), rozsáhlá sbírka fotografií a negativů (38 000 fotografií a 14 000 negativů), pohlednic, tiskovin, letáků a divadelních programů.

Součástí Státního okresního archivu Karviná je vedle badatelný a knihovny s širokou nabídkou regionální literatury, zákoníků, novin a časopisů, také výstavní a přednáškový sál.

Literatura a zdroje:

Hajzlerová, I.: Státní okresní archiv Karviná – pět let v nové budově, Karviná 1999; Kulturně historická encyklopedie Slezska a severovýchodní Moravy 2. díl (N-Ž), Ostrava 2005, s. 285–286; <http://www.archives.cz/zao/karvina/index.php>

Státní okresní archiv Nový Jičín

Státní okresní archiv Nový Jičín byl zřízen v roce 1952 (společně s okresními archivy v Bílovci a Frenštátě pod Radhoštěm, jejichž agendu po územně správní reformě v roce 1960 převzal), ve své činnosti však navazuje na novojičínský městský archiv, založený již roku 1938. Od roku 2000 sídlí archiv v nové budově na okraji města na ulici K Archivu.

Státní okresní archiv Nový Jičín je součástí Zemského archivu v Opavě. V rámci svěřených kompetencí kontroluje výkon spisové služby u organizačních složek státu, územních samosprávných celků, organizačních složek, příspěvkových organizací, státních podniků, škol a právnických osob na území okresu Nový Jičín a příslušných obcí, provádí výběr archiválií, pečuje o archiválie převzaté od těchto původců a jejich předchůdců, vede příslušnou evidenci archiválií, plní úkoly okresního vědeckovýzkumného pracoviště na úseku archivnictví, pomocných věd historických a regionální historie a umožňuje nahlížet do uložených archiválií.

Ve Státním okresním archivu v Novém Jičíně se nacházejí nejstarší listiny (od 1383), městské knihy, prameny k dějinám okresu, archivy měst Bílovec, Frenštát pod Radhoštěm, Fulnek, Nový Jičín, Odry a Příbor, písemnosti farního úřadu Příbor, materiály místních cechů, spolků a škol včetně pozůstalostí významných osobností regionu (Miloslav Baláš, Alois Zbavítel).

Součástí archivu je také knihovna s bohatě zastoupenou regionální literaturou, vlastní vědnými časopisy a tiskem.

Literatura a zdroje:

Kulturně historická encyklopedie Slezska a severovýchodní Moravy 2. díl (N-Ž), Ostrava 2005, s. 286; <http://www.archives.cz/zao/novy-jicin/index.php>

Státní okresní archiv Olomouc

Státní okresní archiv Olomouc vznikl v roce 1960 v souvislosti s územní reorganizací státu. Svůj původ odvozuje od olomouckého městského archivu, jehož tradice byla započata v první třetině 15. století. Od počátku 80. let 19. století fungoval olomoucký městský archiv až do roku 1924 jako součást olomouckého městského muzea. Teprve poté se oddělil a v ustavené podobě fungoval do roku 1960, kdy získal spojením dvou městských archivů (Olomouc a Uničov) a tří archivů okresních s místními pobočkami (Litovel, Olomouc a Šternberk) status státního okresního archivu (úřední název Okresní archiv Olomouc). V letech 1992–2004 užívaný název Státní okresní archiv v Olomouci byl v roce 2004 změněn na současný Státní okresní archiv Olomouc.

Státní okresní archiv Olomouc je od roku 2002 vnitřním organizačním článkem Zemského archivu v Opavě. V rámci své působnosti kontroluje výkon spisové služby organizačních složek státu s působností okresu nebo obcí a u orgánů územních samosprávných celků na území okresu Olomouc (bývalé správní okresy Olomouc, Litovel a Šternberk). Provádí výběr archiválií, pečuje o jejich uložení a umožňuje jejich zpřístupnění široké veřejnosti.

Státní okresní archiv v Olomouci spravuje archiválie úřadů státní správy (např. okresních úřadů, okresních národních výborů), materiály městské, respektive obecní samosprávy (archivů měst a venkovských obcí), písemnosti soudů, archiválie institucí hospodářského charakteru (cechy, živnostenská společenstva, družstva) a písemnosti původců spjatých se zdravotnictvím (nemocnice, pojišťovny), či se školskými a kulturními institucemi (školy, divadla, kina). K zajímavým typům pramenů uložených v archivu patří písemnosti spolků a jiných společenských organizací. Bohaté jsou rovněž fondy církevních institucí (far a děkanátů) a pozůstalosti významných osobností středomoravského regionu. Součástí archivu jsou i sbírkové fondy soudobé dokumentace, litografií, fotografií, map a plánů. K nejcennějším archiváliím patří listiny (např. uničovské městské privilegium z roku 1223), městské knihy (např. olomoucká městská kniha z roku 1343) a vybraná část spisového materiálu (např. zlomky registratur města Olomouce z 15.–19. století).

Vedle badatelný disponuje Státní okresní archiv Olomouc také knihovnou (cca 14 000 svazků knih, novin a časopisů), výstavními prostory a konferenční místností.

Literatura a zdroje:

<http://www.archives.cz/zao/olomouc/index.php>

Státní okresní archiv Opava

Státní okresní archiv v Opavě vznikl v roce 1957, ale svou existenci odvozuje od činnosti Krajského (dnes Zemského) archivu v Opavě (převzal v roce 1946 jako depozitum i bývalý opavský městský archiv) a tzv. archivní služby při Okresním národním výboru tamtéž (fungovala od 1953). Při územně správní reformě roku 1960 byl archiv ve své působnosti rozšířen o materiály zrušených okresních archivů v Hlučíně a Vítkově (založeny 1952) a v roce 1961 převzal delimitací z dnešního Zemského archivu v Opavě rozsáhlé fondy místní, městské a okresní provenience. Od roku 1979 je sídlem archivu rekonstruovaný evangelický kostel na Lidické ulici v Opavě, archiv využívá také depozitáře v Neplachovicích a Skrochovicích.

Státní okresní archiv v Opavě je od roku 2002 organizačním článkem Zemského archivu v Opavě. V rámci své působnosti kontroluje výkon spisové služby u organizačních složek státu a u orgánů územních samosprávných celků, organizačních složek, příspěvkových organizací, státních podniků, škol a právnických osob na území okresu Opava, provádí výběr archiválií, pečuje o uložené archiválie a umožňuje jejich zpřístupnění široké veřejnosti.

Ve své péči má Státní okresní archiv Opava písemnosti úřadů státní a komunální správy (okresní úřady Hlučín, Opava, archivy měst Budišov nad Budišovkou, Hlučín, Kateřinky, Opava, Vítkov, národní výbory, německá politická správa za druhé světové války), materiály škol, církevních institucí (děkanské a farní úřady), cechů, firem, družstev, spolků, společenských organizací apod. působících na území bývalého okresu Opava. Státní okresní archiv Opava pečuje rovněž o řadu osobních pozůstalostí (Emanuel Glassner, Arnošt Mazur, Karel Schmelzer, Václav Urbánek ad.)

Součástí Státního okresního archivu Opava je také knihovna s více než 900 svazky knih a 250 titulů periodik. Tematicky je zaměřena především na regionální historii, archivnictví a české dějiny. V letech 1961–1964 vydával archiv „Zprávy Okresního archivu v Opavě“, v letech 1981–1990 také svou „Ročenku“.

Literatura a zdroje:

Kulturně historická encyklopedie Slezska a severovýchodní Moravy 2. díl (N-Ž), Ostrava 2005, s. 286–287; <http://www.archives.cz/zao/opava/index.php>

Státní okresní archiv Šumperk

Státní okresní archiv Šumperk byl zřízen v roce 1948 z podnětu Zemského archivu v Brně. V roce 1954 se stal na poli archivní správy součástí celostátní archivní sítě. V rámci územně správní reformy (1960) byla jeho působnost rozšířena o bývalé okresy Zábřeh a Jeseník (archiválie z Jesenicka byly z šumperského archivu po obnovení okresu Jeseník v roce 1996 delimitovány). Neutěšená situace úložných prostor archivu byla vyřešena postavením

novostavby (1986) na ulici Bratří Čapků v Šumperku, později v 90. letech upravena novým podmínkám.

Státní okresní archiv Šumperk spadá organizačně pod Zemský archiv v Opavě. V rámci své působnosti kontroluje výkon spisové služby u organizačních složek státu s působností okresu nebo obcí, u orgánů územních samosprávných celků, provádí výběr archiválií, pečuje o uložené archiválie a umožňuje jejich zpřístupnění široké veřejnosti.

Státní okresní archiv Šumperk nabízí badatelům především archivní materiál regionálního charakteru, jakým jsou např. fondy okresních úřadů (Šumperk, Zábřeh), soudů (Loučná nad Desnou, Mohelnice, Staré Město, Štíty, Šumperk a Zábřeh), fondy jednotlivých obcí a na ně navazující fondy místních národních výborů (Branná, Loštice, Mohelnice, Staré Město, Štíty, Šumperk a Zábřeh). Důležitou složku archivního dědictví šumperského archivu tvoří také fondy děkanských a farních úřadů, agenda škol, spolků a cechů a osobních pozůstalostí (Jan Blaschke, Richard Fischer, Franz Harrer, Bohuslav Indra, Václav Kubíček, Miroslav Zapletal ad.). Součástí archivního dědictví uchovávaného šumperským archivem je rovněž sbírka kronik, fotografií, katastrálních map a plánů.

Státní okresní archiv v Šumperku disponuje rovněž knihovnou.

Literatura a zdroje:

Jarmarová, Hana: Okresní archiv v Šumperku v posledních pěti letech. In: Severní Morava, sv. 62 /1991/, s. 79–80; Jarmarová, Hana: Státní okresní archiv v Šumperku znovu otevřen. /R. 1948–1999./ In: Severní Morava, sv. 78 /1999/, s. 78–80; Svozil, Oldřich: Nástin vývoje a současný stav Okresního archivu v Šumperku. Severní Morava, sv. 54 /1987/, s.78–80; <http://www.archives.cz/zao/sumperk/index.php>.

Vorarlberger Landesarchiv

Myšlenka založit vorarlberský zemský archiv se objevila prvně v roce 1897 a byla ve své době spojena se snahou zachránit důležité historické dokumenty pro budoucí generace. Po jejich převezení do Innsbrucku došlo k diskuzi, jejímž závěrem bylo založení samostatného zemského archivu (1898). V letech 1904–1977 sloužil archiv rovněž jako zemská knihovna.

Vorarlberský zemský archiv plní funkci historického a správního archivu země Vorarlberg, současně také funguje jako výzkumné a dokumentační centrum. Jeho hlavní náplní je zajištění archivní péče, kontrola výkonu spisové služby, využívání a zpracování archiválií a vědecká činnost v oblasti archivnictví.

Vedle nejstarších listin (např. papežská listina kláštera Mehrerau z roku 1139) spravuje archiv archiválie vzniklé činností státní a zemské správy, obcí, far a klášterů. Depozita tvoří také specializované sbírky znaků, pečeti, plánů, pohlednic, plakátů ad.) a hudebnin.

Literatura a zdroje:

http://www.vorarlberg.at/vorarlberg/bildung_schule/bildung/landesarchiv/start.htm

Zemský archiv v Opavě

Zemský archiv v Opavě je nejstarším a třetím největším státním archivem v České republice. Plní funkci oblastního archivu na území Moravskoslezského a Olomouckého kraje, současně je také historickým zemským archivem pro vévodství slezské. Sídli v Opavě, hlavní pobočku má v Olomouci, organizačně mu podléhá deset státních okresních archivů ve Slezsku a na severní Moravě, metodicky řídí Archiv města Ostravy a řadu podnikových archivů. Jeho historie se počítá od 14. století, do doby konstituování samostatného opavského knížectví. Po rozdělení Slezska v roce 1742 se činnost zemského archivu tematicky vymezila na oblast rakouského Slezska. Od poloviny 19. století získal archiv odborné vedení, které mu od roku 1927 zajistilo pověst regulérního zemského ústavu. Po administrativní reformě v roce 1928, kdy došlo ke spojení Slezska s Moravou, se podařilo obhájit existenci samostatného slezského zemského archivu. V letech 1938–1945 byl Zemský archiv přeměněn na Říšský archiv. V dubnu 1945 byla činnost Zemského archivu obnovena v jeho původní podobě. Po územní reorganizaci v roce 1949 byl bývalý Zemský archiv v Opavě přetvořen na centrální archiv pro nově vzniklý Ostravský kraj. Po vytvoření jednotné sítě státních archivů v roce 1954 se stal Zemský archiv v Opavě státním archivem řízeným ministerstvem vnitra s působností oblastního archivu, kterým se stal fakticky změnou archivního zákona z roku 1974. V roce 1956 převzal Zemský archiv materiál zrušených oblastních archivů ministerstva zemědělství v Opavě a Frýdku, v roce 1960 se stal archivem pro celý Severomoravský kraj a převzal správu bývalého Státního archivu v Janovicích s pobočkou v Olomouci. V roce 1990 se archiv vrátil ke svému původnímu označení Zemský archiv v Opavě. V roce 2002 převzal Zemský archiv v Opavě do péče okresní archivy na území Moravskoslezského a Olomouckého kraje. V současné době je Zemský archiv v Opavě členěn na šest oddělení včetně pobočky v Olomouci a na deset státních okresních archivů. Sídlo centrály archivu je na Sněmovní ulici v Opavě.

Zemský archiv v Opavě je správním úřadem pod kompetencí ministerstva vnitra. Jeho hlavní náplní je zajištění archivní péče, kontrola výkonu spisové služby, využívání a zpracování archiválií a vědecká činnost v oblasti archivnictví.

Zemský archiv v Opavě spravuje rozsáhlé sbírky, jejichž základní kmenový fond tvoří tzv. Slezský stavovský archiv, spjatý s počátky Přemyslovců na Opavsku. Vedle historických listin jsou součástí fondu také zemské desky, stavovské rukopisy Opavského, Krnovského a zčásti také Těšínského knížectví a písemnosti slezských klášterů. Po rozdělení Slezska v roce 1742 se působnost archivu vymezila teritoriem tzv. rakouského Slezska. Nejhodnotnějším fondem z této oblasti je registratura Královského úřadu v Opavě a elaboráty slezských katastrů. Archivní fondy Zemského archivu v Opavě zahrnují také politickou správu a samosprávu Slezska po roce 1850, zejména pak fond Zemské slezské vlády, zemského sněmu

a zemského výboru, poválečnou dobu reprezentují fondy Moravskoslezského zemského národního výboru a Severomoravského krajského národního výboru. V centrále najdeme také písemnosti velkostatků, hospodářských podniků a rodinných archivů a osobní fondy historiků, politiků a hospodářských činitelů (Josef Gebauer, Rudolf Gudrich, Václav Hauer, Josef Koždoň, Leopold Peřich, Adolf Turek ad.). Zemský archiv v Opavě vlastní také rozsáhlou sbírku církevních a státních matrik a sbírku map a plánů.

Součástí Zemského archivu v Opavě je bohatá archivní knihovna, zaměřená především na historickou produkci k dějinám Slezska a severní Moravy, jej péčí vydává archiv v pětiletých intervalech bibliografii historicko-vlastivědné literatury.

Literatura a zdroje:

Státní archiv v Opavě. Průvodce po archivních fondech, 1–4, Praha 1955–1961, Indra, B.: 70 let Státního archivu v Opavě, Sborník Státního archivu v Opavě 1968–1971, s. 75–96; Indra, B.: Státní archiv v Opavě 1945–1968, Sborník Státního archivu v Opavě, Opava 1969; Muller, K.: 90 let zemského archivu v Opavě, Archivní časopis 41, 1991, 100 let Zemského archivu v Opavě, Sborník příspěvků, Opava 2002, Kulturně historická encyklopedie Slezska a severovýchodní Moravy 2. díl (N–Ž), Ostrava 2005, s. 446–447; http://www.archives.cz/zao/za_opava/index.php

Muzea:

Masarykovo muzeum v Hodoníně – Vlastivědné muzeum Kyjov

Historie kyjovského muzea je spjatá s retrospektivní výstavou českých měst v Napajedlech roku 1904. Na jejím základě dal tehdejší starosta Kyjova Severin Joklík impuls gymnaziálnímu profesoru Janu Kučerovi k založení místního archivu a muzea (pro veřejnost byly sbírky prvně zpřístupněny roku 1913). Činnost muzea byla ochromena zejména během první světové války, kdy bylo vedení muzea přinuceno dočasně zastavit jeho činnost (uzavřeno 1915–1918). V roce 1926 získalo muzeum po řadě provizorií prostory v kyjovském záměčku (otevřeno pro veřejnost 1928). Na počátku 50. let (1953) se z kyjovského městského muzea stalo muzeum okresní, vedené od roku 1964 až do současnosti vlivem nového územního uspořádání jako místní pobočka Okresního (dnes Masarykova) muzea v Hodoníně.

Vlastivědné muzeum Kyjov je organickou součástí Masarykova muzea v Hodoníně. Od svého vzniku má však vlastní vyhraněnou muzejní náplň a činnost. Vedle tradiční muzejní činnosti spočívající ve sbírkotvorné činnosti (shromažďování, zpracovávání a uchovávání sbírkových předmětů společně s jejich prezentováním) dokumentuje také městské památky, se získáním statutu okresního muzea pak také památky okolních obcí.

Vlastivědné muzeum Kyjov se postupem doby vyprofilovalo do podoby typicky vlastivědného muzea (cca 40 000 sbírkových předmětů). Ve svých expozicích a na výstavách představuje zejména archeologii, etnografii, historii a přírodu (např. expozice Pravěk Kyjovska, Cesta slovácké vesnice od feudalismu k socialismu ad.) Kyjovska.

Součástí muzea je také knihovna (cca 15 000 svazků) se sbírkou vzácných tisků 15.–18. století z majetku bývalého piaristického kláštera v Kyjově.

Literatura a zdroje:

<http://www.masaryk.info/vlastivedne-muzeum-kyjov/>

Městské informační a kulturní středisko Krnov, Městské muzeum Krnov

Městské muzeum Krnov bylo zřízeno krnovským městským zastupitelstvem z podnětu ředitele místní reálky Josefa Wünsche v květnu 1882. Krátce po založení městského muzea vzniklo v Krnově v roce 1895 ještě jedno muzeum, a to muzeum živnostenského spolku, soustřeďující svůj zájem k umělecko-historické oblasti a řemeslné výrobě ve městě a regionu. V roce 1911 byla obě muzea sloučena a jejich sbírky byly přestěhovány do místního minoritského kláštera. Činnost sloučeného muzea ochromila druhá světová válka, poškození minoritského kláštera a časté stěhování. V roce 1950 byly muzejní sbírky zpřístupněny veřejnosti. Přechodem krnovského muzea pod správu Okresního národního výboru Krnov v 50. letech získalo muzeum status okresního muzea. Územněsprávní reformou v roce 1960 přestal být Krnov okresním městem a muzeum, jehož kompetence byly okleštěny ve druhé polovině roku 1963 bylo spojeno pod názvem Vlastivědný ústav s bruntálským muzeem (později Okresní vlastivědný ústav). Nevyhovující prostory a podřadné postavení muzea vedlo v polovině 60. let k celkovému zhoršení práce v muzeu a jeho činnost téměř ustala. Snaha bruntálské centrály krnovskou pobočku v průběhu 70. a 80. let zrušit sice nebyla úspěšná, ale muzeum bylo pro veřejnost uzavřeno a jeho pracovníci se zaměřili na konzervování sbírek. V roce 1993 se podařilo převést muzejní sbírky pod město Krnov a zajistit tak znovuotevření muzea a revitalizaci jeho činnosti. Obrozené muzeum se v nových podmínkách stalo součástí Městského informačního a kulturního střediska Krnov.

Muzeum Krnov se ve své činnosti zaměřuje na dokumentaci společenského a kulturního vývoje ve městě formou sbírkové činnosti a uchování předmětů pro budoucí generace. Těžiště práce pracovníků krnovského muzea spočívá v práci se sbírkami a jejich prezentacemi široké veřejnosti v podobě expozic, výstav, katalogů, kulturních pořadů a přednášek. Muzeum provozuje rovněž jakožto řádný člen Asociace muzeí a galerií České republiky kulturně-výchovnou a výzkumnou činnost spojenou s publikačními aktivitami. Sídlem muzea je zahradní vila na křižovatce ulic Zápally a Revoluční.

Podstatnou část sbírek krnovského muzea má historický charakter, menší část je tvořena předměty umělecko-historickými, národopisnými a přírodovědnými. Nejrozsáhlejším

fondem muzea je numismatická sbírka mincí, bankovek, medailí a řádů následovaná předměty archeologickými, etnografickými a umělecko-historickými.

Literatura a zdroje:

<http://www.jeseniky.net/muzeum-krnov>; <http://www.muzeumkrnov.cz/>;

<http://www.mikskrnov.estranky.cz/>

Městské muzeum Javorník

Počátky Městského muzea v Javorníku jsou spjaty s archeologickými nálezy v místech zříceniny hradu Rychleby z počátku 20. století a touhou místních obyvatel zdůraznit význam lokality, ve které žili. Fakticky bylo javornické muzeum zřízeno v září 1902 v prostorách městské radnice. V roce 1924 pak bylo přestěhováno do prostor dnešního hasičského domu č. p. 170. Muzeální sbírková činnost, utlumená během druhé světové války, byla v Javorníku obnovena až na počátku 50. let 20. století. Předměty přemístěné do budovy zámku Jánský Vrch byly spojeny s přírodovědnými a historickými sbírkami zámeckého muzea založeného roku 1928. V roce 1938 bylo muzeum zpřístupněno také pro veřejnost. V 60. a 70. letech bylo muzeum z důvodů havarijního stavu výstavních prostor zrušeno. K jeho obnovení došlo v roce 1994.

Javornické muzeum je muzeem městským. Jakožto instituce regionálního charakteru a zaměření shromažďuje, zpracovává, uchovává, ochraňuje a prezentuje hmotné kulturní i přírodní dědictví ve sběrné oblasti širšího Javornicka.

Sbírky Městského muzea Javorník představují širokou paletu předmětů od nejstarších dějin Javornicka po současnost. Najdeme zde artefakty místních spolků, cechů, obchodníků, průmyslových podniků i škol, hračky, historické zbraně, předměty každodenního života, unikátní sbírku obrázků malovaných na skle a památky na život hudebního skladatele Carla Ditterse z Dittersdorfu.

Literatura a zdroje:

http://www.kulturnidumjavornik.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=157&Itemid=203

Muzeum Beskyd Frýdek-Místek

Muzeum Beskyd Frýdek-Místek navazuje na činnost prvního frýdeckého muzea, které vzniklo jakožto slezská pobočka Československého zemědělského muzea v lednu 1925 (pobočka činná od 1924). V roce 1934 byla frýdecká pobočka spojenou s opavskou a sbírkové předměty dokumentující život slezské vesnice byly umístěny v Opavě. Městské muzeum v Místku bylo otevřeno roku 1929 a orientovalo se na dějiny Místecka a hradu Hukvaldy. V roce 1949 bylo vytvořeno Lašské muzeum, ve kterém se spojily dosavadní frýdecké i místecké sbírkové fondy. Sídlem muzea se stala Sekerova vila ve Frýdku. Po reorganizaci

okresu v roce 1960 bylo muzeum přestěhováno do frýdeckého zámku. V roce 1964 byl v rámci úpravy krajské muzejní sítě zřízen Vlastivědný ústav, později známý jako Okresní vlastivědné muzeum. Jeho působnost byla dána rozlohou frýdecko-místeckého okresu. V dubnu 1991 změnil zřizovatel název muzea na současné označení Muzeum Beskyd Frýdek-Místek. Rozsah činnosti muzea byl stanoven na oblast Moravskoslezských Beskyd a Pobeskydské pahorkatiny.

Muzeum Beskyd Frýdek-Místek je příspěvkovou organizací Moravskoslezského kraje. Dle muzejních zásad získává, uchovává, vědecky zpracovává a zpřístupňuje sbírky muzejní povahy a dbá o jejich propagaci na veřejnosti.

Muzeum Beskyd Frýdek-Místek spravuje rozsáhlé sbírky vztahující se k širšímu regionu Frýdecko-Místecka. Na svých stálých expozicích představuje život zámecké a hradní společnosti, měst Frýdku a Místku, ucelený obraz života v Beskydech a Pobeskydí, včetně mariánského poutního místa a osobnosti Ondry Łysohorského. Sídlo muzea je ve frýdeckém zámku. Pobočkami muzea s výstavními prostory jsou Galerie Langův dům, Zelený dům a Zřícenina hradu Hukvaldy.

Součástí Muzea Beskyd Frýdek-Místek také konzervátorská dílna a studijní knihovna (cca 33 000 svazků). Knihovní fond zahrnuje především naučnou literaturu se vztahem k regionu Frýdecko-Místecka, popř. severní Moravy a Slezska.

Literatura a zdroje:

Juřák, Petr: Muzeum Beskyd Frýdek-Místek. Frýdek-Místek 2004;
<http://www.muzeumbeskyd.com/uvodni-strana/>

Muzeum narodowe w Krakowie

Polské Muzeum narodowe w Krakowie vzniklo nařízením krakovské městské rady z října 1879 jako první a v době neexistence polského státu také jediná národní instituce svého druhu. Založeno bylo jako umělecké muzeum závislé na darech umělců a soukromých osob. Teprve později se jeho sbírkotvorná činnost rozšířila o předměty archeologického, historického, etnografického a přírodovědného charakteru. Krátce po vzniku svobodného Polska v roce 1918 již obsahovaly muzeální sbírky více než 100 000 kusů. Muzeum však trpělo nedostatečnými výstavními i skladovacími prostory. V roce 1934 byl proto vypracován projekt nové muzejní budovy odpovídající nejnovějším standardům. Výbuch druhé světové války však vyhlídky na důstojné umístění muzejních sbírek pohřbil. Muzeum sídlilo i nadále v nevyhovujících prostorách, až v roce 1990 se přestěhovalo do stávající budovy. Od ledna 1951 bylo do struktur instituce začleněno muzeum a archiv rodu Czartoryski (nejstarší polské soukromé muzeum otevřené pro veřejnost roku 1801). Budovy a sbírky Czartoryski muzeum zůstaly pod správou muzea i po roce 1991, kdy byla dědici rodu vytvořena rodinná nadace.

Muzeum narodowe w Krakowie spadá do kompetence Ministra kultury a ochrany národního dědictví. Vedle tradičních muzejních úkolů spočívajících ve shromažďování, zpracovávání, uchovávání a prezentace odkazu minulosti je hlavním úkolem muzea udržování a rozvíjení polské národní identity. Součástí muzea, které spravuje na 17 budov a 11 poboček je např. galerie polského umění 19. století, muzeum Emeryka Hutten-Czapskiego, dům Jana Matejki, muzeum a knihovna knížat Czartoryskich, palác biskupa Erazma Ciołka ad.

Muzeum narodowe w Krakowie se sice specializuje převážně na polské umění a kulturu, v jeho sbírkách se však vedle obrazů, kreseb, grafik, soch a předmětů lidové tvořivosti včetně uniforem, map, medailí a fotografií z polského prostředí nachází také sbírka exponátů západního umění a umění Dálného východu, převážně předmětů z Japonska.

Součástí muzea je také odborná knihovna starých rukopisů, map a polské i zahraniční literatury (cca 125 000 svazků).

Literatura a zdroje:

<http://www.muzeum.krakow.pl/>

Muzeum Nowojičínska

Muzeum Nowojičínska navazuje na činnost tzv. Kattauerova muzea (vytvářené od 1849, doba trvání 1861–1875) a jeho následovníka, Městského muzea (od 1887), přetvořeného v roce 1905 na Muzeum Kravařska. K zakladatelům muzea patřily významné osobnosti z řad podnikatelů (např. rodina Hückel), cestovatelů (Emil Holub), přírodovědců (Josef Tálský), archeologů (Karel Jaroslav Maška), národopisců (Josef Slavíček) a dalších nadšenců regionu. Po druhé světové válce (1945) bylo muzeum přetvořeno nejprve na Muzeum Nowojičínska a v roce 1963 na Vlastivědný ústav (od 1979 Okresní vlastivědné muzeum), sdružující muzea nowojičínského okresu.

Muzeum Nowojičínska funguje od roku 2003 jako organizační člen Moravskoslezského kraje. Svým charakterem slučuje poslání regionálního muzea a správy památkových objektů. Vedle tradičních úkolů, spočívajících ve shromažďování, zpracovávání, uchovávání a prezentování odkazu minulosti pečuje a zpřístupňuje Muzeum Nowojičínska objekt Žerotínského zámku v Novém Jičíně, Zámek Kunín, Muzeum v Bílovci, Muzeum ve Frenštátě pod Radhoštěm, Muzeum v Klimkovicích, Muzeum a Pamětní síň Sigmunda Freuda v Příboře, Muzeum ve Štramberku, Památník J. A. Komenského ve Fulneku, Památník J. G. Mendela v Hynčicích a Kostel sv. Josefa při kapucínském klášteře ve Fulneku.

Muzeum Nowojičínska obhospodařuje širokou škálu muzejních artefaktů uspořádaných v historických, přírodovědných a národopisných sbírkách. Podsbírky předmětů archeologie, botaniky, zoologie, entomologie, etnografie, geologie, historie, keramiky, skla a

nábytku společně se starými tisky, textilem a výtvarnými díly ukazují na široký záběr muzea a odbornosti jeho pracovníků.

Součástí Muzea Novojičínska jsou také knihovny. Odborná studijní knihovna Muzea Novojičínska (13 000 svazků), zaměřená na získávání, zpracovávání, zpřístupňování a uchovávání fondu odborné literatury a jiných dokumentů v rámci specializace vlastivědného zařízení a svěřených úkolů, tzv. Piaristická knihovna (řádová knihovna, cca 4 800 svazků) a zámecké knihovny z Kunína (knihovna hrabat rodu Hohenembs, 2 630 svazků), Nové Horky (4 363 svazků) a Bystřice pod Hostýnem (všechny spravované Národním muzeem Praha).

Literatura a zdroje:

<http://www.muzeumnj.cz/>

Muzeum regionu Valašsko

Muzeum regionu Valašsko vzniklo v roce 1964 sloučením Muzea ve Valašském Meziříčí (jehož předchůdcem byla Musejní společnost ve Valašském Meziříčí založená roku 1884) s Muzeem ve Vsetíně (založeno 1924) a Muzeem v Kelči.

Muzeum regionu Valašsko je příspěvkovou organizací Zlínského kraje. Jeho zřizovatelem byl do roku 2003 Okresní úřad Vsetín, od tohoto roku pak Zlínský kraj. V současnosti muzeum slučuje vlastivědná muzea ve Vsetíně a ve Valašském Meziříčí a spravuje několik památkově chráněných objektů: vsetínský zámek, zámek Kinských ve Val. Meziříčí, Lapidárium Trojice a zámecký areál v Lešné. Součástí Muzea regionu Valašsko je od roku 2005 také Hvězdárna Vsetín (založena 1950).

Muzeum regionu Valašsko pečuje o sbírky muzejní povahy, provádí vědecko-výzkumnou a odbornou činnost, vytváří a prezentuje vlastní dlouhodobé expozice a krátkodobé výstavy. V rámci stálých expozic zpřístupňuje muzeum zámecké objekty ve Vsetíně, Valašském Meziříčí a Lešné a prezentuje muzejní předměty (lidové zvyklosti, selské bouře, počátky sběratelské činnosti, nábytek, sklo, gobelíny, knihy ad.).

Součástí Muzea regionu Valašsko jsou také muzejní knihovny ve Vsetíně (založena 1953, 14 300 svazků) a Valašském Meziříčí (založena 1872, 14 000 svazků) s převážně společenskovední literaturou z oboru historie, národopisu, archeologie a dějin umění a množstvím periodik.

Literatura a zdroje:

<http://www.muzeumvalassko.cz/>

Muzeum Śląska Cieszyńskiego

Muzeum Śląska Cieszyńskiego bylo založeno roku 1802 z podnětu osvětleného kněze Leopolda Szersznika. Po Szersznikově smrti se o muzeum a knihovnu starala nadace, činnost

obou však v průběhu následujících let upadala a skomírala. Při životě je udržovala pouze sbírkotvorná aktivita Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego w Cieszynie pod vedením kněze Józefa Londzina a aktivity městského muzea spravovaného Oskarem Wiesemannem. Záchranou muzea se stalo sloučení všech tří institucí do jednoho celku. V červnu 1931 získalo muzeum po letech strádání nové prostory odpovídající povaze muzea. Činnost muzea přerušila druhá světová válka a požár z května 1942, který poničil nejen vlastní budovu muzea, ale i podstatnou část sbírek. Po válce nastala obsáhlá rekonstrukce budovy a restrukturalizace sbírkových předmětů. V roce 1952 byly z muzea vyřazeny veškeré archiválie, které se staly součástí nově vytvořeného těšínského archivu, vytvořeno bylo také samostatné knihovní oddělení (1960). V roce 1983 bylo muzeum pro špatný technický stav budovy pro návštěvníky zcela uzavřeno. Otevřeno bylo opět až po rozsáhlé rekonstrukci v červnu 2002.

Muzeum Śląska Cieszyńskiego spadá organizačně do správy Ministerstva kultury a národního dědictví. Jeho úkolem je shromažďovat, přechovávat, konzervovat, zpřístupňovat a prezentovat sbírkové předměty v rámci svěřeného území. Muzeum Śląska Cieszyńskiego spravuje kromě centrály v Těšíně také pobočky v Górkach Wielkich (Muzeum Zofii Kossak-Szatkovskiej w Górkach Wielkich), Skoczowie (Muzeum im. Gustwa Morcinka) a Wiśle (Muzeum Beskidzkie im. Andrzeja Podżorskiego).

Muzeum Śląska Cieszyńskiego uchovává hmotné artefakty z archeologie, etnografie, historie, literatury, umění, techniky, přírodních věd a dalších oborových skupin včetně rozsáhlé fotografické sbírky. V muzeu se rovněž nacházejí předměty ze sbírek Generálního vikariátu v Těšíně, Muzea školské matice v Orlové, část sbírky Brunona Konczakowskiego a mnoho dalších předmětů z oblasti Těšínského Slezska.

Součástí Muzeum Śląska Cieszyńskiego je rovněž bohatá po více než 200 let kontinuálně doplňovaná knihovna.

Literatura a zdroje:

Brožek, L. – Iwanek, W.: Muzeum w Cieszynie i jego terenowe oddziały, Cieszyński rocznik muzealny 1, 1969, s. 121-126; <http://www.muzeumcieszyn.pl/>

Muzeum Těšínska

Muzeum Těšínska, resp. jeho nominální předchůdce, bylo zřízeno roku 1948. Svou existenci a sbírkovou podstavu však odvozuje od mnohem starší sbírkové činnosti poslední čtvrtiny 18. století, reprezentované v regionu osobou osvíceného katolického kněze Leopolda Jana Šeršníka (1747–1814). Šeršnikovy sbírky byly roku 1802 zpřístupněny veřejnosti, díky čemuž se stal Šeršník zakladatelem nejstaršího muzea v rakouském Slezsku. Po Šeršnikově smrti se o muzeum a knihovnu měla starat jím zakladatelem ustavená nadace, muzeum však v následujících letech upadalo. V roce 1914 bylo sloučeno s německým městským muzeem (založeno 1902 Oskarem Wiesmannem) a následně v roce 1929 také

s etnograficky a uměleckohistoricky zaměřeným muzeem katolického kněze Józefa Londzina (založeno 1896). Po rozdělení původního Těšínska (1920) vzniklo vedle Muzea Těšínského Slezska a Těšínské knihovny (přímých následovníků Šeršnikova odkazu) v roce 1925 také první městské muzeum v Českém Těšíně. Založení muzea v roce 1948 bylo přirozeným důsledkem obnovené sbírkové činnosti po druhé světové války. Od roku 1952 přešlo muzeum jako Okresní vlastivědné muzeum pod správu Okresního národního výboru v Českém Těšíně. Po reorganizaci státní správy v roce 1960 a zrušení českotěšínského okresu bylo muzeum spravováno Okresním národním výborem v Karvině a změnilo název na Okresní vlastivědný ústav okresu Karviná (název od 1965, sídlem muzea nadále Český Těšín). Obdobně bylo zřízeno ve Frýdku-Místku Okresní vlastivědné muzeum ve Frýdku-Místku. V roce 1978 bylo muzeum přejmenováno na Vlastivědné muzeum okresu Karviná. Postupem času se staly součástí Muzea Těšínska pobočky v Havířově-Životicích, Havířově-Městě, Havířově-Bludovicích (Kotulova dřevěnka), Karviné-Fryštátě, Orlové, Petřvaldě a Jablunkově. V současnosti užívá instituce název Muzeum Těšínska (od 1990).

Muzeum Těšínska je jedním ze čtyř krajských muzeí a příspěvkovou organizací Moravskoslezského kraje (od 2002). Sídlí v Českém Těšíně a v regionu české části Těšínského Slezska provozuje celkem 12 poboček a výstavních síní. Vedle vlastního muzea v Českém Těšíně jsou to také výstavní a muzejní prostory v Havířově, Jablunkově, Karviné, Orlové a Životicích. Muzeum svým charakterem slučuje poslání regionálního muzea a správy památkových objektů. Vedle tradičních úkolů, spočívajících ve shromažďování, zpracovávání, uchovávání a prezentování odkazu minulosti pečuje a zpřístupňuje.

Sbírky Těšínské muzea tvoří více než 200 000 předmětů k historii města a širokého okolí, sbírky archeologické, botanické a mineralogické. Jejich základ tvoří přírodovědné sbírky Leopolda Šešnika, doplňovaná zejména v období po druhé světové válce o předměty z etnografické a folkloristické oblasti. Mezi nejvýznamnější soubory patří kompletní sbírka stříbrných těšínských krojových šperků, lidové plastiky, starší i novější řezbářské práce z regionu a lidový těšínský nábytek soustřeďující malované truhly, datované od roku 1700, malované skříně, stoly, židle a lavice.

Součástí Muzea Těšínska je také studijní knihovna Silesia, vzniklá sloučením několika různých knihoven a knihovních sbírkových fondů. Od 50. let 20. století, kdy slouží veřejnosti, obsáhla více než 30 000 svazků. Je rozdělena na sbírkové (jsou vedeny v Centrální evidenci sbírek Ministerstva kultury České republiky, cca 17 500 svazků, např. soubor tisků Jiřího Třanovského) a nesbírkové fondy. Muzeum Těšínska vydává vlastivědný čtvrtletník Těšínsko (od 1957).

Literatura a zdroje:

Kolektiv autorů: Muzeum Těšínska. Český Těšín 2007; <http://www.muzeumct.cz/homepage/>

Muzeum umění Olomouc – Arcidiecézní muzeum Kroměříž

Muzeum umění Olomouc (dříve Galerie výtvarného umění) bylo založeno na počátku dubna 1951 jako součást Vlastivědného muzea v Olomouci. Po roce 1989 se muzeum v nových podmínkách osamostatnilo.

Muzeum umění Olomouc organizačně spadá do péče svého zřizovatele, Ministerstva kultury České republiky. Zabezpečuje chod tří podsložek: Muzea moderního umění, Arcidiecézního muzea Olomouc a Arcidiecézního muzea Kroměříž.

Muzeum umění Olomouc vyvíjí samostatnou expoziční, výstavní a osvětovou činnost. V muzejních sbírkách je soustředěno na 85 000 sbírkových předmětů, především z oblasti malířství, sochařství, kresby, volné a užité grafiky, fotografie, užitého umění a dokumentace architektury. Muzeum moderního umění se ve sbírkové a výstavní činnosti zaměřuje na výtvarné umění 20. a 21. století, Arcidiecézní muzeum Olomouc je orientováno na duchovní kulturu (do jeho správy náleží románský palác moravských biskupů u baziliky sv. Václava na olomouckém Přemyslovském hradě), přičemž Arcidiecézní muzeum Kroměříž spravuje zámecké sbírky (obrazy, kresby, grafiky, mince, knihy, hudební archiv a mobiliář) olomouckého arcibiskupství na kroměřížském zámku.

Součástí Muzea umění Olomouc je také archiv, který navazuje na archiv Galerie výtvarného umění Olomouc (do roku 1989 podřízena Vlastivědnému muzeu v Olomouci), který jakožto odborné pracoviště dokumentuje historii instituce a archivuje materiál vázící se k její výstavní činnosti. Archiv rovněž pečuje o pozůstalosti významných výtvarných umělců a rozsáhlou sbírku fotografické a restaurátorské dokumentace. V Muzeu umění Olomouc funguje rovněž knihovna s výhradně uměleckohistorickou problematikou (cca 48 000 svazků odborné literatury)

Literatura a zdroje: Zatloukal, Pavel: Muzeum umění Olomouc. Olomouc 1992; <http://www.olmuart.cz/AM/>

Muzeum v Bruntále

Muzeum v Bruntále odvozuje svou činnost od městského muzea (počátky v letech 1898-1907) a muzejního spolku. Od roku 1915 sídlilo v tzv. Gabrielově domě na bruntálském náměstí. Poté, co se stalo v roce 1953 okresním muzeem a převzalo do své péče nejvýznamnější objekty v okrese, přesídlilo v roce 1957 do budovy bruntálského zámku.

Muzeum v Bruntále je příspěvková organizace Moravskoslezského kraje, sloučící poslání regionálního muzea a správy památkových objektů. Jako regionální muzeum shromažďuje, zpracovává, uchovává, ochraňuje a prezentuje hmotné kulturní i přírodní dědictví ve sběrné oblasti Hrubého a Nízkého Jeseníku a jeho předhůří. Správa památkových objektů představuje správu, provozování, údržbu, opravy a rekonstrukce nejvýznamnějších

nemovitých kulturních památek okresu Bruntál - zámku Bruntál, hradu Sovince a kosárny v Karlovicích ve Slezsku - včetně jejich mobiliárních fondů.

V péči bruntálského muzea se nachází přibližně 43 000 sbírkových předmětů soustředěných od počátku 60. let 20. století do odborně profilovaných fondů archeologie, historie, umělecké historie, etnografie, starých tisků, lesnictví, botaniky, zoologie, geologie a entomologie. Sbírká předmětů bruntálského muzea však vznikala mnohem dříve, a to postupně od počátku 20. století z příspěvků místních spolků, společenstev a soukromníků. V roce 1913 uspořádalo muzeum u příležitosti 700. let města Bruntálu první výstavu, která vyvolala zájem bruntálských o sbírkovou činnost a doplňování fondu. Po druhé světové válce získalo muzeum předměty z konfiskátů a ze zrušených muzeí ve Vrbně pod Pradědem (1954), Horním Benešově (1956) a Rýmařově (1958), podobný způsobem pak ze zrušených podniků, spolků a škol. K nejzajímavějším souborům bruntálského muzea náleží modrotiskové matrice z rukodílné výroby J. Ducháče v Rýmařově, konvolut mincí ze 17. století, soubor skla z Vrba pod Pradědem a sbírky dokumentující tvorbu fotografa Jindřicha Štreita.

Součástí fondů je mobiliář zámku Bruntál, památkové knihovny zámku Bruntál a hradu Sovinec s téměř 34 000 svazky, rozsáhlý fotoarchiv a muzejní knihovna odborného a regionálního charakteru (cca 13 000 svazků).

Literatura a zdroje:

Stručný průvodce městským museem v Bruntále, Bruntál 1951; Čapka, Viktor: Sbírký Muzea v Bruntále, Bruntál 2009; <http://www.mu.br.cz/>

Muzeum v Nysie

Muzeum v Nysie se řadí k nejstarším slezským institucím svého druhu. Založeno bylo roku 1897 díky agilitě představitelů místní Společnosti pro umění a starožitnosti, která si předsevzala věnovat se také muzejní činnosti. Rozvíjející se muzejní činnost podpořila v pozdějších letech (1932–1945) také odborná diskuzní fóra a profesní setkání historiků a muzeologů se zástupci laické veřejnosti. Vážnou překážkou v činnosti muzea se stala povodeň roku 1938, která společně s finančními těžkostmi a zničením části sbírkového fondu vedla v roce 1941 ke zrušení učené společnosti a převedení muzea pod správu města. Pohromu pro muzeum představovala také druhá světová válka. Předměty, které nebyly deponovány do náhradních uložist mimo muzeum (např. obec Domašov v blízkosti Jeseníku v dnešní České republice) byly zničeny během požáru muzejní budovy na konci března 1945. Po válce bylo přistoupeno k renovaci muzejních sbírek a obnovení muzejní činnosti v budově nízkého gymnázia „Carolinum“. První poválečná výstava uspořádaná ze zbylých a zachráněných předmětů se konala roku 1947. V krátké době se muzeum přestěhovalo do budovy bývalé chirurgické kliniky a v roce 1949 je do své péče převzalo od města Ministerstvo kultury a umění. Metodicky jej postupně vedli: Muzeum Górnośląskie w Bytomiu (do 1951), Muzeum Śląskie we Wrocławiu (do 1957) a Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu (od 1957 dále). V poválečném období se také změnil profil muzea. Z původně

regionálního muzea se proměnilo v instituci širšího dosahu a závěru, která se vedle dějin Slezska orientovala také na umění a řemesla západní Evropy. V roce 1984 se muzeum přestěhovalo do bývalého biskupského paláce, kde jej také v roce 1997 postihla ničující povodeň, ze které se dostává až do dnešních dnů.

Muzeum v Nysie v sobě slučuje poslání regionálního muzea s muzeem širšího dosahu a instituce starající se o památkově chráněné stavby. Jako regionální muzeum shromažďuje, zpracovává, uchovává a ochraňuje hmotné kulturní i přírodní dědictví v okruhu své působnosti a výsledky své práce prezentuje odborníkům a kulturní veřejnosti.

Sbírky nízkého muzea byly utvářeny soustavně již od jeho založení díky darům soukromníků a společností. Charakteristická pro ně byla především oborová rozmanitost a regionální zaměření. Mezi předměty, darovanými do muzea, se v současnosti nachází památky archeologické, mince, pečetě, militaria, řemeslnické výrobky, liturgické předměty, keramika, textil, nábytek, obrazy, mapy, fotografie ad. Proměněný charakter muzea po druhé světové válce zajistil rozhojnění muzejních sbírek o malířská díla evropských mistrů 15.-19. století zachráněná společně s dalším interiérem z ničených panských sídel, grafiku a další předměty.

Součástí muzea je také knihovna s převahou regionální a umělecky zaměřené literatury.

Literatura a zdroje:

<http://www.muzeum.nysa.pl/>

Muzeum v Raciborzu

Myšlenka zřídit v Ratiboři muzeum se zrodila již na počátku 19. století a byla spojena s profesory místního evangelického gymnázia, kteří pro svou výuku shromažďovali předměty, které se staly zárodkem pozdější muzejní sbírky. Snaha popularizovat vědu a ukazovat předměty veřejnosti vedla roku 1911 k uložení rodících se sbírek v nevyužitém a zchátralé budově na Gymnaziální ulici. Oficiálně bylo ratibořské muzeum otevřeno až v prosinci 1927. Značná část předmětů byla zničena během druhé světové války. Následná renovace výstavních prostor posunula poválečné otevření muzea až do května 1948. O rok později (v prosinci 1949) bylo muzeum zestátněno. V roce 1990 se správy muzea ujalo město Ratiboř.

Muzeum v Ratiboři je organizačním článkem města Ratiboře. Svým charakterem slučuje poslání městského a regionálního muzea se správou památkových objektů. Jeho úkol spočívá ve shromažďování, zpracovávání a uchovávání muzejních sbírek a jejich prezentování široké veřejnosti.

Muzeum v Ratiboři je jedním z nejstarších slezských muzeí. Uchovává velké množství exponátů uspořádaných v archeologické, etnografické a historické sbírce doplněné o soubor předmětů dokumentujících uměleckou a řemeslnou dovednost místních obyvatel.

Literatura a zdroje:

Chojecki, Dariusz: W domu Ozyrysa. Racibórz: Muzeum w Raciborzu, 2000; Chojecki, Dariusz (red.): Muzeum w Raciborzu. Racibórz: Muzeum w Raciborzu, 2002: http://pl.wikipedia.org/wiki/Muzeum_w_Raciborzu; <http://muzeum.raciborz.pl/>

Národní muzeum

Národní muzeum bylo založeno skupinou osvícené české šlechty pod vedením hraběte Kašpara Šternberka v dubnu 1818. O dva roky později (1820) došlo ke schválení nového ústavu rakouským císařem a ustavení Společnosti vlasteneckého muzea v Čechách jakožto správkyně sbírek a organizátorky muzejní práce (majitelkou sbírek zůstala společnost do roku 1934, kdy byly sbírky svěřeny do vlastnictví a správy Země České, v roce 1949 byly převedeny do vlastnictví státu). Sídlem muzea byl nejprve Šternberský palác na pražských Hradčanech, později pak Nostický palác v ulici Na příkopě (od 1846) a nově postavená muzejní budova na Václavském náměstí (od 1891). Národní muzeum představovalo a představuje po celou dobu své historie (stejně jako Národní divadlo) symbol národní identity a hrdosti.

Národní muzeum je největším muzeem České republiky. Je ústředním státním muzeem se sbírkotvornou, vědeckou, osvětovou a metodickou funkcí. Jeho posláním je přispívat k rozvíjení národní identity a příslušnosti k širšímu celku evropského a světového kulturního společenství. Je polytematickým ústavem, který zahrnuje řadu vědních oborů a sběrných oblastí od přírodních věd až po specializované obory věd společenských. V současnosti je součástí muzea pět odborných ústavů: Přírodovědecké muzeum, Historické muzeum, Knihovna Národního muzea, Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur – součást Národního muzea od roku 1932, Muzeum české hudby – součást Národního muzea od roku 1984) a dva útvary provozně-technické (Ekonomicko-provozní útvar, Odbor pro centrální sbírkotvornou a výstavní činnost).

Sbírkový fond Národního muzea byl soustavně tvořen a doplňován po celou dobu jeho existence. Svůj základ nachází v přírodovědných sbírkách šlechticů a dalších soukromých osob (např. sbírky Karla Šternberka, Františka Zippeho, Joachima Barranda, Tadeáše Haenkea ad.). V současné době Národní muzeum shromažďuje a opatruje sbírky z oblasti vývoje přírody, prehistorie a historie české i zahraniční provenience, zejména v oborech mineralogie, geologie, petrologie, paleontologie, hydrobiologie, mykologie, botaniky, entomologie, zoologie, antropologie, prehistorie a protohistorie, středověké archeologie, klasické archeologie, českých dějin, národopisu, numismatiky vč. mimoevropské, dějin divadla, dějin tělesné výchovy a sportu, pravěku a starověku Předního východu a Afriky, mimoevropské etnografie, asijské kultury, muzikologie a knihovědy.

Národní muzeum spravuje také historický knižní fond, zámecké knihovny, odbornou veřejnou knihovnu a specializovaný archiv. Národní muzeum vydává nejstarší vědecký časopis – Časopis Národního muzea (od 1827).

Literatura a zdroje:

Černý, Jan Matouš. Museum království Českého: Stručná zpráva historická i statistická. Praha 1884, Průvodce sbírkami Musea království českého v Praze. Praha 1905, Karel Sklenář: Obraz vlasti, příběh Národního muzea. Praha 2001; <http://www.nm.cz>

Národní muzeum – Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur

Dnešní Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur sídlí v souboru budov v areálu bývalého pivovaru a vinopalny „U Halánků“ na Praze 1 na Starém Městě pražském bylo založeno roku 1862 českým vlastencem, buditelem, cestovatelem, národopiscem a mecenášem Vojtou Náprstkem jako soukromé muzeum. Původně České průmyslové muzeum se stalo v 19. století jedním z kulturních a vzdělávacích center české inteligence a ve své sbírkové činnosti se zaměřovalo především na etnografii a umělecké předměty z darů zakladatele a jeho přátel. Po Náprstkově smrti v roce 1894 se stalo muzeem národopisným, od roku 1946 se jeho aktivita zaměřila výhradně na mimoevropské kultury.

Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur je součástí pražského Národního muzea. Pečuje o sbírky muzejní povahy, provádí vědecko výzkumnou a odbornou činnost, vytváří a prezentuje vlastní dlouhodobé expozice a krátkodobé výstavy.

Rozsáhlé sbírky Náprstkova muzea orientované na mimoevropské civilizace jsou vystaveny v rámci stálých expozic (Amerika, Kultury Austrálie a Oceánie, Mincovnictví Mexika, NIAS – ostrov předků a mýtů a Vojta Náprstek) převážně v prostorách pražského domu u Halánků.

Součástí muzea je také knihovna, studovna a přednáškový a výstavní sál. V knihovně je přístupná sbírka historických fotografií, stereoskopických obrázků, dobové grafiky, výstřižkových knih a gramofonových desek. Ke studiu je badatelům k dispozici také archiv rodiny Náprstkovy a materiály dalších cestovatelů a Čechů žijících v zahraničí.

Literatura a zdroje:

Kottner, Josef Ludvík. Průvodce sbírkami Náprstkova Českého průmyslového musea v Praze. Praha 1898; Baďurová, Monika: Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur. Praha 1999; Lifka, Bohumír: Náprstkovo muzeum. Praha 1955; <http://www.nm.cz/Naprstkovo-muzeum/>

Ostravské muzeum

Počátky Ostravského muzea spadají do roku 1872, kdy bylo ve Slezské Ostravě založeno učitelem, osvětovým pracovníkem a sběratelem Karlem Jaromírem Bukovanským první muzeum. V roce 1904 se k němu přičlenila další dvě muzea, německé Industrie- und Gewerbe- Museum für das Ostrau-Karwiner Revier a jeho česká obdoba Umělecko-průmyslové museum při Průmyslové, živnostenské a obchodní jednotě v Moravské Ostravě.

V roce 1924 došlo v době vzniku tzv. Velké Ostravy ke sloučení všech tří muzeí do společné instituce jednotného městského muzea. Slavnostní otevření muzea pro veřejnost se v prostorách Staré radnice uskutečnilo na podzim 1931. V roce 1948 bylo městské muzeum sloučeno s muzeem průmyslovým. V srpnu 1993 přešlo Ostravské muzeum do majetku města.

Ostravské muzeum spadá pod správu Magistrátu statutárního města Ostrava. Svým založením se jedná o muzeum regionálního charakteru. V rámci své činnosti muzeum shromažďuje, zpracovává, uchovává, ochraňuje a prezentuje hmotné kulturní i přírodní dědictví ve sběrné oblasti širšího Ostravska.

Ostravské muzeum obhospodařuje rozsáhlé sbírky přírodovědného i společenskovedního charakteru (cca 1 210 000 předmětů, 300 000 inventárních čísel) značné historické hodnoty. K nejrozsáhlejším sbírkám patří v rámci společenskovední části sbírky prehistorické a archeologické (nálezy z Ostravska), historické a uměleckohistorické (nábytek, sklo, keramika, hodiny, numizmatika, malířství a sochařství, zbraně, cín), národopisné (malovaný nábytek, pracovní nářadí, kroje, obrázky na skle a plastiky) a hudebně historické (vážná hudba, folkloristika, historie ostravského divadelnictví), zatímco část přírodovědnou charakterizují zejména sbírky entomologická (brouci a motýli), geologická (nerosty, horniny a Šustova paleontologická sbírka karbonu), botanická (herbáře, houby) a zoologická (preparáty ptáků, drobných savců, obojživelníků a ryb).

Samostatnou částí Ostravského muzea je také konzervátorská dílna, bohatá knihovna se starými tisky a odbornými knihami a časopisy, převážně regionálního zaměření (cca 24 000 svazků z toho 533 starých tisků), fotoarchiv s fotografiemi a pohlednicemi staré Ostravy.

Literatura a zdroje:

Kolektiv autorů: Ostravské muzeum. Ostrava 1999

<http://www.ostrmuz.cz/website/mainmenu/kontakt/>

Slezské zemské muzeum

Historie Slezského zemského muzea v Opavě je spjata s místním gymnaziálním ústavem, na kterém vzniklo roku 1814 zásluhou ředitele Ense nejstarší veřejné muzeum na území dnešní České republiky. Po schválení stanov získalo muzeum oficiální název Zemské muzeum pro rakouské Slezsko (název roku 1820 změněn na Opavské gymnaziální muzeum). Předmětem činnosti muzea a se stal popis rakouského Slezska v celé jeho rozmanitosti. Vedle gymnaziálního muzea vznikly v Opavě na počátku 80. let 19. století další dvě kulturní instituce: Slezské zemské muzeum pro umění a průmysl (1882, později přejmenováno na Muzeum císaře Františka Josefa při umění a řemesla) a muzejní odbor Matice opavské jakožto základ pozdějšího Muzea Matice opavské (1884), jejichž sbírky se v roce 1921 staly společně s původními gymnaziálními sbírkami součástí nově vytvořeného Slezského

zemského muzea (později převzalo muzeum do své správy předměty Československého zemědělského muzea a Muzea památek národního odboje). Slibný rozvoj muzea přerušila druhá světová válka. Nejprve došlo v roce 1939 k začlenění Slezského zemského muzea a dalších opavských muzeí (mimo městského muzea) do Říšského župního muzea, na konci války pak došlo k požáru historické výstavní budovy a zničení většiny sbírek včetně původní gymnaziální knihovny. Po válce došlo k obnovení původního Slezského zemského muzea a k převzetí do správy řady předmětů ze zámeckých objektů na Opavsku a konfiskovaného majetku. V roce 1949 bylo muzeum pod novým názvem Slezské muzeum v Opavě převzato do správy státu. V roce 1955 bylo Slezské zemské muzeum zařazeno mezi československé vědecké ústavy a zanedlouho poté převzalo do své správy vedle nově zřízeného Krajského arboreta v Novém Dvoře u Opavy (1958) také Památník Petra Bezruče (založen 1956). Po roce 1989 se staly součástí muzea také Národní památník II. světové války v Hrabyni a Areál československého opevnění v Hlučíně-Darkovičkách (od 1992) a Slezský ústav, bývalé pracoviště Akademie věd (od 1993). V roce 2000 získalo muzeum svůj původní název Slezské zemské muzeum a o devět let později (2009) bylo zařazeno mezi výzkumné organizace určené k rozvoji vědecké činnosti.

Slezské zemské muzeum je příspěvkovou organizací Ministerstva kultury České republiky. Vedle vlastní sbírkotvorné činnosti spočívající v získávání, uchovávání, zpracovávání, zpřístupňování a propagaci muzejních sbírek (počtem 2 400 000 sbírkových předmětů je Slezské zemské muzeum třetím největším muzeem ČR) plní rovněž funkci vědeckou, kulturní a metodickou. V současné době spravuje šest expozičních budov a areálů: vedle hlavní Historické výstavní budovy v centru Opavy se jedná o Arboretum Nový Dvůr ve Stěbořicích, Památník II. světové války v Hrabyni, Památník Petra Bezruče v opavské Ostrožné ulici, Areál československého opevnění Hlučín-Darkovičky a Srub Petra Bezruče v Ostravici.

Sbírký Slezského zemského muzea v Opavě byly systematicky tvořeny již od jeho vzniku. Základ sbírky tvořily předměty přírodovědné, postupně doplňované o artefakty z oblasti společenských věd. Široký tematický záběr muzea sahající od živé a neživé přírody přes prehistorii, historii až k dějinám umění (především pro oblast českého Slezska a severní a severovýchodní Moravy) je příčinou bohatosti muzeálních předmětů soustředěných v např. v archeologické, botanické, divadelní, entomologické, etnografické, fotografické, geologické, historické, muzeologické, muzikologické, numizmatické, paleontologické, umělecké a zoologické sbírce.

Součástí Slezského muzea je také knihovna obsahující cca 290 000 svazků knih a na 700 titulů přírodovědných a společenských vědeckých časopisů. Nejvýznamnější část fondu tvoří sbírkový fond Silesiak a starých tisků. Výsledky své práce prezentují pracovníci muzea v recenzovaném Časopise Slezského zemského muzea, vycházejícím ve dvou řadách (řada A pro vědy přírodní, řada B pro vědy historické) a v rovněž recenzovaném časopise Slezský sborník.

Literatura a zdroje:

Kolektiv autorů. Země a její muzeum. Opava 2014; Kolektiv autorů: Muzeum Silesiae. Opava 2014; <http://www.szm.cz/>

Vlastivědné muzeum Jesenicka

Vznik Vlastivědného městského muzea v Jeseníku (dříve Frývaldov) v říjnu 1900 (tehdy jako městského muzea) byl výsledkem zvýšeného zájmu lidí o region a jeho dějiny. Muzeu výrazně regionálního charakteru se na konci 20. let 20. století podařilo získat budovu jesenické středověké vodní tvrze, kam se také přestěhovalo a na počátku 30. let znovu otevřelo.

Vlastivědné muzeum Jesenicka je příspěvkovou institucí Olomouckého kraje. Jeho součástí jsou dvě zařízení – centrála muzea ve Vodní tvrzi a Muzeum Vincenze Priessnitzze v Priessnitzových lázních. Muzeum vykonává, jak vlastní muzejní činnost v regionálním měřítku, tak správu Vodní tvrze v Jeseníku, ve které jsou umístěny stálé muzejní expozice a prostory pro krátkodobé výstavy.

Základem sbírkového fondu Vlastivědného muzea Jesenicka se staly předměty přispěvatelů z řad veřejnosti (Josef Neugebauer, baronka Waldorfová, Jan Ripper ad.), rozšiřované v pozdějších letech zejména o doklady slezského lidového umění (malované obrázky na skle, kramářské písně, kroje, dřevorezby aj.). V současné době jsou v centrále muzea ve vodní tvrzi instalovány tři stálé expozice s tematikou historie a archeologie Jesenicka, čarodějnických procesů na Jesenicku v 17. století a fauny a flory Jesenicka, spravované odborníky ze společenskovední, geologické a biologické oblasti.

Literatura a zdroje:

<http://www.muzeum.jesenik.net/>

Vorarlberg Muzeum Bregenz

Počátky dnešního umělecko- a kulturněhistorického muzea v Bregenz spadají do roku 1857, kdy byl ustaven tamní soukromý muzejní spolek s funkcí osvětové muzejní společnosti („*Museums-Verein für Vorarlberg*“, dnes užívá názvu „*Vorarlberger Landesmuseumverein*“) s úkolem zamezit ničení kulturního dědictví minulosti a vytvořit podmínky pro její trvalé uchování pro přítomné i budoucí generace. Díky prvotního zájmu zakladatelů a badatelů o výzkum památek z doby římské se podařilo iniciovat sbírkovou činnost i pro další dějinná období a shromáždit nebývalé množství sbírkových předmětů, které se staly základem rozsáhlého sbírkového fondu Vorarlberského zemského muzea (Vorarlberger Landesmuseum), působícího do dnešních dnů na Kornmarktplatz 1 v Bregenz.

Vorarlberg Muzeum Bregenz pečuje o sbírky muzejní povahy, provádí vědeckou výzkumnou a odbornou činnost a vytváří a prezentuje vlastní dlouhodobé expozice a

krátkodobé výstavy. V archeologických, uměleckých, etnologických a historických sbírkách muzea je soustředěno na 160 000 předmětů rozličného charakteru (lidové zvyklosti, selské bouře, počátky sběratelské činnosti, nábytek, sklo, gobelíny, knihy ad.) zachycující a dokumentující stav regionu.

Součástí muzea je také knihovna zahrnující cca 30 000 svazků knih a časopisů, zahrnujících především oborovou literaturu s archeologickou, historickou, uměleckohistorickou a etnografickou literaturou.

Literatura a zdroje:

<http://www.vorarlbergmuseum.at/>

Církevní instituce:

Klášter minoritů v Opavě

Počátky minoritů v Opavě a vznik tamního kostela sv. Ducha spadají s největší pravděpodobností do první poloviny 30. let 13. století (bezpečná pramenná zmínka o existenci kláštera je z roku 1250). Příznivý rozvoj klášterní komunity přerušil požár roku 1431, který poničil většinu klášterních staveb. Teprve v 60. letech 15. století se situace společenstva zlepšila a umožnila nové stavební práce, které pokračovaly i v dalším období až do opětného požáru v roce 1689. Po požáru byl komplex přestaven v barokním slohu. Řádu se podařilo přežít bez úhony josefínské reformy a bouřlivé 19. století. Výrazné poškození budov během druhé světové války zapříčinily dlouhou poválečnou obnovu. Činnost řádu byla v období po roce 1948 značně omezena a k její obnově došlo až na počátku 90. let. Minorité se v současné době realizují v římskokatolické farnosti sv. Ducha v Opavě, kde mají také svou centrálu.

Minorité navazují ve své činnosti na řád založený svatým Františkem z Assisi. Původně jednotný řád byl v roce 1517 rozdělen na františkány, příznivce přísnější observance, a konventuály, kteří si dnes říkají minorité. Zabývají se především kazatelstvím a jejich posláním je misijní činnost.

Literatura a zdroje:

Prix, Dalibor. Kostel sv. Ducha kláštera minoritů. In Chamonikola, Kaliopi, a kol. Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550. IV., Opava. Brno 1999, s. 48–49; Prix, Dalibor. Počátky a rozvoj minoritského kláštera v Opavě ve středověku. In Opava: sborník k dějinám města 1. Opava 1998, s. 39-62; Tesař, Petr. Ke stavebnímu vývoji věže kostela sv. Ducha v Opavě. Časopis Slezského zemského muzea. Série B. 2006, roč. 55, čís. 1, s. 24–32; <http://opava.minorite.cz/>

Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka v Opavě

Počátky Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka spadají do roku 1844, kdy se tři sestry III. sekulárního františkánského řádu v Opavě rozhodly žít společným životem podle ideálu svatého Františka. Díky osvěcenému minoritovi u svatého Ducha v Opavě páteru Leopoldu Klosovi, který se jich ujal, bylo roku 1859 vytvořeno diecézním právem všeobecně uznávané řeholní společenství. U řádových sester se postupně rozvinuly dva okruhy činností: činnost ošetrovatelská (v nemocnicích a domácnostech) a činnost pedagogicko-výchovná (v sirotčincích, školách a podobných zařízeních). Na přelomu 19. a 20. století již sestry působily nejen v Opavě, ale také v Olomouci, Odrách, Osoblaze, Hradci, Tovačově, Rýmařově, Staré vsi u Rýmařova, Hranicích, Prostějově, Bílovci, Šternberku, Vítkově, Fulneku, Slavkově, Litovli, Týně, Bruntále, Pasece a na Svatém Kopečku. V roce 1912 se kongregace papežským dekretem a rozhodnutím zařadila mezi instituty papežského práva a byla připojena k Řádu bratří menších konventuálů. V roce 1938 byla kongregace v důsledku politických událostí rozdělena na dvě provincie: českomoravskou a opavskou (slezskou). Po roce 1950 byla činnost řádových sester zásahem komunistické zvláště omezena a kongregace musela opustit svou školskou a výchovnou činnost. Teprve poměry po roce 1989 umožnily obnovení činnosti kongregace a rehabilitace jejích členů.

Vedle udržování církevní tradice a života v souladu s ní pracují řádové sestry v běžných povoláních (např. zdravotnice, učitelky, pastorační asistentky aj.). Věnují se rovněž misijní činnosti.

Literatura a zdroje:

Tesař, P. – Kuřimová, A.: Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka v Opavě (tzv. opavské františkánky), In: Ženské řehole za komunismu (1948–1989), s. 185–196, Olomouc 2002, <http://www.smfo.cz/>

Konvent Hospitálského řádu sv. Jana z Boha – Milosrdných bratří v Brně

Historie řádu spadá do počátku listopadu roku 1539, kdy si zakladatel řádu Jan z Boha pronajal ve španělské Granadě dům, který proměnil v útulek pro chudé a nemocné. Společně s dalšími pomocníky (Anton Marín, Pedro Velasco ad.) se mu brzy podařilo založit další hospitály, fungující na fázi komunitních center. Bratrstvo ošetrovatelů se účastnilo řady válečných konfliktů (např. války s Maury 1568–1571), za což se jim dostalo uznání státních, vojenských i církevních institucí včetně potvrzení papežskou stolicí formou řeholní kongregace (1571). V říjnu 1586 povýšil papež Sixtus V. bratrstvo na řeholní řád s právem volit si generálního představeného a upravovat si řádové stanovy. Činnost řádu se rychle rozšiřovala i za hranice španělské říše. V českých zemích byl první špitál milosrdných bratří založen roku 1605 ve Valticích, v průběhu 17. a 18. století následovaly další v Praze, Brně, Vizovicích, Prostějově, Letovicích a Novém Městě nad Metují. Ve 20. století byl řád dvakrát (nacisty a komunisty) násilně rozehnan. V současnosti působí řád v 53 zemích světa včetně

České republiky, kde působí v Brně-Štýřicích (sídlo českomoravské provincie), Letovicích a Valticích.

Hospitálský řád sv. Jana z Boha neboli milosrdní bratři je laický (tzn. neknežský) církevní řád, který se svou činností zaměřuje nejen na péči o nemocné v nemocnicích, v péči řádu je rovněž řada center pro mentálně postižené, invalidy, přestárlé, lidi bez domova a závislé na drogách. Členové řádu zakládají střediska s paliativní medicínou, věnují péči o nemocné s AIDS a Alzheimerovou chorobou, budují baby-boxy a posilují etické a morální hodnoty ve společnosti. V Brně provozuje konvent Kostel svatého Leopolda, sál, lékárnu a nemocnici.

Literatura a zdroje:

<http://www.milosrdni.cz/>

Římskokatolická farnost Budišov nad Budišovkou

Římskokatolická farnost Budišov nad Budišovkou je územním společenstvím římských katolíků s děkanským kostelem Nanebevzetí Panny Marie v Budišově nad Budišovkou. Představitelé farnosti se starají o veškeré církevní objekty na území farnosti (děkanský kostel v Budišově nad Budišovkou, kostel svatého Jakuba Většího v Guntramovicích, kostel Navštívení Panny Marie ve Starých Oldřůvkách a kostel svaté Trojice ve Svatoňovicích) a život věřících v souladu s vírou a církevními předpisy.

Literatura a zdroje:

<http://farnostbudisov.webnode.cz/farnost-budisov-nad-budisovkou/>

Římskokatolická farnost Frýdek

Římskokatolická farnost Frýdek je organizační součástí děkanátu Frýdek jakožto územní součástí ostravsko-opavské diecéze. Římskokatolická farnost Frýdek je územním společenstvím římských katolíků s farním kostelem svatého Jana Křtitele. Představitelé farnosti se starají rovněž o další církevní stavby (baziliku minor Navštívení Panny Marie, kostel svatého Jošta a kapli sv. Kříže-Hájek) a život věřících v souladu s vírou a církevními předpisy.

Literatura a zdroje:

<http://www.farnostfrydek.cz/kostely/>

Římskokatolická farnost Hradec nad Moravicí

Římskokatolická fara odvozuje svůj původ od křesťanské misie 2. poloviny 9. století, kdy do tehdejší Velkomoravské říše přicházeli první křesťané (ve Slezsku kněží doložení k roku 965). Také farnost Hradec nad Moravicí se hlásí k tomu datu a odvozuje od něj

počátek duchovní správy v oblasti (prvně doložený farář je z roku 1287). Hradecká farnost zahrnovala v raném středověku vesnice Moravu, Vehenovice, Vacanovice, cvilín, Landek, Vikštejn a Edelstein, později se pak přidávaly další obce (např. Březová, Lesní Albrechtice, Domoradovice ad.). V souvislosti s přenesením světské správy na nově vybudovaný hrad v Opavě (1400) začal význam hradecké farnosti upadat. V průběhu třicetileté války a válek o dědictví rakouské docházelo na hradecké faře ke střídání konfesí. V polovině 19. Století (1857) byly od hradecké fary odloučeny Jakubčovice. Ve dvacátém století se musela místní komunita stejně jako ostatní členové církvi vyrovnávat s omezeními ze strany nacistického a komunistického režimu. Po roce 1989 došlo k obnově plnohodnotného duchovního života ve farnosti. Ve správě hradecké římskokatolické farnosti se nachází farní kostel sv. Petra a Pavla v Hradci nad Moravicí společně se místním hřbitovním kostelem sv. Jakuba a kaplí sv. Ludmily, kaple sv. Marie Magdalény v Bohučovicích, kaple sv. Cyrila a Metoděje v Benkovicích, kaple sv. Trojice v Brance, kaple sv. Michala, sv. Jana Křtitele a sv. Floriana v Chvalíkovcích, kaple sv. Trojice v Kajlovci a kaple sv. Josefa v Žimrovicích.

Literatura a zdroje:

<http://farnost.proit.cz/>

Římskokatolická farnost Jeseník

Římskokatolická farnost Jeseník je organickou součástí děkanátu Jeseník v rámci územní struktury ostravsko-opavské diecéze. Římskokatolická farnost Frýdek je územním společenstvím římských katolíků s farním kostelem Nanebevzetí Panny Marie. Představitelé farnosti se starají rovněž o další církevní stavby a život věřících v souladu s vírou a církevními předpisy.

Literatura a zdroje:

<http://www.ruzenec.cz/showpage.php?name=Jesenik>

Římskokatolická farnost Melč

Římskokatolická farnost Melč je organizační součástí děkanátu Opava jakožto územní součástí ostravsko-opavské diecéze. Římskokatolická farnost Melč je územním společenstvím římských katolíků s farním kostelem svatého Antonína Paduánského v Melči. Představitelé farnosti se starají rovněž o další církevní stavby (kapli svaté Barbory v Domoradovicích a kapli Nanebevzetí Panny Marie ve Filipovicích) a život věřících v souladu s vírou a církevními předpisy.

Literatura a zdroje:

http://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%98%C3%ADmskokatolick%C3%A1_farnost_Mel%C4%8D

Římskokatolická farnost Panny Marie Opava

Římskokatolická farnost Panny Marie v Opavě je územním společenstvím římských katolíků s farním kostelem (konkatedrálou) Nanebevzetí Panny Marie v Opavě. Představitelé farnosti se starají o veškeré církevní objekty na území farnosti (konkatedrála Nanebevzetí Panny Marie v Opavě, kostel svatého Vojtěcha v Opavě, kostel Nejsvětější Trojice v Opavě, kostel svaté Hedviky v Opavě, kaple Zvěstování Panny Marie v Otčích a kaple Nejsvětější Trojice v Rybníčcích) a život věřících v souladu s vírou a církevními předpisy.

Literatura a zdroje:

<http://www.farnostopava.cz/>

Římskokatolická farnost Dobrá

Počátky Římskokatolické farnosti Dobrá sahají do 14. století, kdy vratislavský biskup Jindřich I. Z Vrba nechal pořídit seznam desátků celé diecéze. V té době již zřejmě v obci existoval dřevěný kostelík či kaple (první doložená zmínka pochází z roku 1447). Do roku 1785, kdy byly položeny základy nové duchovní správy v okolí, byla farnost v Dobré nejrozsáhlejším církevním obvodem v celém těšínském komisariátu (k farnosti tehdy patřily obce Potměnošovice-dnes Nošovice, Nižno-Vyšno Lhoty, Raškovice, Morávka, Krásná, Skalice, Janovice, Baška, Nová Ves, Vojkovice, Staré Hamry a Hamrovce). Původní náboženství farnosti bylo protestantské, později změněné na katolické. V letech 1681-1686 byl v obci Dobrá postaven nový zděný farní kostel zasvěcený svatému Jiří a spolupatronům sv. Jáchymovi a sv. Anně. V roce 1785 byla farnost Dobrá díky josefínským správním reformám neúměrně zmenšena (ve farním obvodu zůstaly obce Dobrá, Nošovice, Horní a Dolní Lhoty a Vojkovice, v letech 1960-2007 byla naopak součástí farnosti také farnost dobratická). V roce 1963 byl farní kostel sv. Jiří v Dobré vyhlášen kulturní památkou a zapsán do seznamu kulturních památek tehdejšího Severomoravského kraje.

Římskokatolickou farnost Dobrá dnes tvoří obce Dobrá, Nižní Lhoty, Vyšní Lhoty a Nošovice. Duchovní správce farnosti má na starosti kostel sv. Jiří v Dobré, kapli Navštívení Panny Marie v Nižních Lhotách a dřevěný kostelík na Prašivé, který stojí na území Vyšních Lhot.

Literatura a zdroje:

<http://www.farnostdobra.cz/>

Galerie:

Galerie výtvarného umění v Ostravě

Galerie výtvarného umění v Ostravě byla založena v roce 1952. Ve funkci krajské galerie navázala svou činností na tradici „Spolku pro vystavění a udržování výstavního

pavilonu v Moravské Ostravě“, jehož soustavná výstavní a sbírkotvorná činnost započala již na počátku 20. let 20. století. Své sídlo našla galerie ve spolkové budově Domu umění na dnešní Jurečkově ulici v Ostravě, postavené v roce 1926 podle funkcionalistických návrhů Kotěrových žáků architektů Fialy a Wallenfelse. V roce 1984 získala Galerie výtvarného umění v Ostravě další výstavní prostor, kterým se stala Nová síň Poruba. V roce 2008 bylo administrativní centrum galerie s knihovnou přesunuto na Poděbradovu ulici v Ostravě, aby mohla hlavní galerijní budova sloužit výhradně k výstavám a prezentacím.

Galerie výtvarného umění v Ostravě se svým významem a kvalitou sbírek řadí k pěti nejvýznamnějších sbírkotvorných institucí v České republice. Nadregionální význam a výzkumná činnost ji společně se sbírkotvornou a výstavní činností předurčuje také k provádění základního i aplikovaného výzkumu na poli výtvarného umění a jejich prezentaci prostřednictvím vydávání odborných publikací, zaznamenávání, zpřístupňování a převodem dat na moderních médiích a formou přednáškové činnosti.

Galerie výtvarného umění v Ostravě prezentuje svěřené kulturní dědictví formou stálých expozic i krátkodobých výstav. Základ sbírek ostravské výtvarné galerie tvořily na počátku její existence výhradně dary a zápůjčky soukromých sběratelů (nejvýznamnějším donátorem ostravské galerie se stal stavitel a mecenáš František Jurečka). Vlastní sbírkotvorná činnost spadá zejména do období 60. let 20. století. Vedle děl evropských autorů, zejména italských a nizozemských mistrů 16.–18. století (Dürer, Cranach, Teipolo ad.) tvoří významnou součást sbírek ostravské galerie české umění 19. století s přesahem do počátku moderny ve století 20. (rodina Mánesů, Navrátil, Purkyně, Hynais, Myslbek, Mucha, Kupka ad.), kolekce děl umělců 1. poloviny 20. století (Kubišta, Filla, Špála, Zrzavý ad.) a moderních trendů 2. poloviny 20. století až do současnosti (Boudník, Koblasa, Nepraš, Šimotová ad.). Nedílnou součástí sbírek Galerie výtvarného umění v Ostravě jsou také díla severomoravských autorů nebo umělců, jejichž tvorba se věnovala regionu širšího Ostravska a Slezska (Kristin, Wünsche, Ovčárek, Kroča, Streit ad.).

Součástí Galerie výtvarného umění v Ostravě je také specializovaná knihovna zaměřená na výtvarné umění a jeho jednotlivé obory. Jedná se o jedinou veřejnou galerijní knihovnu v Moravskoslezském kraji, která nabízí cca 7 400 titulů knih z oblasti umění, teorie dějin umění a historie (malířství, sochařství, architektury, grafiky, fotografie, scénografie, odívání, typografie, uměleckých řemesel, památkové péče ad.), více než 9 000 výstavních katalogů a množství umělecky a kulturně zaměřených časopisů od počátku minulého století do současnosti.

Literatura a zdroje:

<http://gvuo.cz/>

Moravská galerie v Brně

Moravská galerie v Brně odvozuje svůj původ od existence obrazárny Františkova muzea (1818). Po sloučení Obrazárny Moravského zemského muzea s Moravským uměleckoprůmyslovým muzeem (založeno 1873) v roce 1961 získala nově vzniklá instituce propojující volné a užité umění název Moravská galerie v Brně. Součástí Moravské galerie v Brně jsou čtyři objekty: Pražákův palác, Uměleckoprůmyslové muzeum, Místodržitelství palác a vlastní vila Dušana S. Jurkoviče. Společně s vídeňským Muzeem užitého umění (MAK) spravuje také Rodný dům Josefa Hoffmanna v Brtnici u Jihlavy.

Moravská galerie v Brně je výzkumnou organizací, jejímž hlavním účelem je provádět základní výzkum, aplikovaný výzkum nebo experimentální vývoj, a šířit jejich výsledky prostřednictvím výuky, publikování nebo převodu technologií. Jedná se o jedinečnou instituci svého druhu výjimečnou zejména šíří svého záběru. Jako jediné muzeum umění v České republice se zabývá výtvarnou kulturou zcela komplexně. Pracuje jak s volným uměním, tedy malbou, kresbou, grafikou a plastikou od nejstaršího období po současnost, tak s fotografií, užitým uměním, grafickým designem a architekturou. Moravská galerie v Brně je druhým největším muzeem umění v České republice.

Moravská galerie v Brně prezentuje výtvarnou kulturu území České republiky formou stálých expozic i krátkodobých výstav. Své exponáty, soustředěné v exkluzivních sbírkách (umění od gotiky do 19. století, moderní současné umění, užité umění, fotografie, grafický design, kolekce uměleckých děl pro nevidomé a slabozraké, rukopisy a staré tisky a bibliografie a umělecká knižní vazba) se na výstavách i v expozicích snaží zasadit do širšího evropského rámce a kontextu. Výzkumnou a výstavní činnost obohacuje Moravská galerie v Brně také činností přednáškovou, komentovanými prohlídkami výstav, dílen, koncertů a performancí různého druhu.

Součástí Moravské galerie v Brně je také knihovna se základními umělecko-historickými slovníky a encyklopediemi, českou, evropskou i světovou literaturou ke všem oborům volného a užitého umění a architektury včetně časopisů a novin. V knihovně jsou také monografie umělců, teoretické a přehledové práce, katalogy výstav, aukční katalogy, bulletiny muzeí a galerií celého světa.

Literatura a zdroje:

Filip, Aleš: Brno: průvodce po městě, informace. Brno 1996; Tomášek, Kolektiv autorů: Moravská národní galerie. Brno 2011; <http://www.moravska-galerie.cz/>

Národní galerie v Praze

Počátky Národní galerie v Praze spadají do roku 1796, kdy představitelé šlechty a osvěteckých vzdělanců sdružených do Společnosti vlasteneckých přátel umění založili

v Praze Akademii umění a veřejně přístupnou Obrazárnu, přímou předchůdkyni dnešní Národní galerie v Praze. V roce 1902 přibyla k Obrazárně císařem Františkem Josefem I. dotovaná Moderní galerie Království českého zabývající se českým uměním 20. století. Po vzniku samostatného Československa (1918) se Obrazárna Společnosti vlasteneckých přátel umění proměnila v ústřední uměleckou sbírku nově vzniklého státu. V roce 1942 převzala Národní galerie sbírky zrušené Moderní galerie, což bylo potvrzeno i nově se formující politickou garniturou po druhé světové válce (1949).

Národní galerie v Praze shromažďuje, eviduje, uchovává, zpracovává a zpřístupňuje veřejnosti díla malířská, sochařská a grafická vědecky o nich bádá. Ve smyslu národní instituce spravuje Národní galerie kulturní dědictví českého národa a prostřednictvím svých sbírek se snaží udržovat kontinuitu vývoje a povznášet kultivovat ducha obyvatel naší země.

Národní galerie v Praze uchovává významná výtvarná umělecká díla dokumentující vývoj umění v českých zemích po celou jejich historii. Jako výstavní prostory jí slouží pražské vlastní objekty (Klášter sv. Anežky České, Salmovský palác, Šternberský palác, Schwarzenberský palác, Palác Kinských a Veletržní palác), vystavuje však také ve Valdštejnské jízdárně v Praze, v pražském Clam-Gallasově paláci a na zámcích v Karviné-Fryštátu, Žďáru nad Sázavou.

Součástí Národní galerie v Praze je také specializovaná knihovna (cca 90 000 svazků odborných knih a 870 titulů českých i zahraničních periodik) zaměřená na výtvarné umění (malířství, sochařství, grafiku, architekturu a dějiny umění), archiv, který se věnuje získávání, zpracovávání, ochraně a zpřístupňování dokumentů, které vypovídají o vývoji výtvarného umění, metodické centrum poskytující pomoc a odbornou podporu všem vlastníkům a správcům sbírek zapsaných v Centrální evidenci sbírek Ministerstva kultury České republiky a restaurátorské oddělení věnující se péči o dobrý materiální stav fondu sbírkových předmětů Národní galerie

Literatura a zdroje:

<http://www.ngprague.cz/>

Knihovny:

Moravská zemská knihovna v Brně

Počátky Moravské zemské knihovny v Brně jsou spojeny se soukromou knihovnou Moravsko-slezské hospodářské společnosti pro povznesení zemědělství, přírodovědy a vlastivědy, jejíž kořeny sahají k roku 1770. Po zřízení Františkova muzea v roce 1817 se stala knihovna jeho součástí, nadále však fungovala především pro členy společnosti. Ve veřejnou knihovnu se pozdější Moravská zemská knihovna přeměnila zásluhou Christiana d'Elverta roku 1883. Od roku 1900 bylo muzeum s knihovnou ve správě Moravské muzejní společnosti,

nástupnice zaniklé hospodářské společnosti. V důsledku změny se vztah knihovny k muzeu značně rozvolnil a knihovna začala vystupovat pod samostatným názvem Zemská knihovna moravská. Čtenářům začala v nové budově na Žerotínově náměstí sloužit půjčovna, čítárna, nové sklady a výstavní sál. V roce 1923 přešla knihovna do rukou státu a v souvislosti se založením Masarykovy univerzity (1919) začala plnit funkci univerzitní knihovny. V roce 1958 se stala Univerzitní knihovna společně se Státní pedagogickou knihovnou a Státní technickou knihovnou součástí nově zřízené Státní vědecké knihovny Brno. V roce 1993 se knihovna vrátila ke svému původnímu názvu Moravská zemská knihovna.

Moravská zemská knihovna je knihovnou s univerzálním knihovním fondem doplněným specializovanými fondy (např. sbírka rukopisů, prvotisků, starých tisků, komenian, bibliofilů, map, hudebnin, soukromé knihovny Otakara Březiny, Jakuba Demla ad.) Plní funkci krajské knihovny v Jihomoravském kraji a od roku 2009 je uznána jako výzkumná organizace. Úkolem Moravské zemské knihovny je shromažďovat, zpřístupňovat a půjčovat knihy a časopisy a odborně je katalogizovat, provádět základní, aplikovaný a experimentální výzkum a šířit jeho výsledky formou přednášek, prezentací a výuky.

Literatura a zdroje:

Státní vědecká knihovna v Brně. Jubilejní sborník 1808–1883–1958–1983. Brno 1983; <https://www.mzk.cz/>

Ostatní instituce:

Český úřad zeměměřičský a katastrální v Praze

Český úřad zeměměřičský a katastrální v Praze byl zřízen zákonem č. 359/1992 Sb. o zeměměřičských a katastrálních orgánech. Ve své činnosti však navazuje na dlouhou řadu institucí a orgánů, působících na českém území již od počátků existence českého státu (zemské soudy, vrchnostenské a státní úřady ad.). Český úřad zeměměřičský a katastrální v Praze tak ve své podstatě spravuje údaje, zanesené v zemských deskách, urbářích, katastrech (berní rula, lánové rejstříky, katastry tereziánský, josefínský a stabilní) a pozemkových knihách.

Český úřad zeměměřičský a katastrální v Praze je podřízen Ministru zemědělství a potažmo české vládě. Jeho hlavní náplní je zajištění státní správy v oblasti evidence nemovitostí a věcných práv k nim, kterou představuje Katastr nemovitostí České republiky a zeměměřičské činnosti ve veřejném zájmu. Centrální úřad řídí 14 katastrálních úřadů (pro hlavní město Prahu a kraj Jihočeský, Jihomoravský, Karlovarský, Královéhradecký, Liberecký, Moravskoslezský, Olomoucký, Pardubický, Plzeňský, Středočeský, Ústecký, Zlínský a Vysočina) a 7 zeměměřičských a katastrálních inspektorátů (v Brně, Českých Budějovicích, Liberci, Opavě, Pardubicích, Plzni a Praze). Centrála má sídlo v ulici Pod sídlištěm v Praze 8 Kobylisích.

Literatura a zdroje:

<http://www.cuzk.cz/Uvod.aspx>

Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě

Pracoviště Národního památkového ústavu v Ostravě (tehdy severomoravské Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody) bylo zřízeno v červenci 1958. V roce 1964 bylo od ostravské pobočky odděleno Okresní středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Olomouci (v září 1988 opět zrušeno a přičleněno zpět pod Ostravu). Od 1. ledna 1989 došlo k přejmenování instituce na Krajský ústav státní památkové péče a ochrany přírody Severomoravského kraje. Ústav byl z odborného hlediska rozdělen na střediska v Ostravě a Olomouci. Jejich úkolem bylo zajišťovat památkovou péči, ochranu přírody, kulturně-výchovnou činnost v rámci přidělené chráněné krajinné oblasti (ostravské středisko zajišťovalo činnost v okresech Bruntál, Frýdek-Místek, Karviná, Nový Jičín, Opava, Ostrava a Vsetín, olomoucké v okresech Olomouc, Přerov a Šumperk). V roce 1989 došlo k opětovnému rozdělení památkové péče mezi ústavy v Ostravě a Olomouci a oddělení ochrany přírody a správy chráněných krajinných oblastí. Pověřovací listinou z ledna 1991 byl Památkový ústav v Ostravě pověřen plněním úkolů krajské organizace státní památkové péče pro území okresů Bruntál, Frýdek-Místek, Karviná, Nový Jičín, Opava, Ostrava a Vsetín. K 1. lednu 2001 byl rozhodnutím Ministerstva kultury změněn název instituce na Státní památkový ústav v Ostravě. O tok později získal ostravský památkový ústav právo hospodaření také ke státním zámkům Hradec nad Moravicí a Raduň. V roce 2002 došlo k zániku všech dosavadních státních příspěvkových organizací a v jejich splynutí v jeden Národní památkový ústav. Ostravské pracoviště se stalo jedním z jedenácti územních odborných pracovišť (nadále vykonávalo památkovou péči na dříve vymezeném území sedmi okresů, v roce 2003 byl okres Vsetín převeden pod pracoviště v Kroměříži). K lednu 2013 byly v rámci Národního památkového ústavu vyčleněny agendy související se správou majetku ve vlastnictví státu do samostatné sekce a v rámci ČR vytvořeny čtyři nové organizační jednotky – Územní památkové správy v Praze, Českých Budějovicích, Sychrově a Kroměříži. Touto reorganizací přešly státní zámky Hradec nad Moravicí a Raduň společně s národní kulturní památkou Důl Michal do správy kroměřížské sekce.

Územní odborné pracoviště v Ostravě je jedním z odborných pracovišť Národního památkového ústavu. Ve smyslu zákona č. 20/1987, o státní památkové péči, se jedná o státní odbornou organizaci, která zajišťuje v současnosti veškeré činnosti, jež jí stanovuje daný zákon, na území šesti okresů Moravskoslezského kraje – okresů Bruntál, Frýdek-Místek, Karviná, Nový Jičín, Ostrava a Opava. Jejím hlavním posláním je péče o kulturní památky a památkově chráněná území.

Součástí Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Ostravě, je také metodické centrum průmyslového dědictví (s úkolem zlepšit, poznat, dokumentovat a chránit technické a průmyslové památky) a edukační centrum (s cílem posílit vědomí

veřejnosti o kulturních památkách a pomocí besed, exkurzí a vzdělávacích programů je posilovat.)

Literatura a zdroje:

<http://www.npu.cz/uop-os/>

Národní památkový ústav, územní pracoviště v Kroměříži, zámek Hradec nad Moravicí

Národní památkový ústav (NPÚ) je státní příspěvkovou organizací, která má celostátní působnost. NPÚ byl zřízen s účinností od 1. ledna 2003 v důsledku splnutí dosud samostatných ústavů státní památkové péče. Kroměřížské pracoviště se stalo jedním z územních pracovišť, jemuž byla o deset let později (2013) v důsledku zřízení čtyř nově vytvořených organizačních jednotek – územních památkových správ (ÚPS) v Praze, Českých Budějovicích, Sychrově a Kroměříži svěřena péče o památky v Olomouckém, Jihomoravském, Zlínském a Moravskoslezském kraji (např. Arcibiskupský zámek a zahrady v Kroměříži, zámky ve Vizovicích a Buchlovicích a hrad Buchlov). V Kroměříži má v současné době sídlo pobočka Národního památkového ústavu (kompetence pro Zlínský kraj) i Územní památková správa (kompetence pro Olomoucký, Jihomoravský, Zlínský a Moravskoslezský kraj).

Územní odborné pracoviště v Kroměříži působí na území Zlínského kraje, tj. okresů Vsetín, Zlín, Uherské Hradiště a Kroměříž, kde vykonává působnost odborné organizace památkové péče. Úkolem územně odborného pracoviště je poskytovat odbornou a metodickou pomoc vlastníkům a správcům památek ve Zlínském kraji, dále se pracoviště jako odborná a vědecko-výzkumná organizace zabývá také ochranou, poznáváním, dokumentací a prezentací památkového fondu zejména na území Zlínského kraje.

V roce 2012 bylo Územní pracoviště v Kroměříži rozšířeno o referát Národního centra zahradní kultury, který byl v roce 2014 transformován na Metodické centrum zahradní kultury při ÚOP v Kroměříži. Metodické centrum zahradní kultury pomocí edukační a osvětové činnosti usiluje o ucelenost a prohloubení znalostí historie a také o rozvoj zahradního umění nejen pro odbornou veřejnost. Metodické centrum funguje jako multioborové centrum pro oblast obnovy a následnou péči o historické zahrady a parky v České republice, vytváří speciální metodiky pro obnovu děl zahradního umění a jejich následnou péči, poskytuje odborné a profesionální služby vlastníkům památek a investorům v oblasti zahradního umění, nabízí široké portfolio vzdělávacích programů z oblasti zahradní kultury pro laickou i odbornou veřejnost.

Literatura a zdroje:

<http://www.npu.cz/uop-kr/>

Statutární město Opava

Statutární město Opava je bývalé královské a zemské město, v období 1850–1948 a poté od roku 1990 město statutární. Město s bohatou historií sahající až do doby kamenné. Z kupecké osady 12. století poblíž brodu přes Opavu na obchodní cestě z Moravy do Polska se na poč. 13. století (1215) vypracovala na město, které se stalo opěrným bodem pro opavské Přemyslovce i další místní vladaře a panovníky českých zemí. V 16. a 17. století ji silně poznamenal protestantismus ústící v boje třicetileté války a následnou protireformaci.

Ztráta Slezska krátce po nástupu Marie Terezie na trůn pasovala Opavu v letech 1742–1918 do pozice centra regionu, kterým zůstala až vytvoření země Moravskoslezské roku 1928. Tragické události 30. a 40. let 20. století a tradiční příklon Opavy k německu byly jednou z příčin těžkého bombardování v závěru války. Z úskalí komunismu vyvedla Opavu listopadová revoluce roku 1989, která společně se změnou společenských poměrů umožnila povýšení Opavy na statutární město (1990). V současnosti je Opava součástí Moravskoslezského kraje.

Statutární města Opava tvoří městské části spravované přímo zastupitelstvem (evidenční Město, většinový díl předměstí bez základní sídelní jednotky Karlovec, Kateřinky, Kylešovice a většinový díl evidenční části Jaktař) a 8 samosprávných městských částí (Komárov, Malé Hoštice, Milostovice, Podvihov, Suché Lazce, Vávrovice, Vlaštovičky a Zlatníky). V čele Opavy stojí primátor. Zastupitelstvo má 39 členů. Městská rada má dle dohody ve volbách v roce 2014 jedenáct členů.

V Opavě sídlí Státní úřad inspekce práce, Zemský archiv v Opavě, Katastrální úřad Moravskoslezského kraje a Slezská univerzita. Pravidelně se v ní pořádají kulturní festivaly Bezručova Opava, Opava Cantat, Altrock a Další břehy. V Opavě působí rovněž fotbalový klub Slezský FC Opava, nejvyšší basketbalovou soutěž hraje BK Opava. Partnerskými městy Opavy jsou města Ratiboř a Żywiec (Polsko), Roth (Německo) a Liptovský Mikuláš (Slovensko). V Opavě se narodili např. básník Petr Bezruč, muzikolog Pavel Eckstein, herec Boris Rössner, podnikatel Stanislav Bernard, fotbalista Zdeněk Pospěch, hokejista David Moravec ad.

Literatura a zdroje:

Müller, Karel – Žáček, Rudolf a kol.: Opava. Praha 2006; Zukal, Josef: Paměti opavské: črty kulturní a místopisné. Opava 1912

<http://www.opava-city.cz/cs>; <http://cs.wikipedia.org/wiki/Opava>

Technické služby Opava

Technické služby Opavy byly založeny Městem Opava 20. prosince 1995. Mají devět provozoven, kterými zajišťují správu a údržbu majetku města a služby pro občany a podnikatele především ve městě Opavě.

Zdroje: <http://www.tsopava.cz/spolecnost>

Mapový list č. 2 – Vybrané aspekty slezské identity pohledem sociologie

Mapový list vybraných aspektů slezské identity pohledem sociologie je v této části specializovaného Kulturněhistorického atlasu Slezska pojat jako sonda interdisciplinárně pojatého projektu, jehož úkolem je podat danou problematiku v širších historických souvislostech v časovém rozpětí od pozdního středověku po současnost.⁵ V rámci výzkumu bylo proto použito a následně i aplikovány kromě metod sociologických také metody historiografické, muzeologické, etnologické a pedagogické.⁶

Cílem předloženého mapového listu bylo podat obraz o vytypovaných názorech a postojích obyvatel Slezska k regionu, ve kterém žijí, nebo se jich bezprostředně nějakým svým segmentem dotýká. Grantoví řešitelé a jejich spolupracovníci se v rámci sociologického výzkumu snažili formou sondy prohloubit vhled do problematiky a identifikovat faktory, které se podílely na formování národní a kulturní identity obyvatel národnostně smíšeného území rakouského, potažmo českého Slezska, v regionu poznamenaném významnými událostmi 20. století, jakými byly například odsun německého obyvatelstva, kolektivizace nebo orientace celých oblastí na těžký průmysl. Průzkum zcela jednoznačně prokázal odlišnosti a specifika, které jsou charakteristické pro jednotlivé oblasti Slezska a na sumárních údajích pomohl ukázat vnímání prostoru historického i současného Slezska jako specifické oblasti, ukázal stěžejní historické události, které jsou z pohledu Slezanů pro jejich region určující, a poukázal na osobnosti, které si obyvatelé Slezska s regionem ztotožňují.

Výsledkem výzkumu je mapový list, vycházející z údajů sociologického výzkumu, prováděného na území Slezska, integrovaného v rámci současné České republiky. Na základě sociologie definovaných otázek a následného aplikovaného výzkumu v oblasti slezské identity, historického vědomí a jejich reflexe u současných obyvatel regionu vzniklo grafické znázornění odpovědí respondentů zasazených do celkového kontextu soudobých reálií.

Vzhledem k vnitřní diferenciaci sledovaného území způsobené zejména vyšším stupněm urbanizace východní části Slezska a vysokým podílem obyvatel na jeho území oproti části západní, byl při výzkumu sledovaný prostor rozdělen na tzv. příhraniční a vnitřní území (I. Příhraniční území východního Slezska – české Těšínsko, Jablunkovsko, Třinecko a Karvinsko, II. vnitřní území východního Slezska – Slezská Ostrava, část Frýdecko-Místeca, Havířovsko a Petřvaldsko, III. Opavsko a Hlučínsko a IV. Jesenicko).⁷

⁵Z publikací mapujících historii českého Slezska ve sledovaném dějinném období např. Gawrecki, Dan a kol.: Dějiny českého Slezska 1740–2000. Opava 2003; Kolektiv autorů: Nástin dějin Těšínska. Ostrava–Praha 1992; Žáček, Rudolf: Slezsko. Praha 2005 ad.

⁶Z literatury řešící problematiku výzkumných metod např. Hendl, Jan: Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Praha 2005; Jeřábek, Hynek: Úvod do sociologického výzkumu. Praha: Karolinum, 1992; Kaufmann, Jean-Claude: Chápající rozhovor. Praha 2010; Krejčí, Jindřich. Kvalita sociálně-vědních výběrových šetření v České republice. Praha 2008; Reichel, Jiří: Kapitoly metodologie sociálních výzkumů. Praha 2009 ad.

⁷Závěrečná zpráva Sociologický výzkum otázek slezské identity ze dne 15. 10. 2012, s. 7 /výstupy z výzkumu je zpřístupněn v oddělení historického výzkumu Slezského zemského muzea v Opavě/.

V rámci aplikovaného sociologického výzkumu bylo pro postihnutí dané problematiky využito kvantitativního přístupu standardizovaného dotazníku.⁸ Vlastní dotazování probíhalo formou přímé interakce (face to face). Do souboru byli zahrnuti lidé, žijící v obcích Moravskoslezského a Olomouckého kraje v rámci sledovaného území historického Slezska. Jejich výběr byl záměrný pomocí kvót, jejichž proměnnými byly lokalita, pohlaví a věková a vzdělanostní kategorie. Snahou zadavatelů bylo zajistit proporcionalitu základního a výběrového souboru z hlediska výše uvedených sociálně-demografických znaků (kvótních proměnných), přičemž východiskem pro konstrukci výběrového souboru byla aktuální data Českého statistického úřadu. Ve výsledku bylo do sociologického výzkumu zahrnuto 547 respondentů, které zpovídalo a s údaji dále pracovalo 32 terénních pracovníků. Reliabilita výsledků byla zjištěna uplatněním tzv. slosovateľného kupónu, který nebyl pro zajištění anonymity odpovědi součástí dotazníků (součástí kupónu bylo jméno, kontaktní spojení na respondenta). Veškerá primární data prošla vstupní a logickou kontrolou.⁹

Mapový list vybraných aspektů slezské identity pohledem sociologie se v grafické podobě zaměřil na zobrazení vybraných otázek prováděného aplikovaného sociologického výzkumu spojených se slezskou identitou a jejím chápáním v návaznosti na historické reálie a výrazné osobnosti regionu.¹⁰ Ve výsledku pak ukazuje nejen podobu území Slezska očima respondentů ve smyslu jeho vnímání jako historické, kulturní, politické či administrativně-správní jednotky, ale také formou ztotožnění Slezanů s konkrétní historickou událostí nebo osobností. V mapovém listu obsažené údaje jsou pouze vybrané historicko-společenské segmenty sociologického výzkumu, jehož obsahová stránka je však mnohem širší (jazykové a jazykovědné aspekty, kultura, národnostní problematika, zakotvení lidí v regionu ad.).

Pro klasifikaci pojmu „Slezsko“ byla použita uzavřená otázka s nabídkou variant odpovědí. Respondenti měli případně možnost označit i více odpovědí nebo uvést odpověď jinou. Z výzkumu vyplynulo, že pojem „Slezsko“ si dávají respondenti nejčastěji do spojitosti s historickým územím (60,6 %). Téměř o polovinu méně oslovených vidělo ve Slezsku bývalý politicko-správní celek (29,9 %) nebo kulturní oblast (29,2 %). Celkem 7,1 % respondentů nedokázalo Slezsko jako region definovat a 2,0 % mělo odlišný názor oproti nabízeným variantám.¹¹ Asociace historických událostí spojených se Slezskem byla identifikována

⁸Závěrečná zpráva – Sociologický výzkum otázek slezské identity ze dne 15. 10. 2012, příloha č. 3.

⁹Závěrečná zpráva – Sociologický výzkum otázek slezské identity ze dne 15. 10. 2012, s. 5.

¹⁰Janák, Dušan: Slezská identita jako politický fenomén po roce 1945. In: www.interreg.uni.opole.pl/biblioteka/docs/cz-janak.pdf (cit. 3. 3. 2013); Knapík, Jiří - Jirásek, Zdeněk: Nechtěné Slezsko. Reflexe českého „slezanství“ v poválečném Československu (1945–1969) In Soudobé dějiny 2010 č. 3, s. 428; Siwek, Tadeusz – Kaňok, Jaromír: Vědomí slezské identity v mentální mapě. Spisy Filozofické fakulty Ostravské univerzity č. 136, 2000; Vencálek, Jaroslav: Místní regiony a územní identita, Ostrava, OU 2003.

¹¹Závěrečná zpráva Sociologický výzkum otázek slezské identity ze dne 31. 12. 2012, s. 27. (uváděné výsledky dokumentují zastoupení jednotlivých odpovědí mezi respondenty, tzn. validní procenta; přepočteno na klasické procentuální zastoupení v rámci dotazovaného vzorku se pro historické území vyjádřilo 47,0 % respondentů, politicko-správní celek preferovalo 23,2 % dotazovaných, kulturní oblast si pod pojmem Slezsko vybavilo 22,7 % respondentů, 5,5 % dotazovaných nemělo svou vlastní představu a 1,6 % dotazovaných uvedlo jinou variantu).

prostřednictvím volné otázky (bez nabízených variant odpovědí). Tragické osudy obyvatel národnostně smíšeného regionu během II. světové války prokázaly jednoznačnou spojitost současníků s tímto údobím dějin. Slezsko si s událostmi 2. světové války (boje, válečné operace, opevnění apod.) identifikovalo 14,7 % respondentů, odtržení území Sudet a okupaci Slezska Němci v období Protektorátu uvedlo 8,7 % oslovených. Rovnocenný počet respondentů (8,7 %) považoval pro Slezsko za důležité období vládu císařovny Marie Terezie, kdy došlo k rozdělení historického Slezska mezi Prusko a Rakousko a na území, které připadlo habsburské monarchii byly prováděny dalekosáhlé politické, hospodářské a sociální reformy.¹² Rovněž otázka sledující význam osobností pro region Slezska byla postavena jako otázka volná (bez nabízených variant odpovědí). Nejvýznamnější osobností, která obyvatelům Slezska vytanula na mysl v souvislosti s regionem, byl slezský bard Petr Bezruč (20,7 %) následován léčitелеm Vincencem Priessnitzem (11,3 %), císařovnou Marií Terezií (6,8 %), hudebním skladatelem Leošem Janáčkem (4,5 %), rodem Larischů (2,1 %) a dalšími.¹³

V mapovém listu předkládaná data byla uložena v primární datové matici a mohou být v budoucnu doplněna o další jednotky (respondenty). Kvótní způsob výběru umožňuje výběrový soubor dále optimalizovat, tzn. rozšířit okruh respondentů, nabízí se tudíž i možnost kvantitativní rovinu zjišťování doplnit o kvalitativní metody, např. individuální řízené rozhovory s vytipovanými názorovými vůdci v jednotlivých lokalitách apod.¹⁴

Údaje obsažené v mapovém listu byly ověřeny na diskuzních fórech konaných ve Zlatých Horách (21. 10. 2014) a Ostravě (4. 11. 2014). Formou kolektivního stimulu (názor vyřčený jedním respondentem se stává inspirací a podnětem pro odpověď nebo reakci dalšího respondenta nebo respondentů) se hromadně diskutovalo nad otázkami identity, historické paměti, vztahu k lidové architektuře a jinými problémy, přičemž cílem bylo potvrdit si výsledky aplikovaného a sociologického výzkumu a současně hledat v odpovědích účastníků pravidelnost a jednotící prvky vedoucí k možnému zobecňování údajů a fakt.

Výsledky mapového listu lze využít jako podkladový materiál pro sociologická pracoviště, kulturní instituce /muzea, archivy/, školy a informační centra. Překládá informace zobrazující názory Slezanů a ukazuje jejich regionální identitu. Na základě předložených výsledků lze postupovat při tvorbě školních výukových programů a učebních pomůcek, lze je využít při koncipování propagačních materiálů informačních center, při volbě a budování struktury knihovních fondů a samozřejmě jako podklad pro další sociologický výzkum.

Seznam použité související literatury:

Adamus, Alois: Naše Slezsko. Praha 1924.

Gawrecká, Marie: Československé Slezsko mezi světovými válkami 1918–1938. Opava 2004.

Gawrecki, Dan a kol.: Dějiny Českého Slezska 1740-2000. Opava 2003.

¹²Závěrečná zpráva Sociologický výzkum otázek slezské identity ze dne 31. 12. 2012, s. 29.

¹³Závěrečná zpráva Sociologický výzkum otázek slezské identity ze dne 31. 12. 2012, s. 30.

¹⁴Závěrečná zpráva Sociologický výzkum otázek slezské identity ze dne 31. 12. 2012, s. 65.

Gawrecki, Dan Hlavní problémy výzkumu dějin českého Slezska od roku 1742 do současnosti. In: Mečislav BORÁK (Ed), Slezsko v dějinách českého státu.) Opava 1998, s. 255

Halbwachs, Maurice: Kolektivní paměť, Praha, Sociologické nakladatelství 2009.

Hernová, Šárka – Sokolová, Gabriela: Národně jazykové vědomí obyvatel národnostně smíšených oblastí České republiky. Opava 2000.

Hernová, Šárka – Sokolová, Gabriela – Šrajeroová, Olga: Češi, Slováci a Poláci na Těšínsku a jejich vzájemné vztahy. Opava 1997.

Janák, Dušan: Slezská identita jako politický fenomén po roce 1945. In: www.interreg.uni.opole.pl/biblioteka/docs/cz-janak.pdf (cit. 3. 3. 2013)

Jirásek, Zdeněk a kol: Slezsko v 19. století. Opava 2011.

Knapík, Jiří – Jirásek, Zdeněk: Nechtěné Slezsko. Reflexe českého „slezanství“ v poválečném Československu (1945–1969). In Soudobé dějiny 2010 č. 3, s. 428.

Kolektiv autorů: Nástin dějin Těšínska. Ostrava-Praha 1992.

Siwek, Tadeusz – Kaňok, Jaromír: Vědomí slezské identity v mentální mapě. Spisy Filozofické fakulty Ostravské univerzity č. 136, 2000.

Siwek, Tadeusz – Bogdová, Kamila. České kulturně-historické regiony ve vědomí svých obyvatel. Sociologický časopis, Czech Sociological Review, 43, 2007, č. 4, s. 1039–1053.

Urbanec, Jiří: Literární Slezsko a český stát do nástupu baroka. Opava 2009.

Vencálek, Jaroslav: Místní regiony a územní identita, Ostrava, OU 2003.

Vencálek, Jaroslav: Protisměry územní identity, OLZA, Český Tešín 1998.

Vyhlídal, Jan: Naše Slezsko. Praha 1900.

Žáček, Rudolf: Slezsko. Praha 2005.

Seznam publikací, které předcházely bezprostřednímu vzniku mapového listu:

Siwek, Tadeusz – Kaňok, Jaromír: Mapa regionální identity českého Slezska, s. 105–112.

Šrajeroová, Olga: Národná identita ako hodnota, Slezský sborník 109, 2011, č. 3–4. s. 237–255.

Šrajeroová, Olga: Slezsko:paměť – identita – region, 20 str. In: Společnost českých zemí v evropských kontextech. České evropanství ve srovnávacích perspektivách. Praha 2012, s. 80–92.

Šrajeroová, Olga. Marginalizácia slezskej identity – bude součástí připravované kolektivního monografie/odborné knihy. In: Paměť-národ-menšiny-marginálie-identity I., FHS UK Praha 2013, s. 71–86.

Šrajeroová, Olga. K problematike sliezskej identity (z prvých výsledkov sociologického výskumu). Towards Silesian identity (first results of sociological research). Slezský sborník 1-2/2015.

Šrajeroová, Olga. Interetnické vzťahy v Sliezske (z výsledkov sociologického výskumu) – Sborník Fakulty veřejných politik Slezské univerzity v Opavě. /v tisku/

Šubrt, Jiří- Pfeiferová, Štěpánka: Kolektivní paměť jako předmět historicko-sociologického bádání. In Historická sociologie 2010, č. 1. s. 9–29.

Závěrečná zpráva Sociologický výzkum otázek slezské identity ze dne 31. 12. 2012.

Závěrečná zpráva ze skupinové diskuze ze dne 1. 12. 2014.

Do mapového listu byly použity tabulky zveřejněné ve výročních zprávách z 31. 12. 2012 a 1. 12. 2014 společně s ilustračními fotografiemi z veřejně přístupných zdrojů.

Mapový list č. 3 – Vojenská pietní místa ve Slezsku

Mapový list vojenských pietních míst ve Slezsku vznikl jako bonusový výstup činnosti pracovníků Národního památníku druhé světové války (součást SZM). Při zaznamenávání vzpomínek pamětníků bojů první a druhé světové války totiž u řešitelů grantového projektu vyvstala nutná potřeba podchytit, zaznamenat a popsat pamětní pietní místa spojená s lokalitami, kudy ve Slezsku kráčely dějiny obou světových válek.¹⁵

Cílem předloženého mapového listu bylo podchytit, zmapovat a popsat lokality a pamětní pietní místa spojená s velkými válečnými konflikty 20. století – první a druhou světovou válkou. Sociologicko-kulturním výzkumem (viz Mapový list č. 2 Vybrané aspekty slezské identity pohledem sociologie) bylo prokázáno, jakým způsobem poznamenaly události světových válek život Slezanů a jak se historické reálie odrazily na formování slezské identity. V zájmu grantových řešitelů bylo proto poukázat na význam pietních památných míst pro region a iniciovat jejich další výzkum.

Základním zdrojem analyzovaných dat se staly dostupné, bohužel však nekompletní, databáze evidence hrobů Ministerstva obrany České Republiky a Spolku pro vojenská pietní místa.¹⁶ Při hledání relevantních údajů byla použita také regionální literatura spjatá s problematikou pietních míst a válečnými operacemi v prostoru českého (rakouského) Slezska.¹⁷ Důležitou součástí výzkumu se stal také terénní výzkum ve vybraných lokalitách. Ty byly zvoleny tak, aby pokryly reprezentativní vzorek základních typů válečných hrobů a památníků Slezska. Doplňkový archivní výzkum byl realizován v případě stěžejních meziválečných pietních míst.

V rámci výzkumu událostí let 1914–1918 byla zkoumána pietní místa zasvěcená padlým vojákům (převažují poválečné památníky, hroby válečných obětí se vyskytují pouze minimálně, padlí byli pohřbíváni na vojenských hřbitovech v blízkosti fronty), pro období druhé světové války byly sledovány tři typy objektů: hroby a památníky vojenských obětí (padlých či zemřelých v lazaretech apod.), civilních obětí (zabitých při náletech, frontových

¹⁵SokA Opava, fond Společnost pro postavení a udržování památníku na Ostré Hůrce; SZM, podsbírka Novodobé dějiny, Místopis protifašistického odboje okresu Opava, přír. č. 9/2013

¹⁶<http://www.valecnehroby.army.cz/index.html>; <http://www.vets.estranky.cz/>

¹⁷Borák, Mečislav: Na příkaz gestapa. Nacistické válečné zločiny na Těšínsku. Ostrava 1990; Kolář, Ondřej: Spolek pro poctu padlých za Těšínsko. Slezský sborník 112/2014, č. 2, s. 219–230; Marek, Jan (ed.): Památník vydaný ku slavnosti odhalení pomníku, postaveného na hřbitově v Orlové padlým při obsazování Těšínska a za plebiscitu. Orlová 1928; Rusek, Tomáš: Sokol Jan Čapek. Opava 2014 (Bakalářská diplomová práce Slezské univerzity) ad.

operacích či likvidačních akcích) a osob vězněných nepřátelskou mocí (politických vězňů, válečných zajatců, obětí rasové perzekuce atd.).

Pro rozdělení pietních míst, zbudovaných po první světové válce, bylo užito národnostního principu. Ze značného množství německých pomníků a památníků vystavěných v meziválečném období v západní části českého Slezska se v důsledku devastace kulturního dědictví v oblastech postižených nuceným vysídlením německé populace po roce 1945 dochovala do dnešní doby jen malá část. Obdobně jako v případě českých pomníků vznikla většina během 20. let 20. století, zejména při příležitosti pátého (1923) a desátého (1928) výročí ukončení první světové války. K nejstarším dochovaným objektům tohoto typu patří pomník ve Václavově u Bruntálu z roku 1920.

Pro pietní místa zbudovaná péčí německých obcí a korporací jsou charakteristické heroizující dedikace, čímž se tyto památníky odlišují od čistě pietní povahy většiny českých pomníků. Tento rozdíl tkví v odlišné interpretaci služby v rakousko-uherské armádě, kterou německé obyvatelstvo vnímalo spíše jako vlasteneckou povinnost, zatímco v českém prostředí převažovaly negativní konotace. Právě německé památníky lze pro jejich nevelké množství, typovou odlišnost od většinově českého prostředí a v řadě případů zanedbaný stav obecně označit za památkově nejceněnější, byť v praxi je samozřejmě nutno zohledňovat stav a uměleckou hodnotu jednotlivých exemplářů.

V případě českých pietních míst můžeme pozorovat několik specifík. Předně se jedná o výskyt pomníků zachycujících postavy v uniformách francouzských legií. Tato tematika byla populární zejména na Těšínsku, např. na památnících v Petřvaldu z roku 1932 a v Dolní Lutyni z roku 1934. Na obou realizacích se podílel kameník Ferdinand Malina. Jinak poměrně atypický motiv francouzských uniforem byl v regionu populární díky působení legionářů z Francie a francouzských vojenských jednotek v oblasti v době československo-polského sporu o Těšínsko v letech 1919 a 1920. Zvolení daného motivu ve smíšených česko-polských obcích mělo patrně rovněž přispět k reprezentaci a legitimizaci státní moci.

Další regionální zvláštnost představují pietní lokality v moravské enklávě na Opavsku, konkrétně na hřbitově v Litultovicích a v kostele v Dolních Životicích, kde jsou na pamětních deskách zachyceny i fotografie padlých. (S podobnými motivy se lze setkat i v německém prostředí na Osoblažsku.) Z pietních míst zasvěcených konkrétním osobnostem je třeba zmínit pamětní desku sokolského funkcionáře a jednoho ze zakladatelů italských legií Jana Čapka v Doubravě.

Jména polských válečných obětí na Těšínsku se zpravidla objevila na „českých“ památnících, významnější samostatná subkultura polských pietních míst v regionu nevznikla.

Výrazné specifikum Těšínského Slezska naopak představují pietní místa vážící se k boji o Těšínsko po první světové válce. Mezi nimi jednoznačně zaujímá nejvýznamnější místo památník československých obětí konfliktu na hřbitově v Orlové vybudovaný v roce 1928. Jeho autory jsou pražští architekti Jaroslav Stránský a Josef Šlégl. Původní sousoší Václava

Žaluda bylo z pomníku odstraněno po obsazení Těšínska polskou armádou v roce 1938. Z meziválečných pietních lokalit zasluhuje zmínku také památník na Ostré hůrce na Opavsku z roku 1929. Ten byl sice koncipován jako připomínka táborů lidu konaných na daném místě v rakousko-uherské éře, umístěním prstí z bojišť první světové války však došlo k symbolickému propojení objektu s kultem československých legií.

Vzhledem k míře zasažení Slezska bojovými operacemi v závěru druhé světové války zde přirozeně nacházíme množství pietních míst se vztahem k tomuto období. Vyjma centrálních hřbitovů padlých sovětských vojáků v Opavě a Hlučíně existuje celá řada lokálních památníků Rudé armády především z období 60. a 70. let. Charakteristické jsou jehlanovité monumenty s motivem šlehajících plamenů, např. ve Velké Polomi a u silnice mezi Bolaticemi a Dolním Benešovem. Přirozeně však existuje celá řada dalších variant různé umělecké a historické hodnoty.

Mezi pomníky a památníky civilních obětí nacistické perzekuce zaujímají svébytné místo pietní lokality upomínající na likvidační akce proti polskému obyvatelstvu na Těšínsku, jako je památník exekuce dvanácti Poláků 18. září 1939 v Karvině či hřbitov obětí životické tragédie ze srpna 1944. Vzácností jsou původní hroby obětí perzekuce z válečného období. Za ojedinělý můžeme považovat případ Valentina Dumbrovského, jenž byl roku 1943 na rozdíl od většiny vězněných odbojářů se souhlasem okupačních úřadů pohřben v místě svého bydliště v Chabičově.

Vzhledem k národnostní a územní struktuře regionu ve válečném období zde najdeme i hroby a památníky německých vojáků. Určité množství hrobů se dochovalo především na Hlučínsku, kde po roce 1989 začaly vznikat také nové památníky ryze pietního a neideologického charakteru. V západní oblasti českého Slezska byla řada válečných hrobů a památníků po roce 1945 postupně devastována, k nemnoha výjimkám patří unikátní hrob poddůstojníka německého letectva v Třemešné na Osoblažsku. V posledních desetiletích jsou zřizovány i hroby německých vojáků, jejichž ostatky byly nalezeny na bojištích z jara 1945, např. v Háji ve Slezsku.

Zvláštní kategorii tvoří památníky, jejichž dedikace byla v průběhu 20. století změněna či rozšířena. Nejčastěji se jedná o monumenty obětí první světové války, které byly dodatečně věnovány také obětem následujícího konfliktu. To se týkalo i výše uvedeného památníku na Ostré hůrce.

Zcela unikátní je případ památníku v Liptani na Osoblažsku, který byl postaven po druhé světové válce šesti obětem henleinovského povstání ze září 1938 z řad četnictva a finanční stráže. Jelikož tyto bezpečnostní sbory byly po roce 1948 oficiálně vnímány jako nástroje předmnichovské buržoazní vlády, došlo později k přemístění pomníku a jeho dedikování obětem první světové války. V 80. letech se oživil veřejný zájem o prvorepublikové bezpečnostní složky, což umožnilo zřídit padlým z roku 1938 nový památník v centru obce.

Výsledky mapového listu lze využít jako podkladový materiál, který bude využit pro další výzkum a podrobnější vhled do problematiky. Případná databáze toponym spjatých s první a druhou světovou válkou v regionu českého Slezska by po doplnění původních a neúplných dat mohla při dalším výzkumu sloužit badatelům a zájemcům o první a druhou světovou válku jako jmenný a místní registr. Mapa je současně vhodná jako výukový materiál zaznamenaných stop válečných operací v regionu a pomůcka pro informační centra apod.

Seznam vybraných lokalit včetně souřadnicového zařazení:

CZE-8111-07802; 49°50'9.50"N 18°29'32.49"E, pomník obětí 1. světové války, vystavěn 1928, Karviná

CZE-8111-07805, 49°50'8.78"N 18°29'9.69"E, hrob sovětských vál. zajatců, Karviná

CZE-8111-07807; 49°51'46.56"N 18°32'22.03"E, památník Rudé armády, Karviná

CZE-8111-07808, 49°49'8.06"N 18°28'38.80"E, památník exekuce z 18. 9. 1939, Karviná

CZE-8117-07753; 49°54'14.69"N 17°45'21.24"E, památník obětí 1. svět. války s fotografiemi, Litultovice

CZE-8117-36412; 49°53'52.87"N 17°46'47.88"E, památník obětí 1. svět. války s fotografiemi, Dolní Životice

CZE-8118-07669; 49°55'44.80"N 18°25'3.74"E, pomník obětem náletu na Věřňovice, Dolní Lutyně

CZE-8118-07684; 49°53'52.52"N 18°25'44.46"E, památník obětí 1. svět. války, motiv franc. legií, Dolní Lutyně

CZE-8118-07693; 49°53'53.79"N 18°25'32.11"E, památník obětí nacistické perzekuce, česko-polský nápis, Dolní Lutyně

CZE-8118-07651; 49°48'33.32"N 18°22'20.96"E, památník Rudé armády, postaven 1947, Petřvald

CZE-8118-07655; 49°49'48.48"N 18°23'1.37"E, památník obětí 1. svět. války, motiv franc. legií, Petřvald

CZE-8119-07994; 49°51'54.01"N 18°05'42.21"E, památník obětí nacist. perzekuce a osvobozovacích bojů, Velká Polom

CZE-8119-07997; 49°51'48.98"N 18°06'5.53"E, památník Rudé armády, Velká Polom

CZE-8113-07714; 49°57'7.98"N 18°05'2.75"E, památník obětí 1. světové války, Bolatice

CZE-8113-07726; 49°57'12.93"N 18°05'21.24"E, památník obětí 2. světové války z obce, vesměs v řadách německé armády (Hlučínsko), Bolatice

CZE-8113-07728; 49°56'12.72"N 18°05'19.20"E, památník Rudé armády, mezi Bolaticemi a Dolním Benešovem

CZE-8103-08014; 49°59'20.39"N 17°27'35.29"E, památník Rudé armády, Bruntál

CZE-8103-21405; 49°58'42.56"N 17°22'29.73"E, německý pomník obětí 1. světové války z roku 1920, Václavov u Bruntálu

CZE-8103-26533; 49°59'21.82"N 17°27'59.44"E, pam. desky obětí 1. svět. války v kostele, Bruntál

CZE-8118-07659; 49°50'25.76"N 18°25'28.66"E, památník a pohřebiště obětí těšínského konfliktu a legionáře Jana Čapka, odhaleno 1928, Orlová

CZE-8118-07657; 49°50'42.15"N 18°25'48.70"E, pam. deska funkcionáře Slezské matice osvěty lidové Aloise Holeše popraveného 1942, realizace 1947, Orlová

CZE-8117-07775; 49°53'42.22"N 18°05'56.35"E, hromadný hrob 11 německých vojáků z 2. světové války, Háj ve Slezsku

CZE-8117-26651; 49°53'59.26"N 18°04'38.39"E, památník „Hrdinům ostravské operace“, tank T-34 na podstavci, vystavěn 1973, architekt Jindřich Czeniek, Háj ve Slezsku

CZE-8117-26653; 49°53'44.27"N 18°05'54.44"E, památník obětí 2. svět. války z obce, Háj ve Slezsku

CZE-8117-33311; 49°53'29.50"N 18°05'32.69"E, původně památník táborů lidu na Ostré hůrce z r. 1929, později přidána pamětní deska obětím nacismu, Háj ve Slezsku

Mimo evidenci; 49.8952969N, 18.0987792E, Valentin Dumbrovský, umučen nacisty, původní hrob z válečného období, Háj ve Slezsku

CZE-8109-07639; 49°53'45.97"N 18°11'49.48"E, hřbitov sovětských vojáků, 1 z centrálních hřbitovů z řízených po válce, Hlučín

CZE-8117-07746; 49°55'32.20"N 17°53'10.60"E, hřbitov sovětských vojáků, 1 z centrálních hřbitovů z řízených po válce, Opava

CZE-8114-28661; 50°16'15.44"N 17°43'10.72"E, německý památník obětí 1. světové války, chybějící desky se jmény, Osoblaha

CZE-8114-28662; 50°16'17.66"N 17°43'7.03"E, památník Rudé armády, 1957, Osoblaha

CZE-8109-26419; 49°55'19.94"N 18°06'27.45"E, památník obětí konc. tábora v Dolním Benešově, Dolní Benešov

CZE-8113-07730; 49°59'9.15"N 18°03'4.88"E, kaple věnovaná obětím 1. světové války, Kobeřice

CZE-8109-26560; 49°58'43.59"N 18°11'41.94"E, hrob vojáka wehrmachtu z Hlučínska Aloise Kočího, Píšť

CZE-8117-26731; 49°53'15.04"N 18°02'58.66"E, symbolický hřbitov rudoarmějců a padlých občanů býv. Severomoravského kraje v areálu Národního památníku II. světové války, Hrabyně

CZE-8110-08062; 49°34'20.07"N 18°45'46.21"E, památník legionářů padlých v sedmidenní válce o Těšínsko, Jablunkov

CZE-8110-08065; 49°34'30.90"N 18°45'46.32"E, pamětní deska připomínající pobyt polského maršála Piłsudského, Jablunkov

CZE-8110-08069; 49°34'26.89"N 18°45'44.37"E, památník obětí nacistické likvidační akce z 13. 4. 1945, Jablunkov

CZE-8121-07711; 49°39'54.59"N 18°42'9.67"E, památník obětí konc. táborů, Vendryně

CZE-8110-08082; 49°35'13.70"N 18°45'31.18"E, společný hrob sovětských vojáků, Návsí

CZE-8108-07646; 49°48'16.52"N 18°27'5.90"E, hrob obětí nacistické likvidační akce z 18. 9. 1939, pomník postaven 1969, Havířov

CZE-8108-30206; 49°46'9.30"N 18°28'30.14"E, památník obětí nacistické likvidační akce v Životicích, Havířov

CZE-8117-28089; 50°00'40.76"N 17°47'15.09"E, hrob převážně polských obětí konc. tábora ve Skrochovicích (1. konc. tábor na území dnešní ČR), Skrochovice

CZE-8118-27141; 49°51'36.99"N 18°28'41.31"E, pamětní deska legionáře Jana Čapka, Doubrava

CZE-8114-29069; 50°13'20.70"N 17°36'13.21"E, původně pomník příslušníků Stráže obrany státu zabitých v září 1938, později změněn na pomník obětí 1. světové války, Liptaň

Mimo evidenci, 50.2070436N, 17.5772061E, hrob poddůstojníka Luftwaffe, 1941, Třemešná

Mimo evidenci, 50°14'7.01"N, 17°45'2.46"E, německá pamětní deska obětí 1. světové války s fotografiemi, Matějovice

Seznam použité související literatury:

Bartečková, Ivana: Činnost Zemského četnického velitelství pro Slezsko 1918–1928. Magisterská diplomová práce Univerzity Palackého, Olomouc 2013.

Borák, Mečislav: Spravedlnost podle dekretu: retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948). Šenov u Ostravy 1998.

Dvořák, Jan: Konečné řešení židovské otázky v Opavském vládním obvodu – deportační transporty do Terezína a na východ. In: Židé a Morava. Sborník z konference konané dne 5. Listopadu 2008. Kroměříž, 2009, s. 298–312.

(online: http://www.krnovskasynagoga.cz/ke%20stazeni/konecne_reseni.pdf)

Gawrecká, Marie: Československé Slezsko mezi světovými válkami 1918–1938. Opava 2004.

Gawrecki, Dan a kol.: Dějiny Českého Slezska 1740–2000. Opava 2003.

Marek: Konflikt polsko-czeski 1918–1921. Warszawa 2001.

Kolektiv autorů: Nástin dějin Těšínska. Ostrava-Praha 1992.

Valenta, Jaroslav: Česko-polské vztahy v letech 1918–1920 a Těšínské Slezsko. Ostrava 1961.

Žáček, Rudolf: Slezsko. Praha 2005.

Seznam publikací, které vedly k bezprostřednímu vzniku mapového listu:

Borák, Mečislav: Na příkaz gestapa. Nacistické válečné zločiny na Těšínsku. Ostrava 1990.

Broďák, Otto: Háj ve Slezsku. Okupace – Odboj – Osvobození 1938–1945. Háj ve Slezsku 1995.

Březina, Alfons: Průvodce po stopách ostravské operace. Ostrava 1985.

Černý, Vladimír: Protipartyzánské operace na Moravě v letech 1944–1945. Disertační práce Masarykovy univerzity, Brno 2006.

Halabíková, Jitka: Českoslovenští legionáři: rodáci a občané okresu Opava: 1914–1920. Opava 2001.

Jiřík, Karel: Osvobození Ostravy ve světle vzpomínek a kronik. Ostrava 1965.

Jiřík, Karel: Památníky, pomníky a hroby osvoboditelů 1945. Ostrava 1991.

Kolář, Ondřej: Spolek pro poctu padlých za Těšínsko. Slezský sborník 112/2014, č. 2, s. 219–230.

Kolektiv autorů: Velké dny Kateřinek: K oslavám desátého výročí vzniku Československé republiky. Kateřinky 1928.

Otipka, Martin: Ostravsko-opavská operace 1945 v paměti českých veteránů. Ostrava 2013.

Marek, Jan (ed.): Památník vydaný ku slavnosti odhalení pomníku, postaveného na hřbitově v Orlové padlým při obsazování Těšínska a za plebiscitu. Orlová 1928.

Pavlíček, Jaromír: Opavské Slezsko v boji proti nacistické okupaci. Opava 2003.

Pelc, Ferdinand: O Těšínsko: vzpomínky a úvahy. Slezská Ostrava 1928.

Plaček, Vilém: Prajzáci aneb k osudům Hlučínska 1742–1960. Hlučín, Kravaře 2000.

Rusek, Tomáš: Sokol Jan Čapek. Opava 2014 (Bakalářská diplomová práce Slezské univerzity).

Skýpala, Marek: Obrana národa na Ostravsku. Přerov 2002.

Stolařík, Ivo: Patřili k prvním: Komentované dokumenty a vzpomínky k činnosti Obrany národa na Ostravsku. Ostrava 1994.

Suldotský, Antonín: Slovenské národní povstání a Ostrava. Ostrava 1974.

Vavrovský, Emil: Svoboda šla Ostravskem: Kronika osvobození. Ostrava 1965.

Archivní zdroje:

SokA Opava, fond Společnost pro postavení a udržování památníku na Ostré Hůrce
SZM, podsbírka Novodobé dějiny, Místopis protifašistického odboje okresu Opava, přír. č. 9/2013

Webové zdroje:

<http://www.studio-sta.cz/products/prvni-svetova-valka-na-osoblazsku>

<http://www.valecnehroby.army.cz/index.html>

<http://www.vets.estranky.cz/>

Do mapového listu byly jako ilustrační fotografie použity snímky památných míst z Bohumína – Skřečoně, Branky, Bruntálu, Hradce nad Moravicí, Jablunkova, Opavice, Nýdku, Chotěbuze, Petřvaldu a Slezských Pavlovic (snímky pocházejí ze sbírek SZM a veřejných zdrojů).

Mapový list č. 4 – Slezsko v proměnách věků I. (do počátku 19. století)

Mapový list s názvem Slezsko v proměnách věků I. (do počátku 19. století) je v této části specializovaného Kulturněhistorického atlasu Slezska pojat jako praktická pomůcka a pendant ke katalogům výstav realizovaných v letech 2011–2014 v rámci projektu NAKI řešitelskou institucí (Slezské zemské muzeum) a oslovenými pracovišti (viz komentář k mapovému listu č. 1 Paměťové instituce).

Cílem předloženého mapového listu je představit vytypované předměty Slezska jakožto nositele slezské identity. Řešitelský tým se na hmotných artefaktech (chronologicky zařazených dobou svého vzniku od doby nejstarší do počátku 19. století) uložených v archivech, muzeích, knihovnách, galeriích a dalších kulturněhistorických a osvětových institucích a pracovištích slezského regionu i mimo něj snaží ukázat veřejnosti význam těchto předmětů pro minulost i současnost regionu a poukázat na výjimečnost těchto předmětů vzhledem k historické realitě, kterou v sobě mají zakódovanou a která je Slezany v rámci vytváření regionální identity vnímána jako klíčová.

Mapový list vznikl na základě podkladů a dlouhodobé a soustavné činnosti muzejních kurátorů, archivářů a galeristů, kteří pomocí svých znalostí a zkušeností vytipovali a zmapovali předměty, které jsou podle jejich mínění nositeli slezské identity. Předměty byly vystaveny na účelových tematických výstavách (Paměť Slezska, Město-zámek-krajina, Znamení Vertikál, Země a její muzeum a Země a její pán) a současně byly také prezentované v tištěných katalozích. Pro účely předkládaného mapového listu byly vybrané předměty graficky znázorněny. Kritériem pro výběr předmětů byla autenticita předmětu vztahující se k regionu Slezska a schopnost artefaktu nést a odrážet vědomí slezské identity. Předměty byly zároveň voleny tak, aby bylo zastoupeno co nejvíce regionů a druhů předmětů (stavby, písemnosti, obrazy, plány, mapy, církevní předměty, řemeslné artefakty ad.)

Výsledky mapového listu lze využít v součinnosti s katalogem jako praktickou pomůcku pro školy, archivy, muzea a další pracoviště.

Seznam použité související literatury:

Adamus, Alois: Naše Slezsko. Praha 1924.

Gawrecká, Marie: Československé Slezsko mezi světovými válkami 1918–1938. Opava 2004.

Gawrecki, Dan a kol.: Dějiny Českého Slezska 1740–2000. Opava 2003.

Jirásek, Zdeněk a kol.: Slezsko v 19. století. Opava 2011.

Knapík, Jiří – Jirásek, Zdeněk: Nechtěné Slezsko. Reflexe českého „slezanství“ v poválečném Československu (1945–1969). In Soudobé dějiny 2010 č. 3, s. 428.

Kolektiv autorů: Nástin dějin Těšínska. Ostrava – Praha 1992.

Siwek, Tadeusz – Kaňok, Jaromír: Vědomí slezské identity v mentální mapě. Spisy Filozofické fakulty Ostravské univerzity č. 136, 2000.

Siwek, Tadeusz – Bogdová, Kamila. České kulturně-historické regiony ve vědomí svých obyvatel. Sociologický časopis, Czech Sociological Review, 43, 2007, č. 4, s. 1039–1053.

Urbanec, Jiří: Literární Slezsko a český stát do nástupu baroka. Opava 2009.
Vencálek, Jaroslav: Místní regiony a územní identita. Ostrava, OU 2003.
Vencálek, Jaroslav: Protisměry územní identity. Český Tešín 1998.
Vyhlídal, Jan: Naše Slezsko. Praha 1900.
Žáček, Rudolf: Slezsko. Praha 2005.

Seznam publikací, které bezprostředně předcházely vzniku mapového listu

Šopák, Pavel a kolektiv: Paměť Slezska (Památky a paměťové instituce českého Slezska v 16. až 19. století). Opava 2011 (katalog z výstavy).
Šopák, Pavel a kolektiv: Město – zámek – krajina (Kulturní krajina českého Slezska od středověku po první světovou válku). Opava 2012 (katalog z výstavy).
Šopák, Pavel a kolektiv: Znamení vertikál (Církevní a náboženský život českého Slezska od středověku po první světovou válku). Opava 2013 (katalog z výstavy).
Šíl, Jiří a kolektiv: Země a její muzeum (Slezské zemské muzeum a muzejní tradice českého Slezska. Opava 2014 (katalog z výstavy).
Matejko-Peterka, Ilona a kolektiv: Země a její pán (Struktury vlády a její proměny na území Rakouského Slezska do konce první světové války). Opava 2014 (katalog z výstavy).

Seznam vybraných předmětů:

Šopák, Pavel a kolektiv: Paměť Slezska (Památky a paměťové instituce českého Slezska v 16. až 19. století). Opava 2011 (katalog z výstavy):

s. 29, Zemské desky knížectví opavského, Opava, 1523 (A2.1)
s. 52–53, Soubor náhrobků Bzenců z Markvartovic, Klimkovice 70.–90. léta 16. století (A3.3)
s. 70–71, Štambuch slezský, Brno, 1609 (A4.8)
s. 106, Mariánský sloup se sochou Panny Marie Immaculaty, Jindřichov ve Slezsku, 1757 (B2.2)
s. 108–109, Epitaf Karla knížete z Lichtenštejna, Opava, 1757–1765 (B2.4)
s. 144, Starý židovský hřbitov, Osoblaha, 14.–20. století (B 4.5)
s. 152–156, Portréty velmistrů řádu německých rytířů, Opava – Bruntál, 18. století (B 5.5.)
s. 214, Bronzová pásová spona, Krnov, 1200–800 př. n. l. (C4.2.1)
s. 318, Opisy a regesta listy k dějinám Opavska z let 1031–1729, Opava, 2. čtvrtina 19. století (D5.1.3.)

Šopák, Pavel a kolektiv: Město – zámek- krajina (Kulturní krajina českého Slezska od středověku po první světovou válku). Opava 2012 (katalog z výstavy).

s. 59, Hraniční kámen panství Vízemberk, Bruntál a Frývaldov pod vrcholem Pradědu, 1721 (A2.3)

- s. 64–65, Mapa toku řek Opavy a Opavice pro podporu rakouských nároků při dělení Slezska v roce 1742, Opava 1742 (A2.7)
- s. 70–71, Gruntovní kniha Frýdku se zápisy o švédském vpádu, Frýdek 16.–18. století (A3.2.)
- s. 191–194, Artikuly cechů kovářů, kolářů, bednářů, nožířů a zámečníků, Hradec nad Moravicí, 1661 (B 21)
- s. 142–143, Hrad Šelenburk, Krnov 13.–19. století (B9 – Cvilín)
- s. 260–261, Účetní kniha města Fryštátu, Fryštát 16.–18. století (B31.2)
- s. 282–283, Archeologické nálezy, Kylešovice, 20–5 tis. př. n. l. (B36)
- s. 286–287, Zděný větrný mlýn se statkem, Lichnov, 14.–21. století (B37.1)
- s. 346, Matrika římskokatolické fary ve Slavkově, Slavkov 17.–18. století (B52.5)
- s. 356–357, Rodokmen Sobků z Kornic a Sobek – Skalů s pohledem na Sobkův palác v Opavě a zámek ve Štáblovicích, Opava – Štáblovice, 18.– 20. století (B57.2)

Šopák, Pavel a kolektiv: Znamení vertikál (Církevní a náboženský život českého Slezska od středověku po první světovou válku). Opava 2013 (katalog z výstavy).

- s. 28, Zpovědnice, Bruntál, 19. století (I/4)
- s. 29, Lavice kostelní soukromá, Bruntál, 18. století (I/5)
- s. 37–38, Kostel sv. Jana Křtitele ve Frýdku, Frýdek, 17.–21. století (I/10)
- s. 42–43, Poutní kostel Navštívení Panny Marie na Vápenkách ve Frýdku, Frýdek, 18.–21. století (I/13)
- s. 44, Kostel sv. Jošta ve Frýdku, Frýdek, 16.–21. století (I/14)
- s. 45–46, Hertschlägerovský špitál a kaple Panny Marie Bolestné ve Frýdku (I/15), 17.–19. století
- s. 204, Nástěnné malby v presbytáři kostela svatého Archanděla Michaela v Hrozové, Hrozová, 13.–14. století (V/1)
- s. 216–217, Nástěnné malby: scény ze života svaté Kateřiny a svaté Barbory, Karviná-Fryštát, 15. století (V/7)
- s. 220, Madona z Petřvaldu, Petřvald, kolem roku 1500 (V/9)
- s. 223, Kazatelna, Raduň, 16. století (V/11)
- s. 226, Panna Marie Pomocná, poslední čtvrtina 17. století, Opava (V/14)
- s. 228, Oltářní obraz svatého Floriána, konec 17. století, Frýdek-Místek (V/15)
- s. 304, Bývalá jezuitská kolej s kostelem sv. Jiří a Vojtěcha, seminářem sv. Ignáce a s gymnáziem, Opava, 1625–21. století (VI/2)
- s. 340, Krucifix, Bruntál, 1808 (VIII/2)
- s. 341, Monstrance s řádovým křížem, Opava, 1786 (VIII/3)
- s. 342, Mešní kalich s medailony světců, Opava, 1735 (VIII/4)
- s. 347, Relikviář svaté Severiny, Frýdek, 80. léta 17. století (VIII/7)
- s. 354–355, Velum a manipul z někdejší soupravy liturgických rouch, 1775–1776, Opava (VIII/12)
- s. 360–361, Postila evanjelická, Bruntál, 1591–1602 (IX/1)

- s. 362, Potvrzení o zachování evangelické víry pro města Fryštát, Fryštát, 1588 (IX/2)
- s. 401, Korespondence se židovskými obcemi ve věci odvodu židovské toleranční daně za rok 1798, Opava, 1798 (X/10)

Šíl, Jiří a kolektiv: Země a její muzeum (Slezské zemské muzeum a muzejní tradice českého Slezska. Opava 2014 (katalog z výstavy).

- s. 37, Archeologické nálezy z výzkumu Albina Heinricha v Holasovicích, Holasovice, pravěk, doba bronzová (I/7.2)
- s. 37, Keramické nádoby, Krnov, doba bronzová (I/7.3)
- s. 117, Výběr archeologických nálezů ze sbírky Muzea Matice opavské, doba bronzová (II/11.1)
- s. 118–119, Nálezy z vykopávek vídeňské archeologické společnosti v roce 1903, Holasovice, prehistorie (II/11.2)

Matejko-Peterka, Ilona a kolektiv: Země a její pán (Struktury vlády a její proměny na území Rakouského Slezska do konce první světové války). Opava 2014 (katalog z výstavy).

- s. 44, Atlas Slezska – mapa opavského knížectví, Opavsko, 1736 (A-mapy)
- s. 48, Mapa těšínského knížectví, Těšínsko, 1740 (A-mapy)
- s. 56, Razidla pražských grošů z doby Jana Lucemburského, Slezsko, 1. polovina 14. století (B1-1)
- s. 108, Opavský vévoda Mikuláš II. potvrzuje se svolením krále Jana Lucemburského stavům svého knížectví všechna privilegia, která obdrželi od českých králů, Opavsko, 1318 (B2-1)
- s. 127, Rituálně zlomený meč posledního Přemyslovce Valentina Hrbatého, knížete ratibořského, Opavsko, cca 1480–1520 (B2-11)
- s. 140–141, Portrét knížete Karla I. z Lichtenštejna, Krnov, 18. století (B2-20)
- s. 432–433, Pokladní truhlice z Fryštátu, Fryštát, 1660 (B4-65)
- s. 448, Pranýř, Bílovec, asi 1727 (B4-72)
- s. 450–451, Železné cejchy, Opava, pravděpodobně 17. nebo 18. století (B4-73)
- s. 457, Urbář velkostatku Frýdek, Frýdek, 1636 (B4-76)
- s. 458–459, Sirotčí registra Bystřice a Hrádku, Bystřice 1614–1721, Hrádek 1614–1676, (B4-77)
- s. 464, Pozemková kniha Horních Domaslovic s opisy norem místních právních zvyklostí, Horní Domaslovice, 1698–1778 (B4-80)
- s. 466–467, Přísahy poddaných vůči vrchnostem na příkladu Těšínska, Těšínsko, 1721–1740 (B4-81)

Mapový list č. 5 – Slezsko v proměnách věků II. (19. století)

Mapový list s názvem Slezsko v proměnách věků II. (19. století) je v této části specializovaného Kulturněhistorického atlasu Slezska pojat jako praktická pomůcka a pendant ke katalogům výstav realizovaných v letech 2011–2014 v rámci projektu NAKI řešitelskou institucí (Slezské zemské muzeum) a oslovenými pracovišti (viz komentář k mapovému listu č. 1 Paměťové instituce).

Cílem předloženého mapového listu je představit vytypované předměty Slezska jakožto nositele slezské identity. Řešitelský tým se na hmotných artefaktech 19. století uložených v archivech, muzeích, knihovnách, galeriích a dalších kulturněhistorických a osvětových institucích a pracovištích slezského regionu i mimo něj snaží ukázat veřejnosti význam těchto předmětů pro minulost i současnost regionu a poukázat na výjimečnost těchto předmětů vzhledem k historické realitě, kterou v sobě mají zakódovanou a která je Slezany v rámci vytváření regionální identity vnímána jako klíčová.

Mapový list vznikl na základě podkladů a dlouhodobé a soustavné činnosti muzejních kurátorů, archivářů a galeristů, kteří pomocí svých znalostí a zkušeností vytipovali a zmapovali předměty, které jsou podle jejich mínění nositeli slezské identity. Předměty byly vystaveny na účelových tematických výstavách (Paměť Slezska, Město-zámek-krajina, Znamení Vertikál, Země a její muzeum a Země a její pán) a současně byly také prezentované v tištěných katalogích. Pro účely předkládaného mapového listu byly vybrané předměty graficky znázorněny. Kritériem pro výběr předmětů byla autenticita předmětu vztahující se k regionu Slezska a schopnost artefaktu nést a odrážet vědomí slezské identity. Předměty byly zároveň voleny tak, aby bylo zastoupeno co nejvíce regionů a druhů předmětů (stavby, písemnosti, obrazy, plány, mapy, církevní předměty, řemeslné artefakty ad.)

Výsledky mapového listu lze využít v součinnosti s katalogem jako praktickou pomůcku pro školy, archivy, muzea a další pracoviště.

Seznam použité související literatury:

Adamus, Alois: Naše Slezsko. Praha 1924.

Gawrecká, Marie: Československé Slezsko mezi světovými válkami 1918–1938. Opava 2004.

Gawrecki, Dan a kol.: Dějiny Českého Slezska 1740-2000. Opava 2003.

Jirásek, Zdeněk a kol: Slezsko v 19. století. Opava 2011.

Knapík, Jiří – Jirásek, Zdeněk: Nechtěné Slezsko. Reflexe českého „slezanství“ v poválečném Československu (1945–1969). In Soudobé dějiny 2010 č. 3, s. 428.

Kolektiv autorů: Nástin dějin Těšínska. Ostrava-Praha 1992.

Siwek, Tadeusz – Kaňok, Jaromír: Vědomí slezské identity v mentální mapě. Spisy Filozofické fakulty Ostravské univerzity č. 136, 2000.

Siwek, Tadeusz – Bogdová, Kamila. České kulturně-historické regiony ve vědomí svých obyvatel. Sociologický časopis, Czech Sociological Review, 43, 2007, č. 4, s. 1039–1053.

Urbanec, Jiří: Literární Slezsko a český stát do nástupu baroka. Opava 2009.

Vencálek, Jaroslav: Místní regiony a územní identita. Ostrava, OU 2003.

Vencálek, Jaroslav: Protisměry územní identity. Český Tešín 1998.

Vyhlídal, Jan: Naše Slezsko. Praha 1900.

Žáček, Rudolf: Slezsko. Praha 2005.

Seznam publikací, které bezprostředně předcházely vzniku mapového listu

Šopák, Pavel a kolektiv: Paměť Slezska (Památky a paměťové instituce českého Slezska v 16. až 19. století). Opava 2011 (katalog z výstavy).

Šopák, Pavel a kolektiv: Město – zámek- krajina (Kulturní krajina českého Slezska od středověku po první světovou válku). Opava 2012 (katalog z výstavy).

Šopák, Pavel a kolektiv: Znamení vertikál (Církevní a náboženský život českého Slezska od středověku po první světovou válku). Opava 2013 (katalog z výstavy).

Šíl, Jiří a kolektiv: Země a její muzeum (Slezské zemské muzeum a muzejní tradice českého Slezska. Opava 2014 (katalog z výstavy).

Matejko-Peterka, Ilona a kolektiv: Země a její pán (Struktury vlády a její proměny na území Rakouského Slezska do konce první světové války). Opava 2014 (katalog z výstavy).

Seznam vybraných předmětů:

Šopák, Pavel a kolektiv: Paměť Slezska (Památky a paměťové instituce českého Slezska v 16. až 19. století). Opava 2011 (katalog z výstavy):

s. 182, Šeršníkův památník v Těšíně, Těšín, 1821 (C2.1)

s. 198, Topografie des k. k. Antheils Schlesiens, Slezsko, 1804–1806 (C3.1)

s. 212, Staedte–Wappen der k. k. oesterreichschen Provinz Schlesien, Slezsko, 1845 (C3.12.2)

s. 324, Vlastivěda slezská, díl II., část 1., Historická topografie země opavské A-K, Opavsko, 1889 (D5.2.2)

s. 343, Věstník Matice opavské, Opava, (1878) 1892–1929 (D5.4.2)

s. 368, Vincenc Priessnitz (1799–1851), Jeseník, 1840 (D6.5.2)

s. 363, Hans Kudlich (1823–1917), Úvalno, kolem 1900 (D6.2.1)

Šopák, Pavel a kolektiv: Město – zámek – krajina (Kulturní krajina českého Slezska od středověku po první světovou válku). Opava 2012 (katalog z výstavy).

s. 66–67, Řetězový most přes Ostravici, Slezská Ostrava, polovina 19. století (A2.8)

s. 107, Zvon Severní dráhy císaře Ferdinanda, Slezsko, po roce 1836 (A5.7)

s. 123, Erb Habsburků jako majitelů frýdeckého panství a Těšínské komory, Těšínsko, po roce 1863 (B2.1)

s. 152, Typář vrchnostenského úřadu Jindřicha hraběte Larisch–Mönnicha v Dolních Životicích, Dolní Životice, mezi léty 1800–1848 (B13.1)

s. 180, Pohled na zámek v Jindřichově, Jindřichov, 1853 (B29.1)

- s. 225, Jánské koupele, Melč, 1850 (B24.2)
- s. 236, Průmyslová zóna v Jeseníku, Jeseník, 19. století (B26.6)
- s. 340, Plány cukrovaru ve Skrochovicích, Skrochovice, 1857 (B51.1)

Šopák, Pavel a kolektiv: Znamení vertikál (Církevní a náboženský život českého Slezska od středověku po první světovou válku). Opava 2013 (katalog z výstavy).

- s. 157, Duchovní jádro aneb katolické modlitby a litanie, 1804, Slezsko (III/5)
- s. 158, Gebet–Büchlein, Slezsko, 1814 (III/5)
- s. 175, Obrázek z pouti k životickému Salvátorovi, Dolní Životice, 1900 (III/5)
- s. 288–289, Cínové liturgické předměty, Bruntál, 1. polovina 19. století (V/53)
- s. 292, Svatá Voršila, Jeseník, 1889 (V/55)
- s. 333, Kříž ze hřbitova v Ludvíkově, Ludvíkov, 2. polovina 19. století (VII/10)
- s. 382–383, Geschichte des Protestantismus in Österreichisch–Schlesien, Slezsko, 1887 (IX/16)
- s. 391, Desky Desatera z průčelí frýdecké synagogy, Frýdek, kolem roku 1896 (X/3)
- s. 392–393, Židovské liturgické předměty, Bruntál, 19. století (X/4)
- s. 394–395, Tóra a nástavce na tóru, Bruntál, 2. polovina 19. století (X/4)
- s. 412, Církevněsprávní mapa generální Rakouského (českého) Slezska, Slezsko, 1896 (XI/4)

Šíl, Jiří a kolektiv: Země a její muzeum (Slezské zemské muzeum a muzejní tradice českého Slezska. Opava 2014 (katalog z výstavy).

- s. 26–27, Návrh na zřízení provinciálního muzea pro Rakouské Slezsko v Opavě, Opava, 1814 (I-2)
- s. 32, Das Oppaland, oder der Troppauer Kreis, Opavsko, 1835 (I/5)
- s. 72–73, Památník Therese Krones, Bruntál, první polovina 19. století (I/22)
- s. 76–77, Bronzový model Vídeňského pomníku Vincense Priessnitze, Jeseník, 1860 (I/23.2)
- s. 92–93, Plakát k výstavě Kunst–und Kunstgewerbliche Ausstellung, Opava 1895 (II/3.1)
- s. 121, Čepec zlatý „vybijaný“, Kravaře, 2. polovina 19. století, (II/12.1)
- s. 122, Bílý čepec, Opavsko-Hlučínsko, konec 19. století (II/12.2)
- s. 125, Pohled na rodný dům prof. Antonína Vaška (1829–1880), konec 19. století (II/12.7)
- s. 150–151, Soubor divadelních cedulí a plakátů z Městského divadla v Opavě, 1790–1944 (II/15)

Matejko-Peterka, Ilona a kolektiv: Země a její pán (Struktury vlády a její proměny na území Rakouského Slezska do konce první světové války). Opava 2014 (katalog z výstavy).

- s. 101, Opavské nádraží Severní dráhy císaře Ferdinanda, Opava, 1855–1908 (B1-28)
- s. 293, Plášť příslušníka řádu německých rytířů, Bruntál, 19. století (B3-36)

- s. 325, Čepec se „svatozáří“ a hedvábnou stuhou z majetku rodiny Sedlnických z Choltic, 19. století (B4-9)
- s. 332, Torzo ženské postavy (nymfy) ze zámku v Jindřichově ve Slezsku, Jindřichov, po roce 1880
- s. 349–351, Karel Maria 5. kníže Lichnovský, Hradec nad Moravicí, 1898 (B4-20)
- s. 352, Erb knížat Lichnovských, Hradec nad Moravicí, konec 18. století (B4-21)
- s. 366–369, Portrét Kamilla hraběte Razumovského, Opava–Melč, konec 19. století (B4-30) a Marie Razumovské, Opava-Melč, konec 19. století (B4-31)
- s. 418–419, Nobilitační listina Johanna Gottlieba Tschammera (1790–1852), Těšín, 1847 (B4-60)
- s. 422–423, Zemský dům, sídlo slezského zemského sněmu v Opavě, Opava, 1880 (B4-62)

Mapový list č. 6 – Slezsko v proměnách věků III. (20. století)

Mapový list s názvem Slezsko v proměnách věků III. (20. století) je v této části specializovaného Kulturněhistorického atlasu Slezska pojat jako praktická pomůcka a pendant ke katalogům výstav realizovaných v letech 2011–2015 v rámci projektu NAKI řešitelskou institucí (Slezské zemské muzeum) a oslovenými pracovišti (viz komentář k mapovému listu č. 1 Paměťové instituce).

Cílem předloženého mapového listu je představit vytypované předměty Slezska jakožto nositele slezské identity. Řešitelský tým se na hmotných artefaktech 20. století uložených v archivech, muzeích, knihovnách, galeriích a dalších kulturněhistorických a osvětových institucích a pracovištích slezského regionu i mimo něj snaží ukázat veřejnosti význam těchto předmětů pro minulost i současnost regionu a poukázat na výjimečnost těchto předmětů vzhledem k historické realitě, kterou v sobě mají zakódovanou a která je Slezany v rámci vytváření regionální identity vnímaná jako klíčová.

Mapový list vznikl na základě podkladů a dlouhodobé a soustavné činnosti muzejních kurátorů, archivářů a galeristů, kteří pomocí svých znalostí a zkušeností vytypovali a zmapovali předměty, které jsou podle jejich mínění nositeli slezské identity. Předměty byly vystaveny na účelových tematických výstavách (Paměť Slezska, Město – zámek – krajina, Znamení Vertikál, Země a její muzeum, Země a její pán a Neklidné století) a současně byly také prezentované v tištěných katalogích. Pro účely předkládaného mapového listu byly vybrané předměty graficky znázorněny. Kritériem pro výběr předmětů byla autenticita předmětu vztahující se k regionu Slezska a schopnost artefaktu nést a odrážet vědomí slezské identity. Předměty byly zároveň voleny tak, aby bylo zastoupeno co nejvíce regionů a druhů předmětů (stavby, písemnosti, obrazy, plány, mapy, církevní předměty, řemeslné artefakty ad.)

Výsledky mapového listu lze využít v součinnosti s katalogem jako praktickou pomůcku pro školy, archivy, muzea a další pracoviště.

Seznam použité související literatury:

Adamus, Alois: Naše Slezsko. Praha 1924.

Gawrecká, Marie: Československé Slezsko mezi světovými válkami 1918–1938. Opava 2004.

Gawrecki, Dan a kol.: Dějiny Českého Slezska 1740–2000. Opava 2003.

Jirásek, Zdeněk a kol.: Slezsko v 19. století. Opava 2011.

Knapík, Jiří – Jirásek, Zdeněk: Nechtěné Slezsko. Reflexe českého „slezanství“ v poválečném Československu (1945–1969). In Soudobé dějiny 2010 č. 3, s. 428.

Kolektiv autorů: Nástin dějin Těšínska. Ostrava-Praha 1992.

Siwek, Tadeusz – Kaňok, Jaromír: Vědomí slezské identity v mentální mapě. Spisy Filozofické fakulty Ostravské univerzity č. 136, 2000.

Siwek, Tadeusz – Bogdová, Kamila. České kulturně-historické regiony ve vědomí svých obyvatel. Sociologický časopis, Czech Sociological Review, 43, 2007, č. 4, s. 1039–1053.

Urbanec, Jiří: Literární Slezsko a český stát do nástupu baroka. Opava 2009.
Vencálek, Jaroslav: Místní regiony a územní identita, Ostrava, OU 2003.
Vencálek, Jaroslav: Protisměry územní identity, OLZA, Český Tešín 1998.
Vyhlídal, Jan: Naše Slezsko. Praha 1900.
Žáček, Rudolf: Slezsko. Praha 2005.

Seznam publikací, které bezprostředně předcházely vzniku mapového listu

Šopák, Pavel a kolektiv: Paměť Slezska (Památky a paměťové instituce českého Slezska v 16. až 19. století). Opava 2011 (katalog z výstavy).
Šopák, Pavel a kolektiv: Město – zámek – krajina (Kulturní krajina českého Slezska od středověku po první světovou válku). Opava 2012 (katalog z výstavy).
Šopák, Pavel a kolektiv: Znamení vertikál (Církevní a náboženský život českého Slezska od středověku po první světovou válku). Opava 2013 (katalog z výstavy).
Šíl, Jiří a kolektiv: Země a její muzeum (Slezské zemské muzeum a muzejní tradice českého Slezska. Opava 2014 (katalog z výstavy).
Matejko-Peterka, Ilona a kolektiv: Země a její pán (Struktury vlády a její proměny na území Rakouského Slezska do konce první světové války). Opava 2014 (katalog z výstavy).

Seznam vybraných předmětů:

Šopák, Pavel. a kolektiv: Paměť Slezska (Památky a paměťové instituce českého Slezska v 16. až 19. století). Opava 2011 (katalog z výstavy):

s. 283, Heinrich Janotta, Opava, první třetina 20. století (D3.7)
s. 288–289, Tablo s portrétními fotografiemi poslanců slezského zemského sněmu v letech 1896–1902, Slezsko konec 19. a počátek 20. století

Šopák, Pavel a kolektiv: Město – zámek- krajina (Kulturní krajina českého Slezska od středověku po první světovou válku). Opava 2012 (katalog z výstavy).

s. 175, Formulář faktury s pohledem na textilní továrnu firmy Landsberger, Frýdek, počátek 20. století (B14.17)
s. 266, Dělnická kolonie pro Rakouskou báňskou a hutní společnost, Důl Hohenegger Karviná, 1913 (B31.6)
s. 281, Fridrich hrabě Stolberg-Stolberg, Kyjovice, 1908 (B35.1)

Šopák, Pavel a kolektiv: Znamení vertikál (Církevní a náboženský život českého Slezska od středověku po první světovou válku). Opava 2013 (katalog z výstavy).

s. 312–313, Čeští bohoslovci vidnavského semináře, Vidnava, 1903–1907 (VI/5)

Šíl, Jiří a kolektiv: Země a její muzeum (Slezské zemské muzeum a muzejní tradice českého Slezska. Opava 2014 (katalog z výstavy).

- s. 142–143, Skupina vojáků rakousko-uherské armády se zástavou 1. pěšího pluku Kaiser, Slezsko, 1918 (II/14.4)
- s. 144–145, Prapor válečných veteránů z Horního Benešova, Horní Benešov, 1915 (II/14.5)
- s. 150–151, Soubor divadelních cedulí a plakátů z Městského divadla v Opavě, Opava (II/15), 1938
- s. 199, Valentin Držkovic: Krajina, Slezsko, 1920 (III/1.2)
- s. 248–249, Portrétní fotografie československých legionářů – účastníků bitvy u Zborova, Slezsko, 20. léta 20. století (III/12.2)
- s. 310, Ota Holas: Válkou zničená Osoblaha, Osoblaha, 1945 (IV/5.2)
- s. 311, Vladimír Kristin: Zničená Hrabyně, Hrabyně, 1946 (IV/5.3)
- s. 312–313, Helena Salichová: Volali jsme k Paříži a Londýnu, Slezsko, 1945 (IV/5.4)
- s. 354, Posmrtná maska Vojtěcha Martínka, Slezsko, 1960 (IV/20.3)

Matejko-Peterka, Ilona a kolektiv: Země a její pán (Struktury vlády a její proměny na území Rakouského Slezska do konce první světové války). Opava 2014 (katalog z výstavy).

- s. 80, Odlitek lící strany medaile se zobrazením Karla I. Habsbursko-Lotrinského a Zity Bourbonso-Parmské, Slezsko, 1912 (B1-15)
- s. 372–373, Portrét Karla barona Ferdinanda svobodného pána Rolsberga, Litultovice, 1911 (B4-34)

Šopák, Pavel a kolektiv: Neklidné století. Opava 2015

- s. 112, Nouzové platidlo Javorník, Javorník, 1919 (C9)
- s. 232, Žebračenka, Jeseník, 1933 (D22)
- s. 270, Kavárna Avion, Český Těšín, 1945 (D40)
- s. 336, Československé opevnění na Opavsku, Opavsko, 30. léta 20. století (E1)
- s. 339, Plakát k táboru lidu na Ostré Hůrce, Ostrá Hůrka 1938 (E3)
- s. 350, Propagandistická pohlednice, Slezsko, 1938 (E8)
- s. 358–359, Opavská synagoga, Opava, 1938 (E13)
- s. 419, Prapor Sokola, Bruntál, 1947 (F13)
- s. 463, Ota Holas: Stavba Kružberské přehrady, Kružberk, 1952 (G 18.1)
- s. 509, Celostátní setkání pionýrů, Hradec nad Moravicí, 1988 (G41)
- s. 549, Medaile k 75. výročí podniku Kovona, Karviná, 1979 (G64)
- s. 583, Vojtěch Berka: Havířov, Havířov, 1959 (H4)